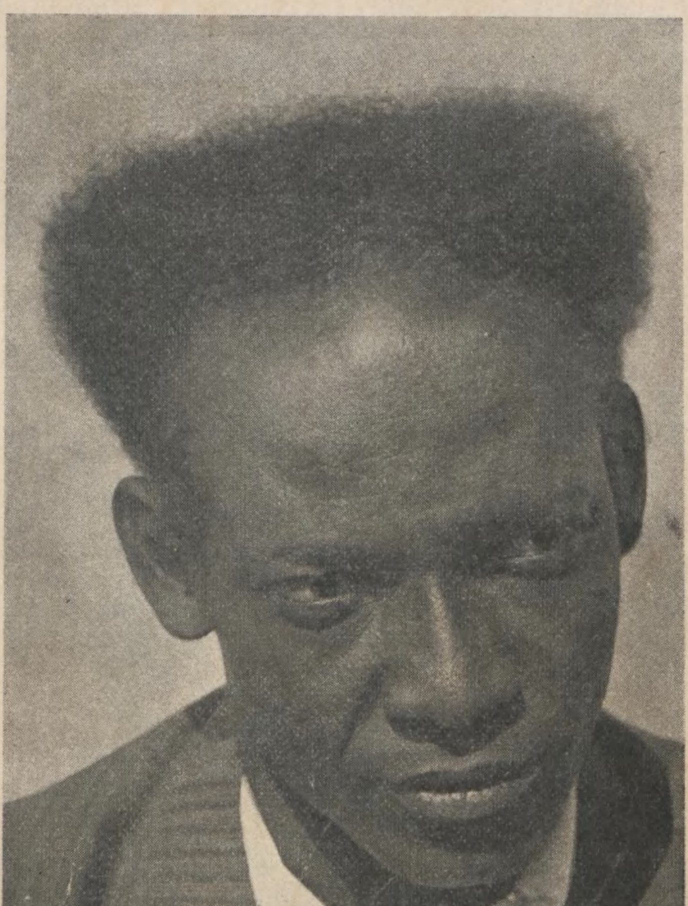

a. de kom

wij slaven van suriname

f 1.90 / f 2.50

WIJ SLAVEN VAN SURINAME

Deel 2 van de serie:
MENSCH EN MAATSCHAPPIJ

In de serie
MENSCH EN MAATSCHAPPIJ
zijn verschenen:

1. Dr. KLAUS MEHNERT: DE JONGE GENERATIE IN SOVJET-RUSLAND Ing. f. 1.75, Geb. f. 2.50
2. A. DE KOM: WIJ SLAVEN VAN SURINAME. Ing. f. 1.90, Geb. f. 2.50
3. ERNST TOLLER: STRIJD EN WAARHEID. Ing. f. 1.90, Geb. f.2.50

WIJ SLAVEN VAN SURINAME

DOOR

A. DE KOM

UITGEVERS-MIJ. CONTACT — AMSTERDAM

VOORWOORD

In verband met de opmerkzaamheid, van zekere zijde voor dit boek betoond, achtten de uitgevers het noodzakelijk, ten einde de ongestoorde verspreiding van het werk te verzekeren, om, na overleg met den Schrijver, enkele wijzigingen in den tekst aan te brengen, waardoor echter de waarde van het boek niet werd aangetast.

DE UITGEVERS

INHOUD

„SRANANG", ONS VADERLAND

Van 2 tot 6 graden Zuiderbreedte, van 54 tot 58 graden Westerlengte, tusschen het blauw van den Atlantischen Oceaan en het ontoegankelijke Toemoek-Hoemak gebergte, dat de waterscheiding vormt met het Amazone-bekken, gevat tusschen de breede waterstroomen der Corantijn en Marowijne, die ons van Britsch en Fransch Guyana scheiden, rijk aan ontzaglijke bosschen, waar de groenhart, de barklak, de kankantrie en de kostbare bruinhart groeien, rijk aan breede rivieren, waar reigers, wieswiesies, ibissen en flamingo's hun broedplaatsen vinden, rijk aan natuurlijke schatten, aan goud en bauxiet, aan rubber, suiker, banaan en koffie... arm aan menschen, armer aan menschelijkheid.
Sranang — ons vaderland.
Suriname, zooals de Hollanders het noemen.
Nederland's 12de en rijkste, neen, Nederland's armste provincie.

Tusschen de kust en de bergen sluimert onze moeder, Sranang, sedert duizend en nogmaals duizend jaren. Niets is veranderd in de dichte bosschen van haar onbekende binnenlanden.
De oerwouden van het hoogland schijnen verstard in een eeuwenlang zwijgen, pas tegen den nacht ontwaakt, als een verborgen muziek, het gonzende geruisch van duizenden insecten. Romantischer, maar tevens woester, is het landschap in de savannen en langs de rivieren. Slingering van lianen, die als draperieën neerhangen van de boomen, versperren den weg, wilde orchideeën bloeien, hier leven de schichtige patjiera's, capucijner aapjes banlanceeren op de takken, papegaaien laten hun schrille kreten

hooren, de jaguar loert, een gordeldier speurt met zijn spitse tong naar mieren.

Onberoerd en onontgonnen wachten sedert duizenden jaren de donkere bosschen van moeder Sranang. Zonderlinge dieren wonen hier, wier namen in het Westen nauwelijks bekend zijn: boommiereneters, boomstekelvarkens, de vireo's, de tanagra's, de tiegrieman en de blauwdas, pepervreters zitten op de hooge toppen der palmen en zwermen dagvlinders, de schitterend blauwe morpho's, de gele en oranjekleurige callidrya's verheffen zich tot vaak onder de kruinen der boomen.

Menschen?

Menschen zijn er nauwelijks om van deze schoonheid te genieten.

In het benedenland wonen de Waran's, de Arowakken en de Caraïben, zwakke uitstervende Indianenstammen, machtelooze afstammelingen der oorspronkelijke bevolking, die door de blanken van de beste plaatsen werd verdrongen. In het bovenland de Trio's en de Ojana's. Hun kralen arbeid en kunstig vlechtwerk, hun fijnbewerkte danssieraden spreken van een aangeboren zin voor schoonheid.

Ongeveer 2450 Indianen en ongeveer 17.300 Marrons, de boschnegers, waarover wij later nog zullen spreken.

Ten hoogste 20.000 menschen bevolken de binnenlanden van Sranang, een gebied met bijna vijf maal Nederland's oppervlakte. Voor de rest zijn de bosschen slechts bevolkt met agoeti's en luiaards, met boschduivels, tapirs en watervarkens, met den brulaap, miereneter en aboma snitjie.

De historie is moeder Sranang voorbijgegaan, drie eeuwen Hollandsche kolonisatie hebben haar bin-

nenland onberoerd gelaten, de stroomversnellingen van haar rivieren drijven geen motoren, de vruchtbare gronden zijn niet bezaaid, de kostelijke schatten der bosschen zijn niet ontgonnen, in bitterste armoede, in schamele onwetendheid leven de wilde stammen temidden van een natuur, waarvan de overdaad nutteloos teloor gaat.
Zelden waagt een blanke zich in deze wildernissen, waar de weg slechts aan de Indianen en de boschnegers bekend is. Langs den loop der rivieren dringt soms een Fransche libéré, een Britsche rowdy, een Hollandsche onderzoeker het land in. Zij zetten hun mes in de blanke huid der bolletrie en doen het kostbare melksap vloeien. Doch de libéré keert terug naar de kust, de rowdy drinkt zich dood in een whiskyroes, aan zijn eenzaam kampvuur, de Hollander laat zich door Marrons in een kano de rivier afroeien, de wildernis blijft achter, de wonden der rubberboomen vergroeien, het verlaten kamp wordt door slingerplanten overwoekerd.
Van Holland's invloed, Holland's energie, Holland's beschaving valt in het binnenland van Sranang geen spoor te vinden, in geen weg, geen brug, geen huis staat Holland's historie geschreven. De blanken hebben slechts angst gekend voor de wildernis, waar de ontvluchte slaven hun toevlucht zochten.
Alleen een armzalig verwaarloosd spoorlijntje, dat nergens heenvoert en nooit voltooid werd, getuigt van een korten waanzinnigen gouddroom.

De wijde vlakten der savannen, de bosschen en de hooge granietbergen van moeder Sranang slapen sinds honderd eeuwen.
Voor hen werd nog geen historie geschreven.
Slechts op de smalle strook langs de zeekust, hier

en daar aan de monding der groote rivieren, op de allervruchtbaarste alluviale gronden waait het rood, wit en blauw van de Hollandsche driekleur.
Rood —
„Kijk moeder", zegt verwonderd het kleine blanke jongetje uit het prachtige boek van Madeleine Paz „Omdat ik zwart ben" — „ziet U wel dat die negers ook rood bloed hebben?"
Wit —
De kleur van de vredesverdragen van Crommelin.
En blauw? —
De kleur van onzen tropenhemel, waarheen wij door de donkere bladeren onzer boomen opzien om in den fonkelenden glans der sterren de belofte van een nieuw leven te lezen?
Neen, dat is het diepe blauw van den Atlantischen Oceaan, waarover eenmaal de slavenhalers hun Afrikaansche buit, hun levende koopwaar, onze ouders en grootouders, naar hun nieuwe vaderland Sranang voerden.

HET TIJDPERK DER SLAVERNIJ

DE KOMST DER BLANKEN

> „Het oude volk dat, zichzelf ten verderve, gastvrij was voor de brooddronken mannen van een Spaansche karaveel en voor een man, die Christus-drager heette. Een volk dat opgejaagd...."
>
> (Albert Helman in Zuid-Zuid-West.)

„Gelukkig het volk" zegt een Fransch schrijver, „dat geen geschiedenis kent."
De geschiedenis van Suriname dateert van de ontdekking der Wilde Kust (Guyana), in 1499 door de blanken.
Wij weten door Hartsinck[1]), hoe het er in die dagen op de Wilde Kust uitzag. Daar woonde destijds een volk van Indianen, die heer en meester waren in hun eigen rijk. „Gastvrij zijnde", schrijft Wolbers in zijn „Geschiedenis van Suriname"[2]), „ontvingen zij dikwijls bezoek van andere stamgenooten, waarbij het gesprek doorgaans over hun geliefkoosde onderwerpen, jacht en visscherij liep. Zij bezaten een zekere aangeboren eerlijkheid en rechtvaardigheid, die in al hun handelingen uitblonk; zij betoonden zelfs een wellevendheid en vriendelijkheid, die men bij onbeschaafde volken niet verwacht zou hebben. Indien zij met elkander een gesprek voerden, was het steeds met bedaardheid en zachtheid, nooit spraken zij elkaar op verachtelijke wijze aan. Ook bezaten zij eenige kennis van den loop der sterren, welke hun van groot nut was tot het opsporen van den weg in de wildernissen."
Deze beschrijving klopt nog heden met datgene, wat ons ontdekkingsreizigers vertellen over het karakter van hun afstammelingen, de Trio's en de

Ojana's. Ook van hen geldt, dat zij bedaarde menschen zijn, bij wie heftige gemoedsuitdrukking of uitbundig lachen zelden wordt waargenomen, ook van hen roemt men de gulle goedgeefschheid, den moed en de ondernemingskracht, ook zij zijn voortreffelijke bootslieden en uitstekende kenners van het oerwoud. En toch vormen zij niets dan het in zijn natuurlijke ontwikkeling geremde overschot van wat eens een zelfstandig en gelukkig volk was.

Wat dreef de blanken naar deze „wilde" kusten? Welke roeping bezielde hen? Welke tijding, welk geluk, welke beschaving hadden zij aan dit vrije en gelukkige volk te brengen? Kwamen zij, de eerste Spanjaarden die onze kust bezochten, aan Guyana de zegeningen brengen van autodafé en inquisitie? Brachten zij, in naam van Christus, de verdraagzaamheid over, die Spanje destijds toonde tegen Joden en Mooren, of de blanke beschaving van het rad, de brandstapel en andere torturen? Was dit de rechtstitel voor hun invasie? Of kwamen zij slechts in het geel en rood van hun vlaggen de boodschap brengen, dat goud altijd met bloed gekocht wordt?
Wij laten de feiten het antwoord geven.

In 1492 ontdekte Columbus Amerika en weldra oefenden de overdreven schilderingen van het nieuwe land en zijn rijkdom een onweerstaanbare aantrekking op de Europeanen van iederen rang en stand uit.
Over hen schrijft Professor Werner Sombart in „Der Bourgeois"[3]):
„Een bijzondere vorm der zeerooverij waren de ontdekkingsreizen, die voornamelijk sinds de 15de

eeuw steeds menigvuldiger werden. Al waren bij deze tochten vaak ook allerlei idealistische motieven, als wetenschappelijke of religieuze belangen, eerzucht en lust tot het avontuur mede in het spel, toch bleef steeds de sterkste (en vaak genoeg de eenige!) drijfveer de winzucht. In wezen zijn het niets dan goed georganiseerde rooftochten, die de uitplundering der overzeesche gewesten ten doel hadden. Vooral nadat Columbus zijn ontdekkingen gedaan had en van zijn reizen echt stofgoud mede naar huis bracht, benevens het sprookje van den vergulden prins, werd El Dorado, het goudland, het uitgesproken of stilzwijgende doel van alle tochten. Nu verbonden zich de bijgeloovige schatgraverij en de bijgeloovige alchemie met de bijgeloovige hoop op een land, waar men het goud met scheppen zou kunnen vergaren, tot een onweerstaanbare drang naar veroveringen.

Wat ons hier echter bovenal interesseert, zijn de eigenaardige menschen, die de leiding van zulke ondernemingen hadden. Het zijn oerkrachtige, avontuurlijke, aan de overwinning gewende, brutale, hebzuchtige veroveraars van groot kaliber, zooals ze sindsdien zijn verdwenen.

Deze geniale en niets ontziende zeeroovers, waarvan vooral Engeland in de 16de eeuw zoo'n groot aantal voortgebracht heeft, zijn uit hetzelfde hout gesneden als de Italiaansche bendeleiders, de Can Grando's, Francesco Sforza, Cesare Borgia, doch met dit onderscheid, dat de geest van eerstgenoemden nog veel sterker op het verwerven van geld en goederen gericht is, zoodat zij reeds veel dichter bij den kapitalistischen ondernemer staan dan de Italiaansche condotierri's....

Men zal vragen, hoe ik er toe kom, om deze ver-

overaars en roovers bij het kapitalisme in te deelen. Het antwoord is eenvoudig: niet slechts omdat zij zelf een soort kapitalistische ondernemers waren, maar vooral, omdat de geest welke hen vervulde, dezelfde geest was, die alle groothandel en elk koloniaal stelsel tot in de 18de eeuw bezield heeft. Want de handel en het koloniaal beheer waren in hun diepste wezen evengoed avonturiers- en veroveraarstochten als de zeerooverijen, de kaapvaart en de ontdekkingsreizen, waarover wij spraken. De avonturier, de zeeroover en de groote koopman gaan ongemerkt in elkander over."

EL DORADO

El Dorado.
Goudland.
Nog altijd heeft het woord niets van zijn wonderlijke kracht verloren.
Nog treedt op het groote passagiersschip een jonge dokter in den nacht naar buiten, zijn oogen zijn verblind door de lichten der balzaal, zijn gedachten wiegen op de dronken maat der jazzband, het is hem alsof hij, als eenige levende, aan een bezeten feest van étalagepoppen ontsnapte.
Hij buigt zich over de verschansing en laat zijn slapen door den nachtwind koelen. Het licht uit een patrijspoort, telkens afgebroken, werpt grillige schichten op de donkere golven.
Goudaderen in graniet.
El Dorado.
De jonge dokter hoort in het geluid der golven de verre zang der boekaniers, die door den nachtwind uit vergane eeuwen wordt aangedragen.

Overdag zit hij in zijn hut en schrijft op het keurige scheepspapier recepten voor Amerikaansche dames, die aan zeeziekte, en voor oude heeren, die aan hun lever lijden.
's Nachts, als de jazzband verstomt, de zeewind weer hoorbaar is en uit de rooksalon nog slechts het schorre gebrul komt van een paar dronken planters, ontwaakt in zijn hart de waanzin van El Dorado.
In den nacht is hij zijn keurig overhemd, zijn smoking, zijn standing vergeten.
Hij voelt zich verwant aan zijn voorouders, de wilde roovers, die het goud opstapelden in de ruimen hunner schepen, aan de avonturiers, de geweldenaars, de slavenjagers.

Onder de grijze asch van den daagschen sleur gloeit in het hart van iederen jongen blanke de waanzin van het koortsig verlangen naar El Dorado.

•

In 1499 bereikten Alonzo de Hojeda en Juan de la Coasa de kust van Guyana. Ongeveer in dienzelfden tijd ontdekte Pinzon de mond der Amazone en het oostelijk deel van Guyana. Het gerucht verbreidde zich, dat er diep landwaarts in, een land gevonden was met onmetelijke rijkdommen aan goud en edelgesteenten, en dat het oeverzand van een oneindig groot meer, Parima genaamd, geheel uit stofgoud bestond.
Door deze geruchten aangelokt ondernam Domingo de Vera in 1593 een tocht naar Guyana, dat hij den 23sten April 1594 met groote plechtigheid voor Spanje in bezit nam. Aanvoerders en soldaten knielden neer voor een kruis en zonden een dankgebed ten hemel. „Vervolgens nam Domingo de Vera een

kop vol water, en dronk dien uit; hij nam een tweeden, en stortte dien op den grond, zoo ver hij kon, trok zijn zwaard, en sneed het gras rondom zich, alsook eenige takken van boomen af, zeggende: In den naam van God neem ik bezit van dit land, voor Zijne Majesteit Don Philips, onzen wettigen opperheer!" [4])

Dit is tevens het eerste voorbeeld van het misbruik maken van God's naam in het koloniale treurspel. Men heeft herhaaldelijk, later, in Christelijke boeken uitgesproken, dat de neger geen mensch was, omdat de mensch naar Gods evenbeeld zou zijn geschapen en God immers, volgens deze schriftgeleerden, niet zwart is . . . .
Laat ons hier dan, als negers, de verzekering geven, dat ook wij zelf niet gelooven geschapen te zijn naar het beeld van een God, wiens zegen door de blanken dier dagen steeds dan ingeroepen werd, wanneer zij zich van land, lijf en goed van andere gekleurde volken meester maakten.

De hooggespannen verwachtingen van de Spaansche goudzoekers zijn niet vervuld geworden. Daar er aan de kuststreken geen goud gevonden werd, meende men, dat de inboorlingen dit in het binnenland verborgen hielden. Met de wapens in de hand drong men door in het binnenland, en daar waar de blanken tegenstand ondervonden, maakten zij gebruik van bloedhonden, wier namen nog in de geschiedenis bewaard zijn gebleven.
Doch El Dorado werd niet gevonden.
En de verbitterde avonturiers wreekten zich op de inboorlingen, die van hun vrijheid beroofd, in ketens geklonken, tot arbeid gedwongen, gegeeseld en mishandeld werden.

En toen het ras te zwak bleek om de schatten voort te brengen, die de blanken in hun waan gemeend hadden voor het grijpen te zullen vinden, toen zij, onder slagen en mishandeling, bij duizenden stierven, toen herinnerde men zich ook in Suriname den raad van Las Casas [5]), om liever uit Afrika een sterker ras dan het Indiaansche in te voeren.
In dien tijd ontstond de slavenhandel.
In die dagen zijn de eersten van onze voorouders naar Suriname overgebracht.
Sinds dezen dag nam de slavernij in Suriname een aanvang. De eene heerscher verjoeg den anderen — doch iedere nieuwe heerscher, die door geweld in het bezit kwam der nederzetting van andere Europeanen, begon met het afleggen der plechtige verklaring, dat ook onder het nieuwe bewind het recht op eigendom, dat wil zeggen het recht tot gebruik en misbruik der levende have, tot koop en verkoop van onze vaders en moeders, heilig verklaard was en gehandhaafd zou worden.

DE EERSTE NEDERZETTINGEN

Niettegenstaande de plechtige inbezitneming door de Spanjaarden, is van hun macht weinig gebleken. Zij werden al spoedig door de voortdurende aanvallen der verbitterde Indianen uit Guyana verdreven. Inmiddels waren Franschen en ook Hollanders en Zeeuwen een geregelder vaart begonnen op de geheele kust van Guyana. Bij Nederlandsch Generaal Octrooi van 1614 kreeg ieder, die eenige nieuwe haven, passage of plaats voortaan zou ontdekken, vrijheid om deze voor 4 jaar lang onder

uitsluiting van anderen te mogen bevaren.
Van blijvende nederzettingen was echter nog geen sprake. Eerst in het midden der 17de eeuw kregen de Europeanen vasten voet in Guyana. Kapitein Maréchal, vergezeld van 60 Engelschen, vestigde zich in 1630 aan de rivier de „Suriname". Van deze nederzetting is historisch echter niets meer bekend geworden. In 1643 richtte men te Rouaan een maatschappij op tot kolonisatie van Suriname. Een zekere Poncet Brétigny stelde zich aan het hoofd van een aantal gelukzoekers en vestigde zich aan de kust. Doch zij maakten zich schuldig aan zooveel wreedheden jegens de Indianen, dat zij ten slotte verjaagd en gedeeltelijk ter dood gebracht zijn. Enkele jaren later waagde een andere Fransche maatschappij opnieuw een poging tot kolonisatie met het uitzenden van een 800 Fransche kolonisten, doch ook deze poging leidde niet tot een blijvende kolonisatie.

Op de Franschen volgden de Britten. Lord Willoughby, graaf van Parham, rustte in 1650 op eigen kosten een schip uit met bestemming naar Guyana. Het schip werd vriendelijk door de inboorlingen ontvangen, omdat men zich als vreedzame kooplieden voordeed. Spoedig echter bleek, dat deze pacifisten in waarheid strenge soldaten waren, die met hun betere wapens de Indianen de bosschen in dreven. Zij haastten zich stevige forten te bouwen tegen de aanvallen der verbitterde en bedrogen inboorlingen. De graaf van Parham kwam in 1652 zelf in Suriname om de leiding der nieuwe volksplanting in handen te nemen. Hij bleef er echter slechts korten tijd, daar hij weldra benoemd werd tot Gouverneur Generaal der West-Indische

eilanden; hij vertrok naar Barbados, terwijl Ruff met het beheer van Suriname belast werd. Zoo had Europa vasten voet in Suriname gekregen, de heerschappij was gefundeerd en de toestand voor goed veranderd.
Deze toestand werd bovendien wettelijk bekrachtigd door een giftbrief van Karel II, schenkende in 1662 land en kust van Suriname aan Sir Charles Willoughby, graaf van Parham, en aan Laurens Hide, graaf van Clarendon, en aan hunne nakomelingen en rechtverkrijgenden.
Onder het Engelsche bestuur nam het aantal blanken in Suriname snel toe, vooral door de vele Joden uit Cayenne die zich onder David Nassy in 1664 in Suriname kwamen vestigen. Zij werden door Willoughby in rechten en vrijheid gelijk gesteld met de Britten. In korten tijd werden, onder den knoet der Engelschen, meer dan zestig suiker- en tabaksplantages door de roode en zwarte slaven aangelegd. Deze zware arbeid in de tropische hitte was onbeschrijfelijk vermoeiend en kostte tal van slaven het leven. In hun ellende troostten de anderen zich met het vuurwater, dat in die dagen voor het eerst door de blanken ingevoerd werd. De Surinamers zelf namen snel af in aantal en trokken zich terug in de bosschen, vanwaar zij zoo nu en dan nog een vergeefsche poging waagden om de vreemdelingen te verdrijven. Ook de zwarte slaven werden door ziekten geteisterd of stierven van vermoeidheid. Geen nood. De slavenhandelaars zorgden voor geregelden aanvoer, de handel in menschen bloeide!

Spanjaarden hadden de eerste ontdekkingstochten gedaan, Franschen waren het die de proef namen met de eerste kolonisatie, Britten veroverden het land, bouwden forten, legden plantages aan en wisten door een betrekkelijk liberale politiek (tegenover andere blanken) bekwame Joodsche elementen naar hun kolonie te lokken. De Hollanders verschenen pas op het tooneel toen het bed reeds gespreid was. Hebben zij een nieuw element van beschaving aan de kolonie geschonken?

Sedert 1661 voerde de Republiek der Vereenigde Nederlanden oorlog met Engeland. Ten einde overal zooveel mogelijk afbreuk te doen aan den vijand, rustten de Staten van Zeeland drie oorlogsschepen uit, bemand met 300 soldaten, onder bevel van Abraham Crijnsen, Julius Lichtenberg en Maurits de Rama. Den 26sten Februari 1667 voer dit eskader onder Engelsche vlag de rivier de Suriname op. Onder *Engelsche* vlag naderden de Hollanders voor de eerste maal hun toekomstige bezitting. Weliswaar mislukte deze krijgslist door onkunde met de Britsche seinen, maar het fort was toch zoo weinig voorbereid op een aanval, dat het na een korte schermutseling in handen viel der Hollanders. Aan de meeste kolonisten werd een bestendiging verleend van de hun door de Engelschen geschonken voorrechten. Doch het paard moest zijn haver hebben en zoo ging men over tot confiscatie der goederen van gouverneur William Biam, terwijl de ingezetenen honderdduizend ponden suiker als brandschatting moesten opbrengen[6]). De totale opbrengst van deze confiscaties voor de Zeeuwen

bedroeg ruim 400.000 guldens, wel een bewijs dat Suriname toentertijd reeds een welvarende kolonie was.
Het fort werd met eenige nieuwe werken versterkt, bovendien liet men een garnizoen achter van honderdtwintig man onder Maurits de Rama, die tevens de beschikking kreeg over vijftien stukken geschut, levensmiddelen en de noodige krijgsvoorraden. Bij den vrede van Breda in 1667 werd de Hollandsche kolonie Nieuw Nederland aan Engeland afgestaan in ruil voor Suriname, — zooals men een wagen bokken ruilt tegen een wagen schapen.

Men moet echter dergelijke vredesverdragen en plechtige beloften steeds met een korreltje zout genieten. 31 Juli 1667 was de vrede van Breda geteekend, doch reeds op den 18en October 1667 verscheen de Engelsche kapitein John Hermans met zeven oorlogsschepen voor het fort Zeelandia. Het pasversterkte fort viel weer in Britsche handen. De Vereenigde Provinciën beklaagden zich over dezen inval bij de Engelsche regeering en inderdaad gaf deze opdracht de kolonie weder te doen ontruimen. Een ware uittocht volgde. Meer dan 1200 Engelschen verlieten de kolonie met medeneming van een groot kwantum slaven, vee en goederen, en vestigden zich in Jamaica.
Bij den vrede van Westminster van 1674 werd de souvereiniteit over Suriname voorgoed aan de Republiek der Vereenigde Nederlanden toegekend.

Deze zaak had echter nog een naspel in zooverre, als er onder het bestuur der Engelschen verschillende overeenkomsten met de inheemschen gesloten waren. De Hollanders dachten er echter niet

aan om deze overeenkomsten na te komen, integendeel zij verdrongen de bewoners steeds verder van hun land, dat zij in zoogenaamde koopcontracten voor allerlei prullen zooals mesjes, spiegels en vischtuigen ruilden. Deze redenen waren de oorzaak dat de Indianen opnieuw in opstand kwamen en trachtten zich van het vreemde juk te bevrijden. Ofschoon zij niet met groote macht een geregelden oorlog voerden, vielen zij toch telkens in kleine groepen de plantages aan en doodden daarbij vele blanken. Men kon weinig beginnen tegen deze moedige Surinamers, die door hunne bekendheid met het terrein een grooten voorsprong op de blanken hadden. Ook een troepenmacht van 150 tot de tanden gewapende Zeeuwen, die onder gouverneur Heinsius (1680) tegen hen in het veld gebracht werd, moest onverrichterzake weer huiswaarts keeren. Wij, Surinamers van heden, gedenken en eerbiedigen deze vaderen.

De geschiedenis van de komst der Hollanders in ons land zou niet volledig zijn, indien wij verzuimden om daarbij melding te maken van de onverkwikkelijke ruzie tusschen Zeeland en de Algemeene Staten, die als twee honden om een been, krakeelden om het bezitsrecht van Suriname. Daar Crijnsen, die het fort Zeelandia bezet had, een Zeeuw was, maakten de Staten van Zeeland op grond van zijn heldenmoed op de souvereiniteit aanspraak. Doch de Algemeene Staten konden betere rechten laten gelden, zij toch waren het die de uitrusting hadden betaald der expeditie.
Het geschil bleef onbeslist. Zeeland bleef provisioneel in het bezit van Suriname, terwijl den Algemeenen Staten een zeker oppergezag toegekend werd. Toen

echter onder Heinsius de opstanden der Inheemschen steeds scherper vormen aannamen, waren zoowel de Staten van Zeeland als die der Generaliteit ten slotte wel tevreden, toen zij deze gevaarlijke post in 1682 aan de eerzame „West-Indische-Compagnie" konden overdragen. De Staten van Zeeland ontvingen hiervoor *f* 260.000, terwijl de Algemeene Staten aan de nieuwe eigenaren een octrooi verleenden van 10 jaar.
De koloniale beschavingstaak der Hollanders in Suriname werd bij dit octrooi der twee en dertig artikelen (een soort Grondwet voor Suriname) op de leest geschoeid van een monopolistische handelszaak.
Daar de kolonisten hun goede vaderland immers allesbehalve verlaten hadden, om ginds in de tropenzon zelve in het zweet huns aanschijns hun brood te verdienen, was hun welvaart afhankelijk van een snelle en goede voorziening van bruikbare slaven. Voor de aanvoer van dit werkvee verkreeg de W. I. Compagnie nu het monopolie, zooals artikel VI van het octrooi letterlijk luidt: „Dat dewijle de gemelte Colonie niet wel kan worden voortgeset, dan door middel van Swarte Slaven ofte Negros ende dat niemandt buyten de voorsz. Compagnie in dese Landen bevoeght is eenighe slaven te halen van de kuste van Africa, alwaer alleen in gehandelt werden, soo sal de voorsz. Compagnie geobligeert zijn, aen de geseyde Colonie jaerlijck te leveren sodanigen aental slaven, als aldaer sullen wesen gerequireert" [7]).
Om de zaak echter een beetje op te verven, nam de West-Indische-Compagnie tevens de verplichting op zich, „dat de Coloniers ten allen tijden sijn voorzien van een of meer Bedienaars des Godde-

lijken Woordts, ten einde de Coloniers ende de verdere opgesetenen aldaer in de vreese des Heeren, ende Leere ter Zaligheyt geleydt ende onderwesen mogen worden" [8]).

De West-Indische-Compagnie, die haar bloeitijd echter reeds achter den rug had, kon de kosten niet opbrengen welke noodig waren om de kolonie, die door den uittocht der Engelschen en door de aanvallen der Indianen geheel in verval was geraakt, weer winstgevend te maken. Daarom verkocht zij in 1683 1/3 gedeelte van haar rechten aan de stad Amsterdam, en 1/3 aan Cornelis van Aerssen van Sommelsdyck, welke bij de acte van overdracht tevens tot gouverneur benoemd werd. De nieuwe eigenaren namen daarop de naam aan van „De Geoctroyeerde Societeit van Suriname". De opperste souvereiniteit en de verdediging bleven echter berusten bij de Algemeene Staten.
In wezen was er door deze overdracht echter niets veranderd. De West-Indische-Compagnie behield den alleenhandel in slaven, alleen verwierf de Geoctroyeerde Societeit het recht, desnoods ook zelve slaven te importeeren, mits zij voor ieder dezer slaven een vijftien gulden (wij zouden zeggen: invoerrechten) aan de West-Indische-Compagnie afdroeg.

DE SLAVENHANDEL

Op het eindelooze diepe blauw der oceaan vaart een fregat, heerlijk in de gespannen statie van zijn stengen en stagen, in de welvende blankheid van zijn door den wind gezwollen zeilen. Geen stam-

pende machines jagen het voort, geen zwarte rookwolken besmeuren den blauwen hemelkoepel. Uit het kraaiennest gezien ligt het schip onder ons als een witte visch, het schuim spat op tegen den boegspriet, twee matrozen aan den helmstok zingen een oud, oud zeemansliedje.
Geen schouwspel kan dat van een driemastvolschip onder voltuig evenaren, het is schooner dan Hauser's „Laatste Zeilschip", schooner dan het fregatschip „Johanna Maria", het is de droom van hen, die tusschen het geraas der groote stad, tusschen schrijf- en rekenmachines droomen over de gouden volheid van vergane tijden.
Wij gunnen u uw verbeeldingsplaats in het kraaiennest van die oude schepen, wij gunnen u de zeewind langs uw haren en onder u het lied der matrozen, die op de balken staande zingend het bramzeil reven.
Maar wij willen u toch waarschuwen. Waag u niet, vanuit uw hooge standplaats, langs het puttingwant, of zoo u dat te gevaarlijk voorkomt, door het schuttersgat naar beneden. Zet geen voet op de touwladders die naar de kampagne voeren, hoe blank en schoongeschrobd zij er ook van hierboven uitziet.
Hierboven ruikt gij de prikkelende lucht van teer en de zilte zeewind.
Daarbeneden stinkt het reeds een mijl lijwaarts naar het zweet en de uitwerpselen van duizend in het ruim gepakte slaven.
Hierboven hoort gij de kreet van den albatros, de zingende matrozen en het geruisch der golven.
Daaronder hoort gij het gejammer der slaven, de kreten van een vrouw in barensnood en de zweep, die neersuist op de ruggen der zwarten.

Gij zult geen behagen kunnen scheppen in de ruimten onder het verdek, deze smerige broeinesten van vuil en ongedierte, waar de mannen van de vrouwen gescheiden, allen geketend, vervolgens opeengepakt om ruimte te winnen, hun wanhoop uitjammeren. Ook gij moet iets voelen van de wanhoop en het verdriet dier zwarten, weggesleept uit hun woonplaats, ver van hun verwanten, ziek door deining en slechte voeding, vol angst voor hun onbekende bestemming.
En bovendien, het is niet geheel zonder gevaar u naar beneden te begeven. Het gebeurt, dat een slaaf in razernij zijn bewakers aanvalt, in de hoop neergeslagen te worden. Het is zelfs voorgekomen dat de slaven van een geheel schip in opstand kwamen. Wij weten, dat dit gebeurd is, in 1751, op de „Middelburgs Welvaren".
Twee à drie dagen nadat het schip de Afrikaansche kust had verlaten, met bestemming voor Guyana, kwamen de slaven in opstand tegen de beestachtige behandeling door de blanken. Zonder wapens trachtten zij zich te verzetten tegen de zwaar gewapende macht van het scheepsvolk. Wij vernemen, dat er van de tweehonderdzestig slaven slechts dertig in leven zijn gebleven, terwijl van de blanke bemanning „bij geluk geen een man is verlooren" [9]).

DE MARKT

Dat zou geen goede koopman zijn, die geen zorg droeg dat zijn waar er zoo voordeelig mogelijk uitzag eer zij aan de markt kwam! En wat er aan den Hollander ook inzake menschelijkheid heeft ontbroken, de eer dat hij steeds een goed koopman was,

moet men hem laten.
Voordat de geroofde negers in Afrika werden ingescheept, werden deze slaven (onze vaders) gebracht in een loods, binnen de sterkte welke ter bescherming van deze verfoeilijke handel opgericht was. Men liet vervolgens de slaven den ganschen dag, natuurlijk onder scherpe bewaking, op een pleintje in de open lucht, en opdat hun huid er glanzend zou uitzien en de kooplust wekken, werden zij ingesmeerd met olie. Ook voedsel ontvingen zij in deze dagen genoeg, om niet door een verhongerd aanzien de koopers af te schrikken. Iederen avond, wanneer de zon onderging, werden zij dan in rijen geschaard en voortgedreven naar de loodsen, waar zij tot den volgenden morgen verbleven. Ten slotte werden zij één voor één voor den directeur-generaal gevoerd, waar zij onder toezicht van Europeesche chirurgijns nauwkeurig werden onderzocht. Volgens dit onderzoek werden dan de leverbaren van de zgn. onleverbaren gescheiden. Tot de laatsten rekende men de slaven, die ouder dan 35 jaar schenen en zij die verminkt waren of aan eenige ziekte bleken te lijden. Misten zij tanden, of hadden zij grijze haren, dan werden ze onder de goedkoopere soorten gerangschikt.
De leverbaren werden nu opgesteld en aangeteekend en vervolgens, precies als vee, met een gloeiend ijzer op de borst gemerkt, waarbij het wapen of de naam der maatschappij in hun huid geschroeid werd [10]).
Nadat het slavenschip te Suriname aangekomen was en de waar er door eenige dagen tamelijk goede voeding weer redelijk uitzag, werden de arme negerslaven gewasschen en vervolgens met vet en olie ingewreven, terwijl hun het haar in allerlei figuren,

zooals sterren, halve manen en dergelijke meer geschoren werd, teneinde hen aan de bespotting en lachlust der toen zoo fijn beschaafde blanken prijs te geven.
Daarna kon de verkooping beginnen.

De Hollander is ongetwijfeld een goed koopman. En waarom zou hij zijn winst niet verhoogen door te profiteeren van die natuurlijke eigenschappen, die God nu eenmaal ook in de menschen in een zwarte huid gelegd heeft?
Ook de zwarte bezit nu eenmaal een zekere aanhankelijkheid jegens zijn vrouw en kinderen. Wanneer men den zwarte koopt zonder zijn gezin, is de kans niet denkbeeldig dat de kooper schade zal lijden, doordien de „vervloekte nikker" straks wegvlucht, om te trachten zijn gezin weer te vinden. De heeren der Compagnie weten dit, en met opzet houden zij dus bij de verschillende partijen die onder de hamer komen den man en zijn gezin gescheiden, om zoo mogelijk den kooper te bewegen ook nog een tweede partij met vrouw en kinderen voor zijn rekening te nemen.
Met welgevallen beschouwt de koopman van de Compagnie zijn waar. Het mag dan zijn dat de prijzen, als bij iederen handel, eenigszins rezen en daalden naar gelang van het aantal slaven dat aangevoerd werd, maar een sterke en gezonde neger bracht toch altijd zijn geld op. En gezond en sterk waren zij, onze vaders, voor het giftige vuurwater hun gestel verwoest had, voor de kiemen der malaria zich genesteld hadden in hun ondervoed lichaam. Gezond en sterk en schoon waren zij, deze natuurmenschen, onder wie slechts bij hooge uitzondering een lichaamsgebrek voorkwam.

Nu worden, kort voor de vendu, de belangstellenden binnengelaten. Men laat de slaven (onze vaders) springen, draven en lachen op commando, men heeft hun aangeraden zich vriendelijk voor te doen om een goeden meester te krijgen.
Een blanke kerel onderzoekt vrijpostig een bevallig tienjarig meisje, wier moeder gisteren door den koopman ondershands verkocht werd.
Een wreed uitziende Europeaan grijpt een neger bij de kin en trekt zijn mond open om te zien of de tanden gaaf zijn. De slaaf moet zijn armspieren toonen, hij moet bukken, stappen en springen om te laten zien dat er niets mankeert aan zijn beenen.
En overal om de uitgestalde waar verzamelen zich de toeschouwers, betasten de lichamen en bespreken de kwaliteit der waar onder elkander met de vrijheid bezoekers op een beestenmarkt eigen.
Dan begint de officieele verkooping.
Eén voor één of bij partijen worden de slaven vervolgens op het blok gesteld, waarbij de afslager hun goede hoedanigheden vaak met een grof en stuitend grapje afschreeuwt.
Een snel gevecht zet in tusschen de verschillende bieders.
„Mijn”. —
En de slaaf wordt aan zijn nieuwen eigenaar overgeleverd, die hem of haar naar den brander brengt om de eerste letters van zijn naam op de huid van den slaaf te laten zengen.
Het tweede brandmerk.
Zoo begint de slaaf zijn nieuwe leven in Sranang.

„Ik (Pinson Bonham) heb 21 jaren in de West-Indiën verkeerd, en in iedere kolonie heb ik steeds gehoord, *dat het eene zeer zware straf voor een neger was om hem aan een planter in Suriname te verkoopen, en ik bevind nu dat zulks waarheid is*" [11])

„Ik ben nog in geene kolonie geweest, waar de slaven zoo slecht worden behandeld, zulk slecht voedsel en zulke sobere kleeding ontvangen en waar zij toch tot zulk een zwaren arbeid, boven hunne krachten worden genoodzaakt" [12]).

(Letter from Bonham to Earl Bathurst.)

Eeuwenlang hebben de blanke deskundigen in godsdienstzaken zich afgesloofd om te bewijzen, dat de slavernij een door God gewilde instelling was — „dat het ontwijfelbaar de bedoeling der Voorzienigheid is, dat het Afrikaansche volk dienstbaar zal zijn en in onderwerping gehouden worden". Immers het staat toch in de Schrift: „vervloekt zij Canaän, een knegt der knegten zij hij zijnen broederen" [13]).

En de Weleerwaarde Heer Johan Picardt, in leven predikant te Coevorden, getuigde: „Dese menschen" (de Afrikanen, welke hij beschouwt als nakomelingen van Cham en bestemd tot de slavernij) „zijn alsoo genaturaliseert/ soo wanneer zij in vryheydt ghestelt/ of lieftalligh gekoestert werden/ soo en willen zij niet deugen/ en weten haer selfs niet te gouverneren: maer by aldien men geduerigh met rottingen in hare lenden woont/ en dat men de selvige t' elckers sonder genade bastoneert/ soo heeft men goede diensten van de selve te verwachten: alsoo dat haere welvaert bestaet in slavernije" [14])

Inderdaad, de vruchten van dit „bastonneeren"

toonden zich in de rijke winsten, die Suriname in die tijden voor de blanken heeft opgeleverd.
In 1730 bedroeg het aantal plantages ongeveer vierhonderd. Men verbouwde er suiker, koffie, cacao, tabak en andere cultures. In 1749 werd meer dan 30.000 pond tabak naar Holland verzonden, terwijl in één jaar tijds van één enkele plantage ruim 20.000 pond katoen en 50.000 pond koffie verscheept konden worden.
Deze cijfers spreken voor zichzelf.
En nochtans, al dorsten dan vrome predikers schrijven „het heeft toch der Voorzienigheid behaagd, dat geslacht (de negers) eeuwen geleden tot slavernij veroordeelen", dan nog zou het een vraag kunnen blijven, of de Voorzienigheid inderdaad gewenscht heeft, dat deze slavernij in Suriname zulke teekenen van barbaarsche wreedheid zou vertoonen.

Alle arbeid in Suriname geschiedde onder aandrijving met slagen. Welke andere stimulans zouden de slaven gehad moeten hebben om hun taak naar behooren te verrichten? Van loon was nergens in Suriname sprake, tenzij men de ellendige, door ongedierte vergiftigde krotwoning, het schrale voedsel en de armelijke voddenkleeding als zoodanig aan zou willen merken. Evenmin kende de slaaf het weldoende gevoel, dat hij door zijn arbeid het gezin in stand hielp, veeleer kon hij verwachten dat dit morgen, ondanks zijn zwoegen, door een gril van den meester uiteengescheurd zou worden, wanneer het in diens hoofd opkwam zijn vrouw of zijn kinderen of hem zelf aan een collega te verkoopen, of, wat ook vaak voorkwam, bij het spel te verdobbelen.

De slaven (onze vaders) zwoegden op de velden om den rijkdom der blanken te vergrooten. Op de suikerplantages, waar de slaven door den veldarbeid uitgeput en vermoord werden, stonden de Europeanen met de zweep achter hen, gereed om bij de minste vertraging hun naakte lichaam te treffen. Vaak kwam het voor, dat, in den oogsttijd, hun hierbij zelfs geen nachtrust gegund werd.
Op de houtplantages zwoegden de mannen en vrouwen door elkander, zij velden de boomen en zaagden ze tot planken. In den regel zorgden de arme vrouwen voor het transport, planken en balken moesten zij op het hoofd vanuit het bosch naar de landingsplaats brengen.
Misschien hebt gij, blanke lezer, op school geleerd hoe het Mauritshuis in Den Haag met de kostbaarste Braziliaansche houtsoorten is betimmerd. Wanneer gij dan vol bewondering voor die betimmering stil staat, verzoeken wij u te bedenken hoe het onze moeders waren, die met deze zware last op hun hoofden dag in dag uit (want de Zondag was een instelling, die de Christelijke beschavers verzuimden in Suriname in te voeren) sjouwden over heuvelachtige terreinen, door poelen en moerassen, altijd bedreigd door de zweep die uw voorouders hanteerden.
Het is dan ook overbodig u te verhalen, hoe bloedspuwingen en andere ziekten aan de orde van den dag waren. De slaven en slavinnen op deze houtplantages werden vroeg onbruikbaar en de bedrijfsleider hield rekening met hun snelle slijtage. Als olie in het knarsende raderwerk diende hierbij de slechte alcohol, die de meester zoo nu en dan verstrekte, opdat zijn slaven in een korten roes hun ellende zouden vergeten.

Wij willen onze beweringen met eenige feiten staven, enkele losse bladzijden slechts uit het zwarte boek van Surinaamsche wreedheid.
Onder het régime van Gouverneur Mauricius lezen wij, hoe op aanklacht van den Raad-Fiscaal huiszoeking gedaan werd bij een zekere juffrouw Pieterson, die als onmenschelijk wreed bekend stond. Het onderzoek bracht aan het licht, dat zij „eene menigte harer slaven *om het leven heeft doen brengen op tyrannique en barbaarse manieren*". Zij dacht er ook niet aan deze daden te ontkennen, maar sprak tegenover de commissie van onderzoek de fiere woorden: „dat sy haer eigen goed, voor haer geld gekogt, destrueeren mogt" [15]).
De koloniale justitie heeft haar echter niet gestraft: — zij vond intusschen tijd om te ontvluchten.

De weduwe Mauricius, een dame uit de hoogste kringen van Suriname, had een oude slavin aan een boom laten vastbinden en doodslaan. Zij verklaarde zelf, dat zij dit uit een gril toestond, want ze wilde gaarne haar oude verzorgster pijn zien lijden. Verscheidene harer slaven hadden ditzelfde lot ondergaan, ja zelfs de kleine kinderen op haar plantage werden vaak gestraft met een „Spaansche bok" (een zeer geraffineerde geeseling, waarover wij nog zullen schrijven).
De slaven van mevrouw Mauricius deelden nu aan het Koloniale Hof mede, dat zij weg zouden loopen wanneer de gouverneursweduwe niet uit het beheer der plantage ontzet werd. Inderdaad probeerde het Hof haar over te halen om de plantage voortaan door een administrateur te doen beheeren, „omdat men anders voor eene totale ruïne der bezitting harer pupillen vreesde", maar mevrouw

Mauricius gaf te kennen, dat de heerschappij over haar *eigendom* door niemand beter gevoerd kon worden dan door haar zelve.
En een anderen keer verklaarde zij: „ik wil niet dat een neger van mij met zoo een glad vel zal rondloopen op mijn plantage". Inderdaad had zij een efficiënte vermageringskuur uitgedacht, die zijn resultaat zelden miste. Zij liet nl. soms al haar slaven gedurende den tijd van 24 uur onafgebroken geeselen en „half afschinden of villen". Een neger en twee negerinnen bezweken onder deze behandeling. De later uitgezonden commissie, die verslag over den toestand op haar plantage doen moest, verklaarde dan ook „dat de slaven er zeer slecht en mishandeld uitzagen" [16]).

Geen wonder, dat verschillende slaven van mevrouw Mauricius ontvluchtten en een toevlucht zochten bij de opstandige Marrons in de bosschen. Hetzelfde gebeurde ook met eenige slaven van mevrouw la Parra, een meesteres, die in wreedheid mevrouw Mauricius naar de kroon stak.
Deze slaven vielen echter bij hun vlucht naar de bosschen in handen der koloniale justitie, waarbij twee slaven en een slavin werden opgehangen, terwijl drie negers en vier negerinnen onder de galg een „Spaansche bok" ontvingen voor hun onrechtmatige ontvluchting. Wat mevrouw la Parra zelve aangaat, zij ontving van de koloniale justitie een vermaning, om „voortaan op ordentelijker en moderater wijze hare slaven te behandelen" [17]).

Dergelijke vermaningen zijn echter zeldzaam en feitelijk nog zeldzamer zijn de gevallen, waarin de feiten door een dergelijk onderzoek vastgelegd wer-

den. De wreedheid jegens slaven behoorde zoozeer tot de gewoonten van dien tijd[18]), dat zij wel zeer bijzondere vormen aan moest nemen, eer ze in de koloniale kronieken werd opgeteekend. Beter dan in de geschiedenisboeken der blanken is de mishandeling van onze vaders opgeteekend in onze eigen harten, nooit heeft het leed der slavernij sterker tot mij gesproken dan uit de oogen van mijn grootmoeder, wanneer zij ons kinderen, voor de hut in Paramaribo, de verhalen over den ouden tijd vertelde.

Zelfs nadat de slavernij in Fransch Cayenne reeds afgeschaft was, bleven vele Hollanders zich aan de schandelijkste wreedheid overgeven. De directeur C. Varenhorst liet zijn slaven halfdood zwoegen en onthield hun zelfs het noodige voedsel. Op een bloot vermoeden liet hij een slaaf zwaar kastijden, sloot hem met de beenen in een boei en bevestigde hem, door middel van een ketting om zijn hals aan een paal. Varenhorst verbood vervolgens aan zijn andere slaven om hun gekluisterden makker hulp te verleenen (op straffe). De slaaf kwam weldra uit gebrek en door de ontzettende pijnen, „in verstinking en verrotting" om het leven. Men bracht deze zaak voor het Hollandsche Koloniale Gerechtshof. Maar dit college, dat toch tot taak had naar recht en billijkheid recht te spreken, stelde Varenhorst in het gelijk, terwijl de aanklagers een „Spaansche bok" ontvingen[19]).
En nog in 1801 werden, volgens rechterlijk vonnis, bijna maandelijks slaven gehangen of geradbraakt, en werden bijna dagelijks Spaansche bokken onder de galg of in het fort Zeelandia toegediend. Zoo ergerlijk was deze toestand, dat de militairen zich

beklaagden, dat dit „bijna dagelijks voorkomend spectakel onaangenaam en rebutant was" [20]).

DE SLAVIN

> Moedertje, ver weg van dit koude land waar ik zit te schrijven, moedertje in Suriname, met uw grijze haar, met uw vroeggebogen gestalte, die gewerkt en gezwoegd hebt van den ochtend tot den avond om mij te doen leeren, aan U wijd ik dit donkerste hoofdstuk onzer historie.

Wanneer de mannelijke slaven (onze vaders) bij het ondergaan der zon en na verrichte dagtaak terugkeeren van de akkers, dan kunnen zij tot aan het vroege morgenuur uitrusten van hun vermoeidheid, dan kunnen zij in hun ellendige hutten de pijnlijke leden uitstrekken op hun leger van vodden, en rusten tot zij door den opziener tot nieuwen arbeid worden geroepen.
Wanneer echter de laatste rij der vrouwen naar huis keert door de velden, de zware manden met katoen nog op hun hoofden dragend, dan gebeurt het vaak dat de meester (of in later tijd de administrateur) zijn oog slaat op een der jonge negerinnen en haar wenkt om de katoenmand neer te zetten. Dan begint voor haar, in den nacht, de tweede taak, het voldoen aan de geile lusten van haar meester. Geen enkele vrijstelling bestond voor deze verplichting. Daar de negerslaven immers geen menschen waren, golden voor hen noch de sacramenten der kerk, noch de burgerlijke wetten. Het was voor een petata (blanke) eenvoudig niet aan te nemen, dat er tusschen twee zwarten zooiets

als een huwelijksband bestaan zou en ook de vrouwen van slaven moesten zich herhaaldelijk van hun echtelijk leger naar de woning hunner meesters begeven.

Wij moeten toegeven dat het voorkwam, dat een blanke meester tijdelijk zijn zwarte liefje met allerlei gunsten zoowel als met zijden kleeren en zelfs met juweelen overlaadde — hetzij dan wegens een gril, hetzij om zijn kennissen van andere plantages met haar schoonheid naar de oogen te steken. Des te jammerlijker was meestal het lot van deze maîtressen wanneer zij na een korte poos hun meester niet langer behaagden. Dan keerden zij terug naar hun krotwoning in het slavenkwartier, zij ontvingen haat voor liefde en mishandeling voor gunsten, waarbij vaak de bedrogen blanke meesteres niet naliet om haar woede op het thans weerlooze slachtoffer te wreken.
Wat de kinderen aangaat die uit zulk een verbintenis voortkwamen, deze werden eenvoudig beschouwd als een vermeerdering van de menschelijke veestapel, en de zweepslagen van hun vader, of misschien van hun blanken halfbroer, werden met volkomen onpartijdigheid even striemend uitgedeeld aan hun ruggen als aan die van de volbloed zwarten. Men hoeft slechts te letten op het aantal mulatten in Suriname om in te zien, dat de voorgewende afkeer van het blanke ras ten opzichte der zwarten, voor het geslachtelijk verkeer met onze vrouwen nooit een belemmering geweest is!

Wederom willen wij in de eerste plaats eenige feiten als voorbeelden geven:
De heer Pichot, een neef van den gelijknamigen

raadsheer, directeur van de plantage „Vlucht en Trouw", alarmeerde op den 6en September 1750 de geheele blanke bevolking uit zijn omgeving door te melden, dat de negers tegen hem in opstand waren gekomen. Het bleek dat de heer Pichot een slavin bij zich had willen hebben, doch dat deze vrouw standvastig had geweigerd zich aan de lage hartstochten van haar heer over te geven. De arme slavin werd wegens haar kuischheid door Pichot tot stervens toe gegeeseld, terwijl hij bovendien op een ouden slaaf die zich hiertegen verzette „in de volle magt had geschoten met gekapt lood" [21]).
Een ander geval betreft dat van den rijken planter van plantage „Arendsrust". Deze vernam dat een zijner slaven verliefd was op zijn slavin Betje (het liefje van den planter). Hij liet dezen slaaf geeselen, overal op zijn lichaam branden en spijkerde hem daarna in een houten kluister. Nadat de arme verdrukte bezweken was, werd hij in een put met ongebluschte kalk geworpen. Betje, die den slaaf niet ongenegen geweest was, werd eveneens gebonden, tot bloedens toe gegeeseld en op schandelijke en afschuwelijke wijze gebrand. [22]).

Van huiselijk geluk voor den slaaf kon onder deze omstandigheden geen sprake zijn, daar de blanke meester altijd als een dreigende schaduw tusschen de beide echtgenooten te staan kwam.
De Europeesche vrouwen zochten vergoeding voor de verwaarloozing door haar blanke mannen in de haat, die zij jegens haar schoone negerinnen-mededingsters met vaak onmenschelijke wreedheid botvierden. Of ook wel trachtten zij haar blanken echtgenoot te straffen door met den pas aangekomen blanke uit Europa een amourette aan te knoopen.

Verderfelijk was ook het gebruik om „mooie slavinnen te zetten op een wekelijksche taxe, die zij den meester of vrouw moesten opbrengen, zonder dat deeze weeten of willen weeten waarmede dit geld gewonnen of verdiend wordt" [23]).
Men nam in het algemeen voor deze gedwongen prostitutie knappe negerinnen, mulattinnen, mestiezen, quarterones en kaboegroes. Werden deze vrouwen aangetast door de, uit Europa geïmporteerde Venusziekte, dan liet men hen met roode verf bestrijken en voerde ze zoo rond door de straten van de hoofdstad. Vervolgens liet men ze aan hun lot over om in ellende weg te teren.

DE MEESTERS

> „.... dat er een slavenklasse moet zijn, die aan de zwaarste en moordende arbeid gebonden en slechts eene dierlijke natuur bezit, en aan den anderen kant eene hoogere beschaafde klasse, die daardoor middelen en tijd heeft om haar verstand te ontwikkelen, haar talenten te volmaken, waarmede zij tevens de beheerscheresse wordt der slaven" [24]).

Zoo althans was de theorie die een hoogstaand Fiscaal aan zijn familie in Holland mededeelde en wie zou beter tot oordeelen in staat zijn dan een dienaar der koloniale justitie! Laat ons daarom weder de theorie met de feiten staven en beginnen wij met een overzicht te geven van het leven der blanke meesters op hun plantages.
De meester stond des morgens vroeg op, begaf zich op de plaats voor het huis of in de lustwarande, stak de echte Hollandsche pijp met geurige Varinas aan en liet zich daarna door een van zijn slavinnen een

heerlijke kop koffie eerbiedig presenteeren.
Terwijl deze door en door voorname blanke heer dan op zijn gemak de koele en verfrisschende morgenlucht genoot, verscheen ondertusschen de blanke opzichter om, na het maken van de noodige buigingen en plichtplegingen (een belangrijk onderdeel van zijn werkzaamheden) verslag over den vorigen dag uit te brengen en de orders voor den nieuwen werkdag in ontvangst te nemen. Uitvoerig deelt hij mede welk werk er door de slaven en slavinnen verricht is, of wellicht ook negers de plantage verlaten hebben, welke ziek of gestorven zijn en of er ook geboorten onder het slavenvolk plaats gevonden hebben (een welkome uitbreiding van de veestapel).
Hierna krijgt de morgen een strenger gezicht en volgt een opsomming van die slaven en slavinnen die, naar het inzicht van den opziener, den vorigen dag hun taak niet naar behooren vervulden, een kleine verpoozing hebben genomen of wel op eenige andere wijze gezondigd hebben.
De opzichter fungeert als aanklager, de heer als rechter en een slaaf, die hiervoor speciaal is opgeleid, zorgt voor de parate executie [25]). Zijn de slagen misschien bij ongeluk wat al te hard aangekomen, zoodat de arbeidswaarde van den slaaf voor dien dag gevaar loopt, dan is gelukkig ook de Drisieman aanwezig, eveneens een slaaf, die, natuurlijk zonder eenige opleiding daartoe, met de zorg voor de gezondheid der slaven belast is.
Ook de Drisieman brengt zijn rapport uit en hij mag tevreden zijn wanneer hij er, zoo de toestand slechts eenigszins ongunstig genoemd kan worden, met een gezonde Hollandsche vloek afkomt. Menigmaal toch wacht ook hem de geeseling wanneer, naar het oordeel van den meester, te veel slaven ziekte voorwen-

den om aan den arbeid te ontkomen. Niet om te genezen is de Drisieman aangesteld, maar om te beslissen wie zonder levensgevaar (want dat beteekent schade) van hun ziekbed opgejaagd en aan den arbeid gezet kunnen worden.

Thans verschijnt „de mama", een oude slavin, belast met het toezicht der negerkinderen op de plantage, want de Hollanders van die dagen waren uiterst modern en pasten reeds het systeem toe der crèches, opdat de moeders rustig zouden kunnen werken. Zoo gezien zou men zelfs kunnen beweren dat de slavernij een voorbereidster was van de emancipatie der negervrouwen!

Doch wrange scherts ter zijde. De mama verschijnt en met haar de geheele kudde negerkinderen (want in het oog van den meester waren zij niets anders dan een kudde fokvee, die later voor hem in het gareel zou worden gespannen). Alle kinderen zijn te voren gebaad en genieten het voorrecht om in het bijzijn van hun beschermheer met wat rijst en bananen gevoerd te worden. Daarna mogen zij zich, na de verplichte grimassen als dankbetuiging, verwijderen. Alleen de mama blijft achter. En wee haar, zoo zij den meester den dood van een slavenkind heeft te melden. Zij zal dan in de meeste gevallen afscheid mogen nemen van de wereld, want verschrikkelijk is de woede van den meester indien hij door den dood van een jongen slaaf schade aan zijn bezit heeft geleden.

Wanneer nu deze vermoeiende bezigheden achter den rug zijn, besluit de meester om zijn ochtendwandeling te maken of liever, want de tropenzon schijnt reeds brandend, zijn rijpaard te bestijgen.

Hij is gekleed in een fijn linnen broek, zijden kousen, roode of gele schoenen, zijden hemd en breede bever-

hoed, terwijl een slaaf met een groote parasol medegaat om hem tegen de verzengende zon te beschermen.
Zoo doorkruist hij in kalmen stap de rijke velden, waar de planten des te beter schijnen te groeien naarmate ze beter met negerbloed bemest zijn en ondertusschen speuren zijn oogen of geen onvoorzichtige slaaf een oogenblik van den arbeid uitrust of zijn oogen van den grond waagt te verheffen.
Terug van deze ochtendsport ontbijt de gentleman en kleedt zich, volgens de gewoonte van dien tijd, ten tweeden male, waarbij hij zich ditmaal als saletjonker of banjerheer uitdost.
Ging de planter zijn vrienden of buren bezoeken, zoo begaf hij zich naar zijn met verguldsel versierde roeiboot, die rijkelijk met vruchten, wijn, jenever en tabak voorzien was en liet hij zich, gemakkelijk achterover leunend, door een achttal stoere slaven naar zijn plaats van bestemming roeien. Had de meester geen lust om uit te gaan, dan ontbeet hij wat later en besteedde hier ook meer tijd aan. Zijn ontbijt bestond niet, als dat van de negerkinderen, uit rijst en bananen, maar fijne ham, pekelvleesch, gebraden hoenders of duiven, bananen, casaba, brood, room, boter en kaas kwam ter tafel, waarbij zwaar bier of Fransche wijn werd gedronken.
Daarna nam de planter zijn middagslaapje en zette zich na deze rust weer eens aan tafel, voorzien van de beste gerechten die toen te krijgen waren.
In den avond werd rum en punch gedronken, varinas tabak gerookt en het hazardspel gespeeld, welke zware geestelijke arbeid meestal tot laat in den nacht voortgezet werd.

Men leert op de hoogere scholen van Europa, dat de tempels van Griekenland door slaven gebouwd zijn, dat heel deze verbazingwekkende cultuur met haar verheven scheppingen van filosofie en dichtkunst, haar heerlijke schilder- en beeldhouwwerken, haar spelen, muziek en dansen, slechts bestaan kon, omdat een leger slaven de gelegenheid schonk aan de heerschers om zich in vrijheid te beschaven.
Wij laten aan de vakgeleerden de vraag over, in hoeverre dit juist was en of niet veeleer de import der eerste slaven in Griekenland (wat toch reeds een zekere macht en welvaart vooronderstelde) het begin heeft beteekend van de ondergang eener cultuur, wier hooge beginselen zich met het onrecht der slavernij niet vereenigen lieten.
Wij willen ook niet de vraag stellen, of deze huisslavernij, verschillend van de Surinaamsche als de behandeling die het geliefde rijpaard ondervindt van zijn meester bij die welke het koetspaard ondergaat in een verhuuronderneming, een karakter droeg, dat in meerdere mate met de beginselen der menschelijkheid overeen kan stemmen.
Doch wel hebben wij het recht om U, Hollanders, de vraag te stellen: indien dan slavernij de grondslag eener cultuur is, welke tempels hebt gij dan in Suriname gebouwd, welke gedichten geschreven, welke verheven gedachten aan het nageslacht overgeleverd? Is het niet waar, dat gij verlegen staan zoudt, indien gij ook slechts één standbeeld in Suriname op moest richten voor Hollanders, die door daden van den geest beroemd zijn geworden?
Gij zoudt slechts de beeltenis van een aantal krijgslieden in brons kunnen gieten, die er in geslaagd zijn de dorpen der Marrons, (de opstandelingen), met hun modernere wapens te vernielen, — een Vaillant,

een Mayland, Creutz en Nepveu. Maar zelfs dan zoudt ge moeten erkennen, dat uw bekwaamste gouverneurs en de krijgslieden die u verdedigd hebben, telkens opnieuw uit Europa geïmporteerd moesten worden, omdat de bezittende klasse in Suriname door weelde en overdaad te snel degenereerde, dan dat zij zelf bekwame krachten voort kon brengen.
Neen, indien gij in Suriname een standbeeld wilt stichten, doe het dan voor de koks, welke onder gouverneur de Spörche of onder Crommelin de geweldige maaltijden bereidden, waardoor dit tijdperk befaamd is geworden, of voor de rijtuigmakers, die de prachtige karossen bouwden, waarin de Europeesche dames door de straten van Paramaribo reden.
En nochtans, zoo ergens, dan waren in Suriname de oeconomische grondslagen voor het bouwen eener cultuur aanwezig.
Het was geen zeldzaamheid, dat in het paleis van den meester 30 à 50 slaven alleen voor zijn persoonlijke bediening aanwezig waren.
In het einde der 18de eeuw kwam het stelsel in zwang, dat de eigenaars der plantages het beheer over hunne zgn. „effecten" aan blanke administrateurs overdroegen, die daarvoor een jaarinkomen van *f* 70.000 à *f* 80.000 genoten, welke bedragen dikwijls nog verhoogd werden met een 40.000 à 50.000 gulden voor het waarnemen van landsbetrekkingen.
Suriname bracht toen in een paar jaren tijds 300 millioen gulden alleen aan suiker, koffie en katoen op. De vrachtgelden aan Hollandsche schepen, die in Suriname steeds een flinke lading vonden, bedroegen ongeveer één millioen. Alleen in 1787 werden in Suriname geproduceerd 25.000 vaten suiker, 15 millioen pond koffie, drie millioen pond katoen, 1

millioen pond cacao, 250.000 K.G. tabak en zoo verder [26]).
Slaven werden uit de hand verkocht in die dagen, opgesleten tot het uiterste. Maar een zeldzaamheid was het, wanneer men een boek zag in de handen van een blanke. Het oprichten van een schouwburg in 1775 (die overigens geen stand heeft gehouden) werd beschouwd als een daad van groote beschaving. En een Hollandsch schrijver, niemand minder dan gouverneur Mauricius, meende zijn landgenooten het vleiend getuigschrift te mogen geven, „dat grove vuiligheden onder de Europeanen in Suriname niet te loochenen waren" en dat vele blanke bewoners „geen occupatie hebben dan slaapen, zuipen, speelen en kwaaddoen" [27]).
En de Engelsche schrijver J. G. Stedman, die enkele jaren in Suriname doorgebracht heeft, schreef: „De inwooners (blanken) van dit land schijnen zoo zeer tot vermaaken en ongebondenheid geneigd, dat jaarlijks een groot aantal hunner als slagtoffers van derzelver verwoestenden invloed omkoomt. Bij mannen, die zig geheel aan onmaatigheid en aan de verleidingen der zinnelijke vermaaken overgeeven, zijn derzelver verderflijke gevolgen maar al te zigtbaar; in den hoogsten graad ontzenuwd en als uitgedroogde geraamten kruipen zij daarhenen" [28]).
Kenmerkend is ook wat Wolbers in zijn Geschiedenis van Suriname schrijft: „De lezer verschoone ons van bijzonderheden uit deze, gelijk Mauricius schrijft „abime van vuiligheden" mede te deelen. Het is eene droevige zaak voor den schrijver om gedurig melding te moeten maken van de zonden en gebreken van het volk, welks geschiedenis hij waagt te schetsen, doch hij mag hierdoor zich niet laten weerhouden, om aan de waarheid getrouw te zijn, hoe vurig

hij ook wenscht, dat het hem gegeven ware, grooter en edeler daden te vermelden" [29]).

Het hoogtepunt harer beschaving bereikte de blanke bevolking in haar feesten.
De schuttersstukken van Frans Hals vertoonen nog altijd de uitbundige overdaad dezer bijna tot een kunst verheven zwelgpartijen.
Slechts in één opzicht stonden de gastmaaltijden, die in het gouvernementspaleis van Paramaribo gegeven werden bij hun vaderlandsche voorbeeld achter: op de goorbleeke gezichten der Surinaamsche slavenhouders ontbrak de welgedane blos der Hollandsche regenten.
Overigens waren overdaad en luxe zooveel uitdagender en grooter, als Suriname grooter is dan Holland.
Rijen slaven als bedienden,
gouden vaatwerk,
schittering van juweelen,
zijden gewaden.
Het was, alsof men trachtte de angst jegens den onderworpene, die in ieders hart leefde, in een roes van zingenot te vergeten, alsof men de slaven in de eetzaal en de zwijgende zwarte massa buiten de vensters door dit vertoon van verkwisting en onbezorgdheid hoopte te imponeeren.
En, laat in den tropennacht, ontbrandden sissend de vuurpijlen, alsof men omhoog joeg naar de sterren het overschot van een weelde, die daar beneden niet snel genoeg verbrast kon worden.

DE STRAFFEN

„Honger is een scherp zwaard", zegt een Hollandsch

spreekwoord, maar de angst was ten allen tijde een scherper zwaard dan de honger.
De bezittende klasse van Suriname mag in het gouvernementspaleis dansen tot zij er bij neervalt, zij weet, dat er op den rand van een vulcaan gedanst wordt.
Zij weet de verbittering in die zwarte menigte buiten de vensters, ook al verstaat zij de taal niet, die in de hutten der slaven wordt gesproken.
Zij weet, dat de kruik soms onverwachts breekt, die reeds zoovele malen te water werd gelaten, dat slaven soms plotseling in opstand komen tegen hun blanke meesters.
Zij weet, dat er een onverzoenlijk leger van Marrons in de bosschen leeft, die met geen beloften gekocht en met geen geweld onderdrukt kunnen worden.
De angst voor een algemeenen slavenopstand, de angst ook voor hun eigen geweten, voor de erkenning van het onloochenbare feit, dat ook de onderdrukte een mensch is, leeft in de harten der onderdrukkers, hij vergiftigt hun stille oogenblikken, hij doet hen naar de kroes en naar het verkeerbord grijpen, hij heeft hun heele denken doortrokken en doet hen de gedachten op steeds strenger en steeds wreeder straffen richten.

Onder de straffen, die behoorden tot de gewone bevoegdheden van den meester, nam die van de zgn. „Spaansche bok" een belangrijke plaats in. Bij deze straf werden den slaaf de beide handen tezamen gebonden, dan wrong men de knieën er door en stak vervolgens een stok tusschen de saamgebonden handen en opgetrokken knieën. Deze stok werd stevig in den grond bevestigd en daarna begon de geeseling met een bundel tamarinderoeden (een zeer hard en

knoestig hout). Was de slaaf op de bovenliggende zijde doorgeslagen, zoodat het vleesch geheel rauw was, dan werd hij omgekeerd om vervolgens de andere zijde in denzelfden toestand te brengen. Ook vrouwen en kinderen werden volgens deze methode gegeeseld. Soms gebruikte men voor deze geeseling ook ijzeren staven, maar daar een dergelijke strafoefening veelal den dood, en dus schade voor den eigenaar ten gevolge had, maakte men hiervan geen gewoonte.

Om den blanken in de stad de onaangename karwei van een dergelijke tuchtiging te besparen, kon men in Paramaribo den slaaf overleveren aan den cipier van het fort Zeelandia, die zich met zijn handlangers speciaal in dit vak getraind had, en tegen een behoorlijke fooi zich gaarne wat extra moeite getroostte.

Op verzoek van den meester werd deze straf der „Spaansche bok" publiek toegediend op de hoeken van door hem aan te wijzen straten; zoo sprak men dan van vierhoeksche of zevenhoeksche Spaansche bokken.

De plantagehouders verder van de hoofdstad, die niet, als hun gelukkiger stadgenooten, in staat waren van de cipiersdiensten gebruik te maken, behoefden daarom het nuttige „bastonneeren" niet achterwege te laten. Zij waren wettelijk gemachtigd tot het toedienen van „tachtig zweepslagen", welke behoorden tot de zgn. „ordinaire plantage straffen", doch — wij citeeren gouverneur Crommelin — „er was niet bij gespecifiëerd, of die slagen los dan wel opgebonden *) mogten geappliceerd worden; — *en het is*

---

*) Bij deze straf werden de handen van den slaaf met een krachtig touw samengebonden, daarna werd hij over een boom-

nogtans wel bekend, dat de slaven opgebonden en uitgerekt zijnde, wel met veel minder slagen worden doodgeslagen; dat ondertusschen dergelijke en quaade feiten, daagelijks meer en meer toenemen, en altoos gepretexteerd werd (soo 't al ter kennisse komt), dat de dood niet door slagen en mishandelingen veroorzaakt, maar toevallig is gevolgd" [30]).

Het Hof van Politie en crimineele Justitie [31])

Ook de rechterlijke macht paste in die dagen de wreedste straffen toe. Zoo werd strenge geeseling, zevenhoeksche Spaansche bok, daarbij brandmerking op beide schouders „als synde geene swaren straffen" beschouwd. (Sententie van 25 Februari 1740).
Bij vonnis van den Hove van Politie en crimineele Justitie werd zekeren slaaf Quakoe, die zich tegen een blanken officier verzet had, veroordeeld om aan een paal gestrengelijk te worden gegeeseld en gebrandmerkt, waarna vervolgens zijn voet afgehakt werd [32]).
De slaaf Pedro, die van zijn meester weggevlucht was, werd gevangen genomen en veroordeeld om een been te worden afgehakt en levenslang aan de vestingwerken te zwoegen [33]).
Eenige slaven, die beschuldigd werden van diefstal, ontvingen daarvoor een zevenhoeksche Spaansche bok, benevens een brandmerk op beide wangen.

---

tak of een balk van het huis tot op zekere hoogte boven den grond geheschen. Men hing aan zijn voeten een gewicht van 50 ponden om het schoppen en slingeren te beletten, waarna hij met een taai gevlochten riet met scherpe dorens werd gegeeseld.

Daarna heeft men hun een stuk van de ooren afgesneden [34]).

De doodstraf bestond uit ophangen of radbraken. Veelvuldig kwam ook de straf voor, waarbij de slaven aan den haak gehangen werden. Men sloeg deze haak dan door het vel of onder de ribben en alsof de vreeselijke pijnen nog niet genoeg waren, zoo werd de straf nog verzwaard door gloeiende tangen in de vleezige deelen te klemmen. Ook het levend verbranden van slaven was geen uitzondering in dien tijd.
Vooral wanneer de Marrons berecht werden, kende de wreedheid geen grenzen. Eén voorbeeld uit de vele onmenschelijke vonnissen, die in de historie opgeteekend staan, is het volgende: Toen kapitein Swallenberg na zijn verovering van een aantal dorpen der Marrons elf krijgsgevangenen als buit medebracht, zijn deze bij vonnis van den Hove van Politie en Crimineele Justitie van 1730 op de volgende wijze berecht:
„Een neger, Joosje genaamd, werd met een ijzeren haak door zijn ribben geslagen, en alzoo aan de galg gehangen, zoodat het hoofd en de voeten naar den grond hingen en hij onlijdelijke pijnen moest uitstaan; hij gaf hiervan echter geen blijk. Nadat hij gestorven was, werd zijn hoofd afgekapt en op een ijzeren staak tentoongesteld; de romp bleef een prooi der vogels.
De negers Wierai en Manbote werden aan palen gebonden en met een klein vuur levend tot asch verbrand; het vleesch intusschen nu en dan met gloeiende tangen genepen.
De negerinnen Lucretia, Ambia, Agia, Gomba, Maria en Victoria werden op kruizen gelegd, daarna levend

geradbraakt en na gedane executie de hoofden afgekapt en mede op staken aan den waterkant geplaatst. De negerinnen Diana en Christina werden eenvoudig de hoofden met een bijl afgeslagen en die hoofden mede ten toon gesteld" [35]).

Wij willen nog enkele voorbeelden van rechtspleging vermelden, welke een fel licht werpen op de rechtvaardigheid der toenmalige koloniale justitie.
Een slaaf, Darius genaamd, diende hij het Hof klachten in over de onmenschelijke behandeling der slaven door den directeur Bongaard van plantage Sinabo. Er werd een onderzoek ingesteld en het uitgebrachte verslag bracht het volgende aan het licht: De planter had een slaaf, die beschuldigd werd van „met vergif te hebben omgegaan", opgebonden laten geeselen, een „Spaansche bok" toegediend en vervolgens in een timmerloods vast doen binden. Hij verbood daarna iedereen om den armen slaaf te verplegen of hem voedsel of drinken te verstrekken. De slaaf stierf na hevige pijnen, zijn lijk werd in de nabijzijnde kreek geworpen. Een andere slaaf, die evenals de vorige gemarteld werd, bleef echter in leven, waarop de planter hem liet wurgen.
Nadat de koloniale justitie van de zaak Darius kennis had genomen, liet zij alle slaven op de plantage Sinabo dringend waarschuwen om toch vooral hun meester gehoorzaam te zijn in alles. Daarna liet zij aan Darius, die de klacht ingediend had, op verzoek van zijn meester een Spaansche bok toedienen. Om recht te doen echter vermaande het Hof tegelijkertijd den planter Bongaard, om „indien in het vervolg door zijne slaven weder zulke grove misdaden werden begaan, hen aan de justitie over te ge-

ven en niet op eigene authoriteit te straffen" [36]). Claas Badouw, directeur van de plantage la Rencontre, beschuldigde zijn slaaf Pierro ten onrechte een poging gedaan te hebben hem te vergiftigen. Pierro werd in het kookhuis gebracht, waar men hem de tien vingers en de tien teenen afhakte met een scherpe beitel. Vervolgens dwong men hem deze op te eten. Badouw nam daarop zelf een mes en sneed een oor van den slaaf af, dat hij eveneens op moest eten. Toen sneed de blanke gentleman met een scheermes Pierro's tong af en gelastte hem deze in te slikken. Stervende van pijn stamelde Pierro met het stompje van zijn tong enkele klanken. Badouw geraakte hierdoor in een zoodanige woede, dat hij met een nijptang ook het overige stuk van zijn tong uitrukte. Men bracht Pierro vervolgens naar de kade van de rivier, bond hem aan een oude tentboot vast en poogde hem levend te verbranden door droge kantras in brand te steken. Daar de kantras geen vlam wilde vatten, gaf Badouw bevel om den armen slaaf los te maken, goed te geeselen en hem levend in een kuil te begraven, hetgeen dan ook volgens de orders van dezen beschavingbrenger is geschied.
Als eenige straf werd Badouw als directeur ontslagen en uit het land verbannen [37]).

Een enkelen keer slechts scheen het ook aan de Hollandsche justitie te bar te worden. Ter gelegenheid van het proces jegens Cornelia Mulder, huisvrouw van W. Celis, is door den Raad Fiscaal, den Hove in bedenking gegeven, „dat eenige der inwoners alhier seer euvel en onmenschelijk met hunne slaven handelen, als deselve om cleyne fouten en misdrijven zoodanig castigeerende en straffende, dat sy kort

oft immediaet daarop door de extravagante slagen koomen te sterven" [38]).

Slechts tegen den doodstraf schenen de Hollanders langzamerhand bezwaren te gaan voelen. Althans de koloniale regeering begon de ter dood veroordeelde slaven op te koopen van hun meesters. De doodstraf werd dan veranderd in levenslangen dwangarbeid aan de publieke werken. Gedachtig aan de spreuk „Mijn hand is hard doch liefelijk mijn gemoed" sneed men deze gestraften eerst de tong af, om ze vervolgens te ontmannen en met het wapen van Holland te brandmerken op hun wangen. In dezen toestand moesten zij dan verder de rest van hun levensdagen aan de ketting werken [39]).

Wanneer er echter voor Hollandsche rechtvaardigheid een toppunt bestond, dan zouden wij die willen toekennen aan de beslissing die inzake den eisch van een zekeren Godefroy werd genomen. Deze heer had de brutaliteit om bij de koloniale regeering een eisch tot schadevergoeding in te dienen voor achtentwintig door hemzelf geëxecuteerde slaven. De eisch werd toegewezen, en hij ontving hiervoor de somma van zegge en schrijve vijfduizend zeshonderd gulden!

De blanke meesters schenen in het algemeen niets te merken: zij zagen de gekleurde verdrukten niet, wanneer deze dagelijks bij de grauwe schemering van den dageraad weer gingen zwoegen. Zij zagen in deze slaven niets dan ellendige, met lompen bedekte, vervloekte negers. Zij zagen en hoorden noch lichaamspijn noch harteleed, zij hadden geen aandacht voor gebrek en mishandeling of voor het gekerm der slachtoffers. Zij dachten des te meer aan de winsten, die de Compagnie moest maken.

GESCHIEDENIS DES VADERLANDS

Wanneer wij, kleine negerjongens, kinderen of kleinkinderen van slaven, op school les in de Vaderlandsche Geschiedenis kregen, dan was dat natuurlijk de geschiedenis der blanke krijgslieden. Voor de klas stonden de eerwaarde Tilburgsche broeders en onderwezen ons in de heldendaden van Piet Hein en de Ruiter, van Tromp en de Evertsen en Banckert. Wij, zwarte kinderen op de achterste banken (de voorste waren bestemd voor zoons en dochters van Europeanen) martelden onze hoofden om er de jaartallen van Hollandsche, Beiersche en Bourgondische Gravenhuizen in te pompen. Wij, die met den stok gestraft werden wanneer wij het waagden binnen de schoolmuren onze eigen „Surinaamsche taal" te spreken, moesten in geestdrift raken voor de opstandigheid van Claudius Civilis en de dappere Verlatinghe van Willem den Zwijger. Wij, die de namen van de opstandelingen Bonni, Baron en Joli Coeur tevergeefs in onze geschiedenisboekjes zochten, beijverden ons om vlug en nauwgezet voor het examen de namen en jaartallen op te dreunen der Nederlandsche gouverneurs, onder wier bewind men onze vaders als slaven ingevoerd heeft.

En het systeem werkte.

Geen beter middel om het minderwaardigheidsgevoel bij een ras aan te kweeken, dan dit geschiedenisonderwijs waarbij uitsluitend de zonen van een ander volk worden genoemd en geprezen. Het heeft lang geduurd voor ik mijzelf geheel van de obsessie bevrijd had, dat een neger altijd en onvoorwaardelijk de mindere zijn moest van iederen blanke.

Ik herinner mij, hoe het zusje van een mijner vrien-

den niet met haar eigen broertje wandelen wilde, omdat zijn huidskleur een schakeering donkerder was dan de hare.
Ik herinner mij, hoe trotsch wij als kleine jongens waren wanneer blanke schoolmakkers zich verwaardigden ons bij het knikkeren de stuiters af te winnen. Dezelfde Europeesche jongens die zich te verheven voelden om ons ooit in hun huis te ontvangen.
En het scheen ons billijk toe! Zoozeer had de geschiedenis der schoolboekjes ons het stempel der minderwaardigheid opgedrukt.
Geen volk kan tot vollen wasdom komen, dat erfelijk met een minderwaardigheidsgevoel belast blijft. Daarom wil dit boek trachten het zelfrespect der Surinamers op te wekken en voorts de onjuistheid aantoonen van de vredesbedoelingen der Hollanders ten tijde der slavernij.
De Pax Romana.
Zij was ten allen tijde het excuus voor ieder imperialisme.
Wanneer de vliegtuigen van Mac Donald hun doodende bommen op Inlandsche dorpen werpen, dan geschiedt dat slechts om den Britschen vrede te waarborgen waaronder de volken van het Oosten rustig en vreedzaam kunnen leven.
En ook van Heutsz is, in dit licht gezien, een vredesapostel.
En de lange reeks van koloniale gouverneurs leerden wij vereeren als mannen, die met het zwaard des Vredes de veiligheid en orde in ons land beschermden, den Hollandschen Vrede.
Wanneer wij dan, in kort bestek, deze gouverneurs nogmaals de revue laten passeeren, dan is het om aan te toonen, hoe de Hollandsche vrede niets anders heeft beteekend dan een telkens opnieuw neerslaan

van een wanhoopsverzet, dat telkens opnieuw opgelaaid is.

VAN AERSSEN VAN SOMMELSDYCK
1683-1688

Openen wij de rij met een van Holland's edelste telgen, van Aerssen van Sommelsdyck, die op 24 November 1683 gouverneur werd van Suriname. Zijn grootvader was de bekende François van Aerssen, die jarenlang als gezant der republiek de Vereenigde Nederlanden aan het hof van Hendrik IV en Lodewijk XIII heeft vertegenwoordigd. Hij groeide op aan het hof van Willem II, als speelmakker van het Kind van Staat en bekleedde weldra de aanzienlijkste posten in het leger. Als kolonel van een regiment ruiterij streed hij in 1672 tegen de binnendringende Franschen. Hij was steil in het geloof, een dier typische Calvinisten die ons, uit oude schilderijen, streng en rechtvaardig aanzien van boven hun kanten kraag. Geen wonder dat Holland trotsch is op dezen landvoogd, onder wien in enkele jaren tijds het aantal plantages van 50 tot 200 uitgebreid werd en de suikerproductie van drie millioen Amsterdamsche ponden tot zeven millioen was gestegen. Hij zette het land der Surinamers wijd open voor energieke vreemdelingen uit alle staten van Europa. Fransche réfugiés stroomden binnen en ontvingen van hem niet slechts land, maar ook de slaven die voor het bewerken daarvan noodig waren. Velen van hen kwamen weldra door handel en landbouw tot groote welvaart of werden tot de hoogste bedieningen in de kolonie geroepen. Ook de Joden kwamen onder van Sommelsdyck tot voorspoed.

Samuel Nassy schonk in 1682 aan de Portugeesch-Joodsche natie een uitgestrektheid gronds, later „djoe Savanna" genaamd, welke spoedig tot grooten bloei geraakte en het centrum werd der Joodsche gemeente. Dit bezit werd onder het bestuur van Scharphuizen nog uitgebreid met een gift van 100 akkers uit naam van Holland. Een dergelijke gulheid jegens vreemdelingen imponeert ons Surinamers nog steeds bijzonder, omdat wij haar vergelijken bij de houding, die in later jaren, tijdens de emancipatie, jegens de zgn. bevrijde negers, en ook thans nog tegen de eigen landskinderen aangenomen is.
Doch de gulheid van den gouverneur omsloot nog meerdere geloven. In 1684 vestigden zich in Suriname een aantal Labadisten onder leiding van Robijn. Ook drie zusters van den gouverneur bevonden zich in dit gezelschap en wellicht was het hier aan te danken, dat zij de schoone plantage „La Providence" konden stichten. Hoe verging het dezen schapen en hun herders, die in het vruchtbare tropische land de oude kudde van Christus wilden herstellen? In hoeverre slaagden zij er in hun beginsel in toepassing te brengen, dat de zelfverloochening eischte, het individueel eigendom ophief, en voorschreef, dat de leden der gemeente door dagelijkschen arbeid in hun eigen onderhoud moesten voorzien? Quack deelt ons alleen mede „dat deze onderneming niet vlotte". Doch Quack verzuimt ons mede te deelen, dat deze menschen hun religieus socialistische gemeenschap vereenigbaar achtten met het bezit en de exploitatie van een leger slaven. Het doel van al hun streven en zich inspannen, zegt Quack, was de geheele overgave aan en rust in God. Welnu, de weg daartoe schijnen zij gevonden te hebben in een zoo wreede en barbaarsche behandeling van hun

slaven, dat zij, zooals Wolbers vermeldt, „velen tot ergernis waren". Telkens aangevallen door de verbitterde Indianen en weggeloopen slaven, onderling verdeeld en bloot staande aan allerlei ziekten, waren zij ten slotte gedwongen de vestiging op te heffen.

Doch keeren wij tot Sommelsdyck terug.
Onder zijn bewind zwoegden en zweetten de slaven.
De productie steeg.
De handel bloeide.
De calvinistische zedelijkheid vierde haar triomfen. Huwelijken tusschen blanken en zwarten werden streng verboden, — slechts het houden van een gekleurde maîtresse achtte men geoorloofd. Had niet, zooals de geschiedschrijvers vermelden, de gouverneur zelve een Indiaansche vrouw tot zich genomen? En ondertusschen vond hij tusschen zijn beslommeringen toch nog tijd voor de handhaving van den Hollandschen vrede.
Onder Sommelsdyck is de kop ingedrukt aan het laatste verzet der oorspronkelijke Indianen. Zij verzetten zich vooral tegen het opdringen der Joden, die hen verdreven van de hoogere landen langs de Suriname om daar zelf plantages aan te leggen.
Sommelsdyck liet eerst, om zich tegen hun invallen te beschermen, twee forten oprichten, waarvan een aan de Commewijne en een aan de Para kreek was gelegen.
Op zijn eersten veldtocht verwoestte hij vijf dorpen aan de Oostzijde van de Coppename, doch het gelukte hem niet de bewoners gevangen te nemen die in de wildernis waren gevlucht.
Op zijn tweeden tocht voer hij met 3 vaartuigen over zee wederom naar de Coppename en drong het binnenland in. Ditmaal werden vele Surinamers ver-

moord of gevangen genomen. De dorpen werden verbrand en de Indianen ondervonden, dat zij niet opgewassen waren tegen de wapens der blanken. Zoo slaagde Sommelsdyck er tenslotte in met de Caraïben, de Arowakken en de Coppenamers een vrede te sluiten, waarbij zij van invallen afzagen, doch tevens door den gouverneur als vrije mannen erkend werden, die niet in slavernij zouden worden gebracht.

Acoeba Adiosie O, Adiosie
M'oema, no kré m' goedoe
na fetie mie o fetie
ti mie fong ding
mie sa cong baca.

(Vaarwel, vaarwel Acoeba,
Ween niet, mijn vrouw, mijn schat,
Vechten ga ik en strijden.
Pas na de overwinning
kom ik terug.)

Het is een oud, oud liedje, dat ik in mijn jeugd bij de raison * hoorde zingen. Ik heb mij altijd verbeeld dat het uit dien tijd stamde, toen deze Surinamers tegen de Hollanders streden. De naam van den dichter kennen wij niet. Wij kennen immers ook niet de namen dier voorvaders, die hun „Acoeba" verlieten om voor de vrijheid te vechten. Wij leerden op school alleen den naam van wie hen onderworpen hebben.

Op verzoek van Van Sommelsdyck werd in 1684 door de Staten van Holland besloten om, in overleg met de Geoctroyeerde Societeit, veroordeelde

---

* Surinaamsch snaren-speelinstrument.

misdadigers, zgn. rasphuisboeven, naar Suriname te verbannen. Zij zouden daar voor het lichte werk gebruikt worden, omdat tenslotte toch ook een rasphuisboef natuurlijk verre verheven blijft boven de negerslaven voor wie het zware werk weggelegd bleef. Het experiment om van Suriname een Nederlandsch Cayenne te maken, is voor den gouverneur noodlottig geworden. Spoedig ontstond onder de voormalige boeven een geest van muiterij. Toen de gouverneur op 19 Juli 1688 met den commandeur Verboom een wandeling langs de Oranjelaan maakte, werd hij plotseling staande gehouden door elf met geweren gewapende muiters. Zij eischten van hem vermeerdering van rantsoen en vermindering van werkzaamheden. Van Sommelsdyck trok dadelijk zijn zwaard, doch toen hij zijn arm ophief ontbrandden de geweren. De gouverneur was op slag dood, Verboom, die door verschillende kogels getroffen werd, overleed eenige dagen later.
Drie der rebellen werden geradbraakt, acht opgehangen en de rest naar Holland teruggezonden.
De zoon van Van Sommelsdyck bedankte voor de opvolging en de weduwe droeg haar aandeel in de heerschappij aan de stad Amsterdam over voor een bedrag van *f* 700.000.

In het begin van 1689 nam Jan van Scharphuysen het bestuur over. Onder zijn bewind werd een aanval der Franschen met een vloot van negen schepen onder du Casse door de Hollanders afgeslagen.
Hij werd in 1696 opgevolgd door Mr. P. van der Veen. Gedurende zijn bestuursperiode, die tot 1707 duurde, konden de blanken ongestoord hun rijkdom vermeerderen. Streng gold de wet, dat de slaaf als persoonlijk eigendom en roerend goed zal

geacht, geoordeeld en toegewezen worden. Onder de Surinamers ontstond het spreekwoord: „Kakalaka no abie litie na fowroe movo." (De kakkerlak kan zijn rechten niet doen gelden in de bek van een vogel!)

HET GESPUIS

In de ordonnanties van den gouverneur der kolonie, in de, steeds scherper, verordeningen van het Hof van Politie, in de brieven der Amsterdamsche bewindhebbers komt met een eentonige regelmaat, met een ondertoon die tegelijkertijd van wreede verbittering en kwalijk verborgen angst spreekt, telkens opnieuw het woord „gespuis" voor.
Zoo voortdurend en zoo hardnekkig vloeit dit woord uit de pen der koloniale overheid, dat het wel schijnt alsof alle intelligentie der gouverneurs, alle moed der soldaten, ja de geheele cultuurarbeid der Europeanen slechts om deze eene as draaide: de uitroeiing van „het gespuis" in de binnenlanden.
„Het gespuis" — daaronder verstond men diegenen onzer vaders, die ondanks ketens en bewaking aan de slavernij der plantages ontsnapten, de rebellen, die de gruwelijke straffen en bedreigingen der blanken tartten, de opstandelingen, die de verschrikkingen van het oerwoud trotseerden om aan het einde van hun zwaren tocht den dood of de vrijheid te vinden.
„De Marrons", — dat waren zij, die zich niet stoorden aan het verbod, dat voor iederen slaaf gold, om de rivieren op en af te varen, dat waren zij, die de verborgen sluipwegen door moerassen en savanne's vonden, dat waren zij, die zich niet lieten afschrik-

ken wanneer de justitie elken vluchteling met het doorsnijden van de Achillespees, het afhakken van één of beide beenen en den dood door het radbraken bedreigden. De Marrons, dat waren de onbeschaafde, niet in de krijgskunst onderwezen zwarten, de mannen zonder geld en zonder wapens, tegen wie in 1734 aan de samenvloeiing van de Suriname- en Commewijnerivier het sterke fort „Nieuw Amsterdam" gebouwd werd. De Marrons, dat waren de bloedige wrekers van al te wreede slavenmeesters.
„Het gespuis", dat waren de vogelvrij verklaarden, die telkens door nieuwe expedities opgejaagd werden, wier dorpen men verbrandde, op wier hoofd in 1685 een prijs stond van *f* 5.—, twee jaar later verhoogd tot 100 pond suiker. In 1698 werd voor het vangen van een slaaf binnen het distrikt of de rivieren *f* 25.— en voor die, welke hierbuiten of aan de kustlanden gevangen werden, *f* 50.— uitgeloofd.
In 1717 werd een premie gesteld van *f* 600—*f* 1500 op de ontdekking der dorpen van de leiders en *f* 10.— voor iederen dorpsbewoner, man, vrouw of kind die op deze tochten gevangen werd genomen.
Later stelde men bovendien nog vast, dat iedere Europeaan die een of meer dorpen ontdekte, zoodat deze door de troepen aangevallen konden worden, een belooning van *f* 500, *f* 1000 of *f* 1500 zou genieten naar gelang van het slagen der verwoesting [40]).
En iedere slaaf die verzuimde mededeelingen te doen, wanneer hem iets bekend was over de schuilplaats der Marrons, werd getroffen met dezelfde straffen welke voor de vluchtelingen zelve golden.
Zoo gevreesd, zoo gehaat, zoo vervolgd waren deze boschnegers, wier aantal desondanks hard groeide [41]).

Wij willen trachten uit de feiten het karakter dezer vervolgden zoowel als dat van hunne vervolgers te leeren kennen.

Gedurende het bewind van Johan de Goyer (1710—1715) zond de Fransche regeering twee schepen onder admiraal Jacques Cassard naar Suriname. Zij zeilden, op 8 Juni 1712, de Surinamerivier binnen. Door den tegenstand der blanke bevolking werd de vijand gedwongen na 2 dagen weer zee te kiezen. Doch Cassard keerde in October van hetzelfde jaar terug met acht oorlogsschepen en ongeveer 30 kleinere vaartuigen. De Franschen begonnen Paramaribo te beschieten, landden op vele plantages en waren spoedig meester van de rivieren Para en Suriname. Daar de Europeesche mannen meerendeels ter verdediging van de forten naar Paramaribo waren vertrokken, vluchtten hun blanke vrouwen en kinderen zoowel uit de stad als uit de plantages naar de bosschen. Zij stelden meer vertrouwen in de edelmoedigheid der Marrons dan in die van hun blanken vijand. En dit vertrouwen is niet beschaamd geworden. Buiten hun versterkingen, in troepen weerloos aan de genade der „boschnegers" overgeleverd, velen belast met een lang register van wreedheden jegens hun slaven, is desondanks dezen blanke vrouwen en kinderen gedurende die geheele periode geen haar op hun hoofd gekrenkt geworden. Ja, het zijn Marrons geweest, die na het vertrek der Franschen op 12 December, aan velen dezer blanken den terugweg naar de stad en de plantages gewezen hebben. Het lag niet in de lijn der Marrons zich te wreken op een weerloozen vijand. Mogen wij dan wellicht naar aanleiding van deze dagen ook voor onze zwarte voorvaders het veel misbruikte woordje „beschaving" opeischen?

En nu de keerzijde van de medaille.
Admiraal Cassard is niet door de militaire praestaties der Hollanders tot den terugtocht gedwongen. Hij dreigde alle plantages langs de rivieren plat te schieten, indien het koloniaal bewind hem niet een brandschatting toestond. Het bestuur voldeed aan dezen eisch en betaalde aan Cassard een schatting van drie kwart millioen gulden in den vorm van wissels, suiker, goud, zilver en..... slaven (Indianen en negers)[42]).

En het spel gaat verder.
Teruggekeerd in hun woonplaatsen trachtten de kolonisten in de eerste plaats het stelsel van slavernij en uitbuiting in zijn oude gestrengheid te bevestigen, ja zoo mogelijk nog te intensiveeren om de verloren schade in te halen.
Vervolgens trachtte iedere planter, volgens de algemeene mentaliteit dier dagen, zijn aandeel in de door het gemeenebest geleden schade te ontduiken. Men eischte namelijk, dat iedere blanke burger acht à tien procent van de waarde zijner bezittingen zou bijdragen in de kosten der brandschatting. Velen weigerden, daar zij beweerden dat de aanval van Cassard zou zijn afgeslagen indien de regeering voor een betere verdediging zorg had gedragen. Anderen gingen zelfs zoo ver, dat zij hun slaven naar de bosschen zonden om zoodoende armer te schijnen dan zij in werkelijkheid waren. Het was natuurlijk de bedoeling, dat deze slaven terug zouden keeren nadat de ambtenaren, belast met het opmaken van een inventaris der bezittingen, vertrokken waren. Velen dier al te slimmen zagen zich echter in dezen opzet bedrogen, de slaven keerden niet terug en daar velen

tevens van de bestaande anarchie gebruik gemaakt hadden om te ontvluchten, was een sterke toename van het aantal Marrons een gevolg van deze kortstondige Fransche overheersching.

Het verlies moest hersteld worden en het was de taak der edele Compagnie om hiervoor alle krachten in te spannen. De West-Indische-Compagnie, die zich bij octrooi van 1682 had verplicht zooveel slaven in te voeren als „zullen worden gerequireerd" had zich bij nieuw octrooi van 1730 verplicht om jaarlijks minstens 2500 slaven te leveren aan de kolonie. Het binnenland van Afrika was echter reeds dermate leeggeroofd en geplunderd, dat het steeds moeilijker viel om te voldoen aan deze verplichting. Toen dan ook van 1731 tot en met 1738 slechts 13000 menschen geleverd werden, inplaats van de voorgeschreven 17500, steeg de verontwaardiging in de kolonie tot zulk een hoogte, dat de Geoctroyeerde Societeit zich genoodzaakt zag om in de volgende jaren meer dan 70 schepen naar de kust van Guinea te zenden ten einde te voldoen aan de aanvraag [43]).
Telkens weer klonken de blijde saluutschoten van het fort Zeelandia wanneer, onder het trotsche Oranje blanje bleu der Prinsenvlag, opnieuw een schip vol slaven de rivier de Suriname opvoer. Telkens weer konden de blanke planters nauwelijks hun geduld bedwingen, tot lossen, onderzoek en brandmerken der lading (dat voor rekenschap van de factorij plaats vond) was afgeloopen. Telkens weer was de aanvoer van deze zwarte slaven zoo overvloedig, dat de stapelplaatsen niet voldoende bleken en het gouvernement een soort van „entrepôt" ter beschikking moest stellen, waar de slaven tegen vergoeding van 5 cent per dag tijdelijk ondergebracht

en onderhouden werden. En toch bleek het groote reservoir der slavernij een vat der Danaïden. Niet slechts omdat de overwerkte en uitgeputte slaven aan groote ziekteëpidemieën ten prooi vielen en in massa slachtoffers werden van de lepra (een ziekte die voornamelijk voorkomt bij volkeren die in slavernij of onder groote ellende leven), niet slechts omdat zij stierven door hartzeer en onder de slagen van hun meesters, maar vooral ook, omdat een steeds grooter aantal van hun den weg wist te vinden naar hun bevrijde makkers in de bosschen.

DE BOSCHTOCHTEN

Het bestuur van de kolonie door de blanken in die dagen vertoont allerminst een beeld van broederlijke eensgezindheid. Veelmeer moet het gezien worden als een strijd om de macht, die met de hatelijkste en kleinzieligste middelen gevoerd werd, tusschen de (uit het moederland geïmporteerde) gouverneurs en de Raden van Politie en Justitie, die uit een 20-tal blanke kolonisten bestonden en in alle zaken van gewicht geraadpleegd moesten worden.
Beide partijen waren het er over eens, dat de Marrons uitgeroeid moesten worden, doch de gouverneurs waren voor het uitrusten van militaire expedities, die hun de gelegenheid boden tot het verwerven van krijgsroem, terwijl de Raden uit financieele overwegingen meer voor een ander stelsel voelden: vertrouwende op de wreedheid en haatgevoelens der meeste planters, waren zij voorstanders van de zgn. boschtochten, die door de kolonisten zelve georganiseerd werden en die ook meer en meer in zwang zijn gekomen.

Als voorbeeld geven wij een expeditie, die onder leiding van vaandrig Molinay in 1711 tegen de Marrons aan de Boven-Suriname uitgerust werd. Reeds vrij spoedig slaagde deze expeditie er in, een kamp van de opstandige negers te ontdekken. Men trachtte de Marrons in hun slaap te overvallen, doch dit plan werd door de waakzaamheid der opstandelingen verijdeld. Men slaagde er slechts in de slavinnen Flora en Séry met haar kind Patienta gevangen te nemen.

Men kan zich onmogelijk menschelijke wezens voorstellen, meer hulpeloos en verlaten dan deze Séry met haar kind Patienta, en Flora. De nood van 't kindje vermengde zich in de gedachten van de moeder met het verbijsterend bedwelmende gevoel van hetgeen zij zelve zal moeten doorstaan. Daarbij kwam het verlies van de vrijheid, die zoo heel kort is geweest, het scheiden van de plaats, waar zij met haar kind zoo'n korte poos het geluk gekend had. Alles wat voor haar lag was een puinhoop, alles was geruïneerd en vernield.

Séry voelde nog sterker dan alles de moederliefde, door het vreeselijk dreigend gevaar tot eene aan waanzinnigheid grenzende overspanning gedreven. Haar kindje was nog zoo jong en de gedachte slechts, dat straks ruwe blanke handen haar Patienta uit haar armen zouden rukken, deed haar huiveren. Zij drukte het, terwijl zij met angstige blikken naar den troep blanke soldaten keek, met stuipachtige kracht aan haar borst.

Iedere stap, die de blanke aanvoerder Molinay nader tot haar bracht deed haar beven. Zij trilde als een blaadje, het bloed dreef naar heur hart terug. En toch was Séry een dapper vrouwtje. Zij drukte de zachte armpjes van het kind om haar hals en kuste

het nogmaals, terwijl men de kleine Patienta ruw uit haar armen losrukte.
Geen gil kwam van haar lippen, ze keek slechts met fonkelende oogen den vaandrig Molinay aan, stond vervolgens op en monsterde de blanke soldaten fier, zonder de minste vrees hen allen uitdagend. Zij was zelf verbaasd over de kracht, die haar scheen gegeven te worden, want ze wist wel, nu haar kind in de handen der soldaten was, dat geen mensch zich er over zou ontfermen. En toch, trots dit alles was ze onbevreesd. Elke vlaag van angst scheen door een macht verdreven te worden. De zwakke vrouw was een heldin geworden. Het was of stroomen van kracht door haar lichaam liepen.
Na een poos greep de bende ruwe blanke soldaten Séry vast, bond haar de handen en voeten, smeet de arme vrouw op den grond en begon haar te geeselen met scherpe roeden, om hierdoor te trachten haar tot verraad van haar lotgenooten te brengen. Na deze bloedige kastijding scheen Séry half dood te zijn. Toch trachtte men haar in dezen toestand te ondervragen, maar het gelukte de blanken niet iets uit haar te krijgen. Zoo ging men in woede er toe over om de arme Séry met vuur en tangen te bewerken. In weerwil van al deze pijnigingen, die voor een vrouw haast onverdragelijk waren, bleef ze zich toch halsstarrig verzetten om hare broeders en zusters te verraden.
Haar vriendin Flora toonde zich niet minder standvastig. Séry moest het aanzien hoe zij voor haar oogen vermoord en onthalst werd.
Het rapport luidt woordelijk:
„Wij zijn getreeden tot het examineeren der gevangene negerin Flora om, was het doenelijk daerdoor te ontdecken of die negers ook eenige andere

schuylplaets, correspondentie met weggeloopen neegers ofte neegers van eenige planttaadje hadden, als mede haer getal, wie haer meesters, hoe lang zij weg waaren geweest ende verders geinformeerd te werden van de gansche geschapenheyd der zaeken, en haer manier van leven, dogt hebben, *niettegenstaende alle tormenten met vuur en slagen, nooyt deselve daertoe connen krijgen, blijvende deselve niettegenstaende dit alles even halsstarrig en met het wijsen naer den hemel, vatten van een lange lok haar op haer hoofd, slaen met de vingers op haer mond en wrijven op haer keel, als te kennen gevende, dat zij, liever hadde, dat men haer het hoofd afsloeg, als dat zij hetsij met spreeken ofte wijsen van de weg eenige openinge van saken soude geven,* waerop, siende de halsstarrigheyd van deselve Flora, wij resolveeren deselve aan Paramaribo te brengen, dogh conde deselve niet beweegen, wat moeyten wij ook deeden om se te doen gaen ofte zelfs op haer voeten te doen staen, sulx nadat hiermeede een goede tijd versleeten hadden en niet in staet zijnde om haer mede te nemen, dewijl geconsidereerd de bergen, qreequen en andere ongemacken van de wegh, wij niet in staat waaren om haer te doen draagen, als zijnde het laetste en eenigste middel, dat, ingeval deselve wilden meedebrengen, souden hebben connen gebruiken, *genecessiteerd zijn geworden haer te doen doodschieten en het hoofd doen afhouwen, gelijk dan ook aanstonds is geschiet* — ende of wel de negerin Séry genoegsaem genegen was, meede te gaen, zoo was 't evenwel sulx dat, vermits de swaare quetsuur, zijnde met een pijl door en door geschooten en het groot verlies van bloed geen apparentie van genesing zijnde, sulx gans onmogelijk was, zoo was, dat *wij nogmaals genoodsaekt zijn geweest de-*

selve mede het hoofd te doen afslaen en die twee hoofden meede te brengen, gelijk dan ook is geschiet" [41]).

Toen indertijd, tijdens den inval van Cassard, de weerlooze blanke vrouwen in handen waren van zgn. onbeschaafde boschnegers, toen hadden zij niets van deze zwarten te duchten.
Maar nu vielen weerlooze Surinaamsche vrouwen in handen van zgn. beschaafde Hollanders die hen vermoordden.
Dappere Séry. Dappere Flora. Wij zullen uw namen steeds in eerbied gedenken.

1712—1742

Gouverneurs gingen naar en kwamen van Suriname, maar de slavernij bleef. De kolonie nam in deze jaren snel in bloei toe. Het aantal plantages steeg tot ruim 400. Voor het grootste deel werd suiker verbouwd, maar daarnaast begon men zich ook op andere cultures toe te leggen, zooals op het verbouwen van koffie, katoen en tabak. In 1724 werd de eerste koffie, in 1735 de eerste katoen in Amsterdam geveild.
In deze periode ontwikkelde zich ook de import van slaven tot een grootbedrijf, zooals wij reeds beschreven hebben. Een groot aantal slavenschandalen vielen in dezen tijd voor. Hoe wreeder de meesters echter optraden, des te grooter werd het aantal slaven dat de gevaarlijke vlucht naar de bosschen verkoos boven het onmenschelijk zware leven op de plantages. De Marrons namen hierdoor snel in aantal toe en begonnen meer en meer aanvallend op te treden,

om te trachten hun zwarte broeders en zusters te bevrijden.
De daden der opstandige Marrons uit deze dagen herinneren ons aan de vaderlandsche fabel van „Ananssie" de spin, die, gezeten op den rug van koning tijger, zijn vijand door kleine maar giftige beten tot woedende razernij wist te drijven. De opstandelingen beperkten zich niet tot enkele overvallen, maar bouwden in de bosschen hun forten, welke herhaaldelijk onneembaar bleken. Een goed georganiseerde voorpostendienst hield hen op de hoogte van de bewegingen der Europeanen. De slaven, die door de blanken op hun tochten als lastdragers werden meegevoerd, raakten bovendien bekend met de paden in de bosschen en gebruikten deze wetenschap om zich bij de opstandelingen aan te sluiten.
Inmiddels drongen de bewindhebbers in Holland er steeds krachtiger op aan om strenge maatregelen tegen de ontsnapte slaven te nemen. Men besloot daarop een troep van ongeveer honderd soldaten onder Swallenberg uit te zenden. Het gelukte Swallenberg inderdaad drie door opstandelingen bewoonde dorpen te ontdekken. Om deze dorpen vond hij kostgronden die door de boschnegers voor eigen gebruik in het oerwoud ontgonnen waren, benevens nog twee nieuwe kostgronden, die zij bij voorbaat aangelegd hadden om er de slaven van twee plantages te huisvesten wanneer deze zich bij hen aan zouden sluiten. Een treffend bewijs voor de zoogenaamde harteloosheid, luiheid en zorgeloosheid der negers! Swallenberg en zijn soldaten overrompelden de opstandelingen, doodden tien van hen en namen twee mannen, vijf vrouwen en elf kinderen gevangen. Volgens de beproefde toenmalige methoden van

oorlog voeren verwoestte men de kostgronden, terwijl de huizen neergehaald en met den grond gelijk gemaakt werden!
Honderden boschnegers zijn bij zulke razia's door de blanken gevangen genomen en terechtgesteld bij vonnis van den Hove van Politie en crimineele justitie.

MR. JOAN JACOB MAURICIUS 1742—1751

Wederom komt een van Nederland's groote mannen het bewind der kolonie overnemen. Op gouverneur G. van de Schepper volgde Mauricius, die reeds in het vaderland vele belangrijke posten bekleed had. Hij was een vroom man met zoo sterke Christelijke beginselen, dat hij als eerste bestuursmaatregel een verbod tegen het lichtvaardig zweren, vloeken en de ontheiliging van Gods naam in de kolonie instelde. Heeft Minister Donner wellicht in de vergeelde archieven deze oude wet tegen de Godslastering opgedoken? In ieder geval ziet men hier weder, dat er niets nieuws onder de zon is.
Evenals Van Sommelsdyck was Mauricius verder een voorstander van de immigratie van vreemde kolonisten. Vele Paltzer boeren en Zwitsersche gezinnen kwamen dan ook op uitnoodiging van den gouverneur naar Suriname. Zij werden door de Hollandsche koloniale regeering in alles gesteund, doch hevige ziekten, de aanvallen der Marrons en een bandeloos leven richtten de meesten hunner te gronde.

Verdeel en heersch

De voornaamste verdienste van Mauricius bestaat

echter hierin, dat hij een nieuwe tactiek jegens de Marrons doorgevoerd heeft, die op het beroemde beginsel: divide et impera, berustte. De grondslag hiervan was, dat men de opstandelingen een grooten slag moest toebrengen en hun dorpen totaal vernielen. Wanneer zij op deze wijze in verwarring gebracht waren, moest men trachten met een deel van hen vrede te sluiten om dan gezamenlijk de andere Marrons aan te vallen. Hij wilde voor alles voorkomen dat de verschillende opstandige stammen zich aaneen zouden sluiten. Daarom wilde hij een gedeelte van hen als onafhankelijk en vrij erkennen, ja, hen met allerlei tegemoetkomingen paaien, om des te beter en zonder genade de anderen te kunnen vervolgen die buiten den vrede bleven.
Ook Van Sommelsdyck had reeds op dergelijke wijze een vredesverdrag gesloten met de Indianen, en in 1739 sloten de Engelschen op denzelfden grondslag een overeenkomst met een deel der opstandige Jamaïcanen. Natuurlijk ondervond Mauricius hierbij tegenkanting van de blanke „diehards", de zgn. „cabale". Deze waren deels te trotsch om van een verdrag met de boschnegers zelfs maar te hooren gewagen, anderzijds vreesden zij, dat men hierdoor de zwakheid der blanken zou erkennen en zoodoende de opstandelingen prikkelen tot nog meer verzet.
Maar Mauricius zette door en trachtte het eerst om vrede te sluiten met de opstandelingen in het Westen aan de Saramacca.

Adoe de onverzetbare

Reeds geruimen tijd had Mauricius getracht een

gunstige stemming voor zijn zgn. conventie onder de Marrons te kweeken. Met de typische slimheid van den geboren heerscher wist hij hierbij een der zonen van ons land zelf als instrument te gebruiken om het vertrouwen der zwarten te winnen. In dit geval was het zijn slaaf Kwassie, die vaak als bemiddelaar gebruikt werd. Deze slaaf kende het geheim om uit allerlei kruiden artsenijen samen te stellen, waarmee hij zieken genas, die zelfs door de geneesheeren waren opgegeven.

Op 20 September 1749 vertrok kapitein Creutz met zijn leger naar de Westelijke Saramacca. Met de grootste snoeverij probeerde hij de Marrons bang te maken. Zij werden bedreigd met den dood en volstrekte verdelging, indien zij weigerden de meegebrachte conventie te aanvaarden. De conventie bestond uit elf artikelen [45]), waarin de onafhankelijkheid van den stam vastgelegd was, naast een, door eenige bepalingen beperkte vrijheid om met de blanken handel te drijven. Verder echter moesten de opstandelingen zich van hun kant verbinden, om de in 1749 gevluchte slaven uit te leveren, evenals al diegenen die zich later bij hen zouden vervoegen, terwijl zij *f* 50.— belooning zouden krijgen voor iederen vluchteling dien zij aan de blanken zouden overgeven.

Om hier kracht bij te zetten, ging Creutz er vast bij voorbaat toe over om vier dorpen van recalcitrante Marrons te verwoesten.

Intusschen zond de kapitein een paar gidsen naar de andere dorpen om de gevoelens over een toekomstig verdrag te polsen. Een dezer gidsen keerde inderdaad terug met aarde, boog en pijlen ten teeken van wapenstilstand.

Weldra vonden nu de onderhandelingen plaats tus-

schen kapitein Creutz en Adoe, het opperhoofd der Saramacca boschnegers. Zie hier een tafereel, waardig om door een schilder uitgebeeld en later in Hollandsche scholen als wandplaat te worden opgehangen. Aan den eenen kant kapitein Creutz, die het opperhoofd een rotting met zilveren knop aanbiedt en hem nog vele geschenken belooft van de regeering voor het volgende jaar ten teeken van het definitieve sluiten van den vrede, mits hij aan de blanken de woonplaatsen aanwijst van de stammen der „Acouriers" en „Longo's". En aan den anderen kant de onbeschaafde maar even onbevreesde neger, die de gift hoffelijk beantwoordt met het tegengeschenk van boog en pijlen, maar die tevens beleefd te kennen geeft dat hij de vijandelijkheden zal staken, *doch dat hij er niet aan denkt om de beide stammen, die zijn broeders en zusters waren, te verraden of in hun vernietiging toe te stemmen!* [46])

Het was de bedoeling geweest om eerst met het volk van Adoe een conventie te sluiten en dan gemeenschappelijk op te trekken tegen de stammen aan de beneden Saramacca en de boven Suriname. Men had reeds eerder getracht deze dorpen te ontdekken, maar zij bleken ontoegankelijk en bij gedane pogingen stierven honderden blanken in de omringende moerassen. Nu had men gehoopt met hulp van Adoe's volk de opstandelingen van twee kanten aan te kunnen vallen en nu werd het weer verhinderd door de halsstarrigheid van zoo'n „beroerden neger", die weigerde om tegen zijn lotgenooten op te trekken. Geen wonder dat er verder bij de kolonisten weinig animo bestond om het vredesverdrag met Adoe af te sluiten. Verschillende Hollanders weigerden de overeenkomst te ratificeeren, zoodat er prac-

tisch niets tot stand kwam. Wel werd een klein aantal blanken opgedragen de geschenken aan Adoe te overhandigen, doch deze groep werd overvallen, de geschenken geroofd, zoodat het opperhoofd Adoe, die niets meer van de blanken hoorde, dacht dat men hem slechts met schoonklinkende beloften en mooie woorden trachtte te paaien tot er versterking uit Holland zou zijn aangekomen. Hij achtte zich niet langer door het verdrag gebonden en greep opnieuw naar de wapens.

Mauricius als kruisvaarder

Laat ons een oogenblik het bloedig oorlogsterrein verlaten om ons rekenschap te geven van de cultureele maatregelen, welke de gouverneur ondertusschen in de kolonie trachtte in te voeren. Onder Mauricius kwam het plan op om met de kerstening der slaven een begin te maken. Hier wrijft wellicht een opmerkzaam lezer zich de oogen uit en vraagt: Hoe nu? De slavernij is toch door het Christendom slechts verdedigd als een middel om de arme heidenen tot de ware leer te bekeeren! Kan het dan zijn, dat de Hollanders reeds meer dan een eeuw in Suriname woonden, eer zij de zending met kracht ter hand namen?

Wat zullen wij antwoorden? De Hollanders zijn nu eenmaal geen Spanjaarden, die in overdreven fanatisme aan de onderworpen volkeren niet slechts het lemmet van hun zwaarden toonden, maar ook de bovenzijde die het kruis van Christus voorstelt. Hollanders zijn nuchtere kooplieden. Als slaven bidden, gaat er slechts arbeidstijd verloren. Als slaven den Bijbel lezen, gaan zij misschien denken en denkende

slaven worden gevaarlijk. Tot nog toe had de kolonie zich wel bevonden bij een tweetal voorgangers, die uitsluitend baden tot den God der blanken voor het heil van de blanke gemeente.
Mauricius echter overwoog misschien wel, dat het Christendom met zijn leer van een zaligheid hiernamaals een uitstekende remedie zijn kon tegen de opstandigheid diergenen, die wellicht liever reeds van de zaligheid hier op aarde zouden willen profiteeren. Hij verzocht en kreeg ook de toestemming van de hooge Heeren in Holland om godsdienstonderwijs aan slaven te laten geven. Zelfs gaven zij hem den raad, om eerst met de slaven, die het eigendom van de Geoctroyeerde Compagnie waren, te beginnen. De uitvoering stuitte echter op grooten weerstand bij de kolonisten en tenslotte zwichtte ook Mauricius voor het argument dat er te veel geld mee gemoeid was. Men bouwde liever de redoute Purmerend om aan den vijand het binnenvaren der rivier te beletten. Pas na de afschaffing van de slavernij kan van een actief godsdienstonderwijs aan de negers gesproken worden.[47])

Intusschen werden de blanken opgeschrikt door den opstand aan de Tempatiekreek, waar de slaven van een houtplantage zich tegen den directeur Bruyère verzetten, toen deze hen wilde uitleenen aan zijn buurman, die altijd arbeidskrachten te kort kwam, omdat de slaven onder zijn bestuur als ratten stierven. Bruyère kende den tegenzin van de slaven tegen hun nieuwen meester, maar meende dat hij hen gemakkelijk tot dezen dienst kon dwingen. Hij alleen was wel in staat, zei hij, om zes slaven tegelijk te binden, in een pont te werpen en over te brengen. Liever echter dan deze krachtproef inderdaad te

vertoonen, rekwireerde hij eenige stoere Hollandsche soldaten van de koloniale regeering. Zij verschenen prompt op het appèl en ontvingen de noodige touwen om weigerachtige zwarten desnoods te binden. Het transport van dit werkvee verliep echter niet zoo van een leien dakje als men zich dat wel voorgesteld had. Bij dezen opstand der slaven werden den snoever Bruyère beide handen afgehouwen, twee soldaten sneuvelden en meer dan 200 slaven sloten zich aan bij de opstandige negers in de bosschen.

Araby

Ook in het Westen van de Marowijne en de Joukakreek bevonden zich talrijke opstandige dorpen. Ieder dorp had zijn afzonderlijk dorpshoofd. Er was geen sprake van een centrale regeering. Algemeen erkende men echter het moreele gezag van het opperhoofd Araby. Deze negers leefden zelf in volkomen vrijheid, maar vergaten desondanks geen oogenblik het treurig lot van hun broeders en zusters op de plantages en te Paramaribo. Dat de aanvallen van deze opstandige troepen op de blanke nederzettingen geen gewone rooftochten waren, moge dan ook blijken uit het feit, dat zij de plantages nooit verlieten zonder een aantal pamfletten uitgestrooid te hebben, welke door zekeren Boston in het Engelsch geschreven waren en waarin met krachtige woorden over de bevrijding der slaven werd gesproken. Ook een scherpe bedreiging werd in deze manifesten uitgesproken jegens blanken, die zich aan een gekleurde vergrepen. Voor iederen vermoorden neger beloofden zij drie of vier blanken terecht te stellen.

Geleerd door de ervaring besloten de blanken eieren voor hun geld te kiezen, onderhandelingen met Araby aan te knoopen en te trachten hem in een vrede te betrekken. Als gewoonlijk moesten brieven en geschenken den weg hiertoe banen.
Vervolgens vonden de onderhandelingen plaats, welke wij voornamelijk vermelden om nogmaals de prachtige woorden neer te kunnen schrijven die daar door een van onze voorvaders gesproken werden. Het was maar een heel gewone negerkapitein, een boschneger, wiens lichaam nauwelijks met een voddige broek of schamele lendendoek bedekt was, en hij stond tegenover de officieren wier uniformen van gouddraad glansden, maar zij waren de soldaten van het koloniale bewind en hij was een zoon der vrije bosschen.
Luisteren wij naar de taal van een boschneger uit het oerwoud:
Het is de grofste schande, dat een beschaafde natie, als die waartoe de Bakra's zich beroemen te behooren, het mishandelen en doodmartelen van slaven goedkeurt. „Wij verlangen dat gij aan Uwen Gouverneur en Raaden zegt, dat, zoo zij geenen opstand meer hebben willen, zij zorge moeten dragen, dat de Planters de menschen, die hun eigendom zijn, beter behandelen, en hen niet overlaaten aan de mishandeling van Bevelhebbers en Opzigters die zig in den drank te buiten gaan, die de Negers met zoo veel wreedheid straffen, die hunnen vrouwen en dogters verleiden, de zieken verwaarloozen, en op die wijze een groot aantal arbeidzaame en sterke menschen naar de bosschen jaagen, die met hun zweet uw onderhoud winnen, zonder welken de Volksplanting niet zoude kunnen bestaan en aan wien gij eindelijk het onverdiend geluk hebt, om zoo laag den vrede

te komen afbidden." [48])

Zoo spraken de best en meest bewusten dezer aanvoerders, doch niet allen waren even standvastig. In de uitgestrektheid der bosschen ging het gevoel van saamhoorigheid, bij gebrek aan onderlinge verbinding, vaak verloren, enkele stammen werden den eeuwigen oorlog moede en hunkerden naar den aangeboden vrede. In zulke gevallen slaagde de verdeel-en-heersch politiek van Mauricius, en inderdaad mocht de koloniale regeering er op bogen met 16 stamhoofden een verdrag te hebben gesloten. Dan plengden blanken en zwarten uit een snede in hun arm enkele druppels bloed in een krabasie die met zuiver bronwater gevuld was, vermengd met een weinig droge aarde. Men stortte enkele druppels op den grond, waarna alle aanwezigen uit de houten schaal moesten drinken. De Gadoman (priester) sprak zijn vloek uit over allen die het heilig verbond zouden breken en het volk antwoordde met een plechtig: „Da so" (Het zij zoo).

En thans?
Nog altijd wonen in de wildernis de vrije Djoeka's, afstammelingen der Marrons die voor de verlossing van hun broeders en zusters vochten. Hun onafhankelijkheid wordt erkend door de Nederlandsche regeering. Zelfs wanneer een wetenschappelijke expeditie het binnenland intrekt, moet eerst hoffelijk de toestemming der negerkapiteins ingewonnen worden. De kleine, zelfbestuurde gemeenschappen der boschnegers zijn nog niet aangeraakt door de razende begeerten van Duhamel's toekomstige wereld. Tucht heerscht er, orde en recht vindt men er. Hier bestaan nog volksdansen, volksliederen, volks-

kunst, volkszede, hier bloeit nog de natuurlijke folklore, die men thans, in Europa, als kermisvermaak voor Vreemdelingen-Verkeer tracht te doen herleven. Men werkt op de velden en in de bosschen, maar niet aan de loopende band en niet langer dan noodig is om te voorzien in de eenvoudige en natuurlijke levensbehoeften.

De blanken noemen dat luiheid. Als koelie op de plantages, als arbeider in de fabrieken is de Djoeka niet te gebruiken. Wanneer hij enkele producten noodig heeft uit de z.g. beschaafde wereld, zakt hij de stroom af naar de kuststreek en biedt voor korten tijd zijn diensten aan voor het transport te water. Hij verstaat zijn vak, maar laat zijn diensten duur betalen. Zonder collectief contract of geschreven arbeidsovereenkomst bestaat er een vast tarief voor alle Djoeka's en nooit komt het in hun hoofd op elkander te beconcurreeren of onder de markt te werken. Tracht men hun een lager loon op te dringen, dan blijft het transport eenvoudig liggen of wel het lijdt op ongelukkige wijze schipbreuk bij de eerste de beste stroomversnelling. De blanken spreken dan van vlegelachtige onbeschaamdheid. Maar de Djoeka is nog geen slaaf van Westersche fabrieksproducten en hij kent den prijs van zijn vrijheid. De vrijheid, welke hij, tengevolge der gesloten verdragen in rust en veiligheid kan genieten.

Maar tot welken prijs?

De rust is gekocht met een vrijwillige isolatie van de overige wereld en belet ieder opstijgen tot een hoogere beschaving of een betere vorm van internationale samenleving.

De rust is daarmede gekocht, dat men voorgoed afweek van het oorspronkelijk streven der Marrons, die hun akkers bij voorbaat klaarmaakten om alle

broeders en zusters te ontvangen, die zij gezamenlijk uit het juk der slavernij wilden bevrijden.
De rust is gekocht met een scheiding, welke binnen het zwarte volk zelf van Suriname werd getrokken.

Want de verdeel-en-heersch politiek van Mauricius hééft vruchten gedragen en er ìs een scheiding ontstaan, die moeilijk zal zijn te overbruggen.
Wanneer, in onze jeugd, mijn vader uit het gouddelverskamp terugkwam, bracht hij vaak Djoeka vrienden mee en Djoeka's kwamen later op ons boerderijtje te gast wanneer zij de stad bezochten. Wij, als kinderen, keken naar hen op met een zekere angstige nieuwsgierigheid, als naar wilden waarvan men alles kan verwachten. Wanneer zij praatten verstonden wij hun taal niet. Op school vertelden wij het interessante nieuwtje, dat er Djoeka's bij ons thuis waren geweest. Wij spotten over hun domheid. Wij voelden ons verre superieur aan de boschnegers, omdat wij de edele kunst van schrijven en lezen geleerd hadden en omdat wij Europeesche kleeren droegen. En toch diende deze edele kunst van schrijven ons later slechts om de gehate livret's te onderteekenen der „Balata Compagnieën Suriname en Guyana", waarbij arbeider de Kom of Bidoeu of Lichtveld zichzelf tot nummer x van serie ij verlaagde. En toch speelden wij, vaak onbewust, in die Europeesche kleeren slechts den aap onzer meesters. En de Wild-West films der bioscopen, de klatergoud genoegens der stad waren slechts een goedkoop surrogaat voor de eeuwige schoonheid der vrije natuur waarbinnen die verachte Djoeka's leefden. En onze verachting zelve was een der hechtste schakels van den keten, waarmede wij aan het Westersche productiestelsel gebonden waren.

Pas dan, wanneer de oude slavenmentaliteit uit onze harten verdwenen zal zijn, zal de Surinamer tot menschelijke waardigheid komen.

GOUVERNEUR CROMMELIN 1752—1768

Onder dezen bewindsman vonden vele der reeds genoemde gruwelen tegen de slaven plaats en terzelfder tijd spreken de boeken der Compagnie van vette winsten.
Het was in dezen tijd dat de verordening werd uitgevaardigd, dat slaven niet meer uit de hand doch slechts „en vendu" verkocht mochten worden. Het was ook in dezen tijd, dat de bezitters der plantages het beheer over hun „effecten" meer en meer aan derden overdroegen. Deze gouverneur is echter vooral bekend geworden, omdat hij er in slaagde de door Mauricius ingezette politiek te voltooien, en zooals de encyclopaedie van Winkler Prins het uitdrukt, „den vrede van de boschnegers te koopen".
In werkelijkheid zag de zaak er zoo uit, dat reeds in October 1760 door Araby, Pomo en veertien andere opperhoofden der opstandelingen eenerzijds en Majoor Meyer voor de koloniale regeering anderzijds, een voorloopig vredesverdrag was geteekend. De inhoud van het concept verdrag kwam hoofdzakelijk hierop neer, dat deze boschnegers als vrije lieden erkend werden en hunne woonplaatsen zelf konden kiezen, mits op een behoorlijken afstand van de plantages. Verder zouden zij jaarlijks van de regeering eenige geschenken ontvangen, waar tegenover zij zich moesten verbinden om de slaven, die bij hen een toevlucht zochten, uit te leveren. Toen echter de gouverneur in de volle vergadering van het

Hof van Politie en Justitie met open deuren verslag uitbracht over de gesloten overeenkomst, moest hij tevens namens deze boschnegers de waarschuwing mededeelen: „Dat de negers het eenmaal gegeven woord trouw zouden blijven, maar dat, indien de een of andere slaaf bij hen een toevlucht kwam zoeken, die daartoe door de wreede mishandelingen van zijn meester werd genoodzaakt, zij dezen slaaf nooit zouden uitleveren, omdat zij niet wenschten den gemartelden broeder, na de kwellingen die hij reeds doorstaan had, nogmaals aan de wreede hand der koloniale regeering over te geven." [49])
Bovendien was de vrede nog verre van volledig, daar tal van opstandige opperhoofden, onder welke de groote „Zamzam" der boven-Saramaccaners, zich tegen elken vrede met de blanken bleven verzetten. De gesloten tractaten beteekenden slechts een wapenstilstand. Geen duidelijker getuigschrift is denkbaar voor de bedoelingen der Marrons dan dit eene, dat hun strijd en opstandigheid even lang geduurd heeft als de wettelijke slavernij op Surinaamschen bodem is gehandhaafd!

GOUVERNEUR NEPVEU 1770—1779

Zeer lakoniek zegt wederom de encyclopaedie Winkler Prins naar aanleiding van Crommelin's vredesverdragen: „Geheel keerde de rust daardoor niet terug en zelfs kwam het in 1772 tot een geduchten slavenopstand". Daarmede wordt de geheele periode van den vroegeren Raad-Fiscaal, later Gouverneur Jan Nepveu afgedaan. De periode, waarin het scheen alsof het blanke bewind voorgoed onder de steeds feller mokerslagen der opstande-

lingen zou bezwijken. De aanvallen, eerst op de plantages der wreedste onderdrukkers, later ook, systematisch en strategisch op de Hollandsche militaire posten. Het eedgenootschap aan de Cottica. Niets van dit alles. Geen woord over Bonni, geen letter over Baron, geen zinnetje over Joli Coeur, de heldhaftige opperhoofden der Marrons. Zoo licht een Nederlandsch standaardwerk zijn lezers in over de geschiedenis eener Hollandsche kolonie. „Nadat in 1778 de slaven eindelijk geheel bedwongen waren, scheen een tijd van rust en welvaart aan te breken." Rust en welvaart voor wie? En gekocht met hoeveel bloed, met hoeveel wreedheid, met hoeveel verwoesting!

BOEKOE („TOT STOF VERVALLEN")

Baron

De neger Baron was vroeger slaaf geweest bij den Zweed Dahlberg, een dier vele vreemdelingen die in Suriname binnen korten tijd er in slaagden groote schatten te vergaren. Reeds in zijn vroegste jeugd muntte de jonge zwarte uit door een zoo bijzondere intelligentie, dat zijn meester het nuttig oordeelde hem (iets wat anders voor kleurlingen vrijwel nooit geschiedde) in de kunst van lezen en schrijven te laten onderwijzen. Bovendien liet zijn meester hem een ambacht leeren en nam hij hem later mee op een reis naar Holland.

Wonderlijke wereld, die zich hier voor den begaafden jongen zwarte opende! Hoe zogen zijn levendige gitzwarte oogen het beeld in eener maatschappij, waarin het woord slavernij zelfs nauwelijks bekend

scheen. Hoe klopte zijn hart sneller bij het zien eener samenleving, waarin de arbeid natuurlijk en met vreugde verricht werd, zonder dat een blanke officier zijn zweep deed knallen boven de ruggen van de werkers. Hoe brandend dankbaar moet zijn hart geweest zijn, toen zijn meester beloofde hem bij zijn terugkeer in Suriname de vrijheid te zullen schenken. De jonge Baron was een slaaf met vleugels, een droomer van groote droomen, maar een realist tevens, die de wreede beelden van zijn kindsheid niet kon vergeten, een liefdevol broeder voor zijn verwanten in de ellende.

Misschien heeft Baron ergens in een kleine Hollandsche dorpskerk den dominee hooren preeken over de hooge roeping van Mozes, die zijn volk wegvoerde uit de slavernij in Egypte. Misschien zelfs heeft hij gedroomd, dat hij zijn volk tot de vrijheid zou kunnen voeren, zonder bloedvergieten, met hulp en steun van edele liberale geesten zooals zijn meester, die hem zelf immers de bevrijding toegezegd had.

Arme kreupele droomen, arm bedrogen vertrouwen op het woord van zijn meester. Nauwelijks in Suriname terug, bleek Dahlberg zijn woord vergeten en verkocht hij den jongen neger aan een van zijn vrienden, die het noodig achtte de beginselen der slavernij opnieuw aan dezen opstandigen geest te onderwijzen door hem onder de galg een „Spaansche bok" toe te dienen.

Doch de veerkracht van den jongen vrijheidsheld was door de geesel van zijn meester niet te breken, hij verliet in den nacht de plantage en werd weldra een der voornaamste aanvoerders van de opstandige troepen. Door zijn groote energie gelukte het hem de overal verstrooide opstandelingen bijeen te bren-

gen om gezamenlijk de blanke kolonisten aan te vallen vanuit de sterkte die hij opgericht had, het fort dat de trotsche naam „Boekoe" droeg — „tot stof vervallen" — ten teeken dat hij en zijn mannen eerder tot stof wilden vergaan, dan dat zij zich aan de blanken overgaven.

Het opperhoofd Joli Coeur

De neger Joli Coeur was vroeger eveneens een slaaf en had het ongeluk op de plantage Rodebank te worden geboren. De Hollander Schulz regeerde op deze plantage, berucht door de wreedheden jegens zijn slaven en de ruwe zedeloosheid tegenover zijn machtelooze slavinnen.
De streng Calvinistische gouverneur van Aerssen van Sommelsdyck had weliswaar reeds in 1683 de huwelijken en gemeenschap van blanken met negers verboden, maar de blanken meenden algemeen, dat dit verbod zeker geen betrekking kon hebben op de nachten van genot voor welke zij zoo nu en dan een hunner slavinnen uitkozen.
Het was dan ook ongetwijfeld ongepast en onwettig, dat de vader van Joli Coeur zich met hand en tand verzette toen zijn meester op een nacht binnendrong in de slavenwoning om de moeder van Joli Coeur op te eischen voor zijn nachtleger.
En men mag evenzeer aannemen dat de koloniale justitie een mild vonnis velde, toen zij den neger wegens het gepleegde verzet slechts tot een strenge „Spaansche bok" heeft veroordeeld. Maar de jonge Joli Coeur, die de strafoefening bij moest wonen, heeft iederen slag gevoeld alsof hij op zijn eigen rug neerkwam, hij heeft de smaad die zijn moeder aan-

gedaan werd nooit kunnen vergeten, zijn heele verdere trotsche leven is gewijd geweest aan de vergelding van deze daad.

Het opperhoofd Bonni

In zijn aderen vloeide het bloed der blanken. Hij is niet in slavernij geboren, hij heeft de ketenen nooit gedragen der knechtschap en niemand dorst in zijn huid het brandmerk zengen van den meester.
Hij was opgegroeid in de wildernis en verstond ieder teeken der geheimzinnige zwijgende taal van het oerwoud.
In hem vereenigden zich de kracht en moed van den jaguar met de slanke vlugheid van onze herten.
Maar bovenal was zijn karakter gekenmerkt door dienzelfden edelen trots, dien wij terugvinden bij zijn moeder.
Zij moet schoon geweest zijn, de jonge slavin, die door den meester werd uitverkoren om maandenlang zijn sponde te deelen.
Zij moet zoo schoon geweest zijn, dat een teedere idylle ontstond op de plantage, dat het scheen alsof een begin van waarachtige liefde tot hechtere blijvende banden zou voeren.
Zij moet echter bovenal dapper geweest zijn. Toen de vogel der liefde zijn nest had verlaten en de warme plek verkoelde in het hart van den blanken meester, toen hij de zweep weer toonde aan de zwarte vrouw die onder haar hart zijn kind droeg, toen heeft zij niet getracht door smeeken of vleien de verloren gunst te herwinnen, maar zij heeft den donkeren en gevaarlijken weg gezocht naar het oerwoud, waar haar bevrijde makkers woonden.

Dapper klein vrouwtje. Kaaimannen bevolken de rivieren, de jaguar loert tusschen de takken, onder het lage kreupelhout liggen giftige slangen verborgen, maar wreeder dan de dieren der wildernis zijn de hijgende bloedhonden, die de blanke meester op haar spoor zet.
Zij verbergt zich. Zij hoort het geblaf der zoekende bloedhonden in de verte. Zij sleept haar zwangere lichaam verder door het verwarde kluwen van boomvarens en lianen. Zij voedt zich met wilde vruchten, zonder op de plantage het onderscheid tusschen giftige en voedzame planten geleerd te hebben. Zij zet haar naakte voeten op de weinige vaste punten, die een modderig pad vormen tusschen de doodelijke bedreiging der moerassen. Zij slaagt er in het verborgen kamp der Marrons te vinden en zij baart haar zoon Bonni in vrijheid!

Baron, de bedrogene en mishandelde, Joli Coeur, de gehoonde en getergde, stelden zich in verbinding met Bonni, den schrik der blanken. Deze opperhoofden wisten onder de opstandige Surinamers tucht en orde in te voeren en een krijgsmacht te vormen, die jarenlang opgewassen bleek tegen de goed georganiseerde macht der Hollanders.
De gekleurde leiders, geëerbiedigd om hunne manlijke kloekmoedigheid, bemind om hunne onomkoopbare rechtvaardigheid, werden overal in Suriname beschouwd als de natuurlijke beschermers der verdrukten. Zelden vond men opperhoofden die zulk een krachtigen invloed op hunne volgelingen uitoefenden als deze aanvoerders der Marrons.
Aan een langen proeftijd onderwierpen zij den opstandigen slaaf, die zijn meester verliet om zich bij hen aan te sluiten. Was deze proeftijd doorstaan,

dan werd de opstandeling gewapend en in een der troepen opgenomen. Zoo vormden zij dan een uitgelezen leger soldaten.

De open oorlog

Teneinde de Marrons, die steeds gevaarlijker werden, goed te bevechten, werd op voorstel van Nepveu een krachtig leger tot stand gebracht door de koloniale regeering. Men besloot het versterkte hoofdkwartier van den aanvoerder Baron op te sporen en aan te tasten. De legerplaats was zeer sterk en getuigde niet slechts van den ijver en de bekwame werkzaamheid der zwarten, maar ook van Baron's natuurlijken strategischen aanleg.
De vesting was in het midden van een uitgestrekt en grondeloos moeras gelegen. Zware palissaden van drie manshoogte omringden haar, terwijl men kleine kanonnen en draaibussen achter de schietgaten geplaatst had. Het fort droeg den naam „Boekoe" — „tot stof vervallen" —, terwijl een trotsche gele standaard met zwarten leeuw van het hoogste punt woei. Twee en meerdere aanvallen werden door de blanken beproefd, maar zij bleven vruchteloos, het moeras was niet te doorwaden en de palissaden bleken onneembaar. Kanonnen konden de aanvallers daar niet gebruiken en de handgranaten waren nog niet uitgevonden. Zoo stonden de Europeanen voor het dorp der opstandelingen met een vrij aanzienlijke krijgsmacht, doch geheel machteloos.

Hierop besloot de Hollandsche koloniale regeering een andere tactiek te volgen en bood een generale amnestie aan voor alle negers, die de wapenen neer

wilden leggen en zich aan de blanken overgeven. Baron echter spotte met de mooiklinkende woorden der Europeanen, hij lachte en hij waarschuwde zijn volk niet in te gaan op het voorstel der Hollanders. Immers Baron had zelf aan den lijve gevoeld, hoe een blanke zijn woord gestand deed.
Intusschen waagden zich twaalf gekleurde jagers of Redimoesoes (zgn. vrijgekochte slaven, die opgeleid en aangevoerd werden door blanke officieren) tot dichtbij het dorp, waar zij door de troepen van Baron gevangen werden genomen. Nadat zij geweigerd hadden zich bij de opstandige troepen aan te sluiten, werden elf hunner doodgeschoten, terwijl men den twaalfden naar de blanken terugzond met de boodschap, dat de troepen van Baron noch de Redimoesoes noch de blanken vreesden.
Na deze voorloopige nederlagen werd door de regeering in Paramaribo kapitein Mayland met een sterk Europeesch leger, bijgestaan door tweehonderd gekleurde guides (vrijgekochte slaven) onder den officier de Frederici, tegen de opstandelingen uitgezonden. Toen Baron hen zag naderen, plantte hij uitdagend een vaandel op de top van zijn vesting, waarna het vuur van beide kanten, doch zonder veel succes, werd geopend. Mayland deed pogingen om, door het laten zinken van takkebossen, zich een weg door het moeras te banen. Ook dit mislukte en een groot aantal blanken kwam bij deze nutteloozе pogingen om het leven. Er begon gebrek te ontstaan aan levensmiddelen en krijgsbehoeften en reeds waren de Hollanders van plan om het beleg op te breken. Toen ontdekten zij echter door een toeval het geheime pad, dat slechts even door water bedekt, naar een verborgen toegang tot de versterking voerde.

Mayland ging onmiddellijk tot een schijnaanval over en, terwijl Baron al zijn troepen op dit bedreigde punt samentrok, doorwaadde intusschen Frederici met zijn guides ongemerkt het moeras en beklom zonder tegenstand te ondervinden de palissaden.
Er volgde een verschrikkelijk bloedbad.
„Boekoe" werd ingenomen.
In de kerken van Paramaribo hield men dankstonden voor de overwinning.
Het leger van Mayland keerde naar de stad terug, in gevangenschap met zich voerend vier mannen, zesentwintig vrouwen, negentien kinderen en de afgehakte handen van negen revolutionairen [50]).

Baron en Bonni echter, aan het bloedbad ontkomen, verzamelden hun verstrooide troepen en bouwden een nieuw kamp tusschen de Paramacca en de Cormoetibo. Ditmaal werd de blanke luitenant Leppert met een legertje uitgezonden om het kamp te verwoesten. De opstandelingen echter trokken de troepen tegemoet, leverden slag in de wildernis en slaagden er in de meesten hunner aanvallers te dooden, terwijl de anderen in verwarring vluchtten. Ook Leppert zelf werd bij deze schermutseling getroffen.
Kort hierop ging Baron met zijn herstelde troepenmacht tot een volledigen frontaanval over. Hij overviel de plantages Suynigheyt, Pérou en l'Espérance en vereffende zoo de rekening van Boekoe met de Hollanders.

Wij willen trachten het karakter van Baron in het licht te stellen door een enkele gebeurtenis uit zijn leven te schetsen.

Tijdens een dezer gevechten bracht men een blanken officier Muller als gevangene voor hem. Toen Baron hoorde, dat Muller nog pas kort geleden uit Holland was gekomen, zond hij hem ongedeerd terug naar Paramaribo met de woorden: „Ga maar heen, gij zijt nog te kort in Suriname om onze broeders en zusters in deze slavernij te mishandelen." Een der manschappen had Muller zijn bovenkleederen ontnomen, doch Baron liet hem deze teruggeven en schonk zijn vijand bovendien een hoed om het hoofd tegen de tropenzon en moessonregen te kunnen beschermen [51]).
Bij een andere gelegenheid hadden de opstandelingen blanke soldaten gevangen genomen. Wanneer men deze behandeld had op dezelfde wijze, waarop de blanken met gevangen Marrons omgingen, dan zouden zij zonder twijfel ter dood zijn gebracht. In plaats daarvan doorzag Baron, dat deze huurlingen geen oorzaak waren van de geschillen, maar slechts menschen die door de zgn. „krijgsorde" zijn gedwongen vijanden waren. Hij beschermde hen tegen de woede en haat van zijn volgelingen, voorzag hen van levensmiddelen en stuurde ze zoo naar de stad terug [52]).
Wij dagen een ieder uit om ons aan te toonen, dat in de heele geschiedenis van Suriname ooit blanken op dergelijke wijze tegenover gekleurden hebben gehandeld!

Buitenlandsche hulptroepen

Carthago moet verwoest worden en het is de taak der blanken om de vervloekte boschnegers te pacificeeren.

De koloniale regeering en de blanke kolonisten, opgeschrikt door de daden van Baron, drongen er bij de Geoctroyeerde Societeit en de Staten-Generaal op aan, dat de krijgsmacht in Suriname versterkt zou worden. Onze beschermheer Willem V zond dientengevolge in December 1772 een leger van achthonderd man onder bevel van den Zwitserschen officier Louis Henry Fourgeaud ter onderwerping der Marrons uit [53]).
Deze Fourgeaud, die zijn sporen verdiend had als bloedige beul bij het dempen van den slavenopstand op Berbice, kreeg bevel om met zijn troepen de opstandelingen aan te tasten en te vernietigen. Het ondercommando over deze expeditie werd gevoerd door majoor Medler. Zij bereikten een uitgestrekt veld, dat met rijst en koren beplant was. Daarachter verhief zich het hoofdkwartier der opstandelingen, een vreedzaam en welvarend dorp dat kringvormig gebouwd was en door het lommer van hooge boomen tegen de zon beschermd werd. Reeds bij het doortrekken van dit veld begonnen de Marrons te schieten en er ontspon zich aan beide zijden een levendig geweervuur, dat meer dan een uur lang aanhield. Ongetwijfeld zouden de verliezen der blanken hierbij belangrijk grooter geweest zijn, wanneer de opstandelingen beschikt hadden over looden kogels. Deze ontbraken echter in het leger van Baron zoo goed als geheel en in plaats daarvan moesten de Marrons zich behelpen met keisteentjes, stukjes van munten en beenen knoopen. Geen wonder dat zij tenslotte genoodzaakt waren zich achter de verschansingen terug te trekken.
Steeds nader kwamen de blanke troepen. Nog een korte poos en het dorp zou in hun handen zijn gevallen, zij zouden wederom vrouwen noch kinderen

hebben gespaard. Dit was het oogenblik, waarop een der aanvoerders van de Marrons een toorts greep en de eigengebouwde schuren en hutten van het dorp in brand stak.

Achter het scherm van rook en vlammen gelukte het den opstandelingen al vurende, hun vrouwen en kinderen en de meest noodzakelijke goederen in veiligheid te brengen. Aan den eenen kant werden Baron's troepen beschermd door de ondoorwaadbare moerassen, aan de andere zijde werden de blanken in hun voortdringen gestuit door de oplaaiende vlammen. Het scheen alsof de hel was losgebarsten. Het geweervuur, het vloeken en brullen der blanken, de kermende gekwetsten en stervenden mengden zich met den schellen toon der horens, terwijl dikke rookwolken en de asch die door den wind werd opgewerveld een overzicht van het gevechtsterrein onmogelijk maakten. En ondertusschen waren, terwijl de mannen vochten, de vrouwen en kinderen bezig om groote manden te maken die met rijst, cassaba en jamsie gevuld werden, om zoodoende genoeg levensmiddelen voor de komende dagen te hebben.

Toen eindelijk, tegen den nacht, de laatste vlammen begonnen te dooven, had Fourgeaud begrepen waarom Baron aan deze sterkte den stoutmoedigen naam „Cosaai", d.w.z. „Kom op!" had gegeven. Hij beproefde niet langer de Marrons met geweld uit te roeien, maar trachtte thans onderhandelingen met hen aan te knoopen. Op eigen gezag beloofde hij aan de Marrons het leven, de vrijheid en volop eten en drinken, indien zij zich maar gewillig overgaven.

Daarop vroegen de opstandelingen: „Wie zijt gij, die dit alles zoo maar aan ons komt beloven?"

Hij antwoordde: „Ik ben de blanke hoofdman Fourgeaud”.
Toen de Marrons dit vernomen hadden, antwoordden zij luid lachend: „Wij hebben niets met u uit te staan, gij uitgehongerde Zwitser, en ook uw meesteresse, de Hollandsche regeering, achten wij niet en bovendien, gij witmenschen zijt altijd even gul met beloven, maar gij moet nog steeds bewijzen, dat ge ook de kunst verstaat om uw woord te houden. Gij zijt precies als de tijger, die de malsche ree beloofd had haar niet op te zullen eten, maar die pas aan zijn belofte dacht, toen hij haar had verslonden”.
Toen Fourgeaud tegen den morgen den strijd wilde hervatten, was er van de Marrons geen spoor meer te vinden.
Door uitputting der manschappen en gebrek aan leeftocht, was Fourgeaud ten slotte gedwongen zich terug te trekken.

Kort na de beschreven voorvallen trok een groot aantal Marrons met hun opperhoofd Bonni (Baron was vroeger bij een gevecht gesneuveld) over de Marowijne, om zich op Fransch gebied te vestigen. Hierdoor verontrust zonden de Franschen den intendant Malouet naar Suriname. In zeer beleefde termen, doch daarom niet minder ernstig, gaf hij de Hollandsche koloniale regeering te kennen, dat het revolteeren der slaven in Suriname meer dan elders toegeschreven moest worden: ten eerste „aan het niet beteugelen veler meesters in het mishandelen hunner slaven; deze meesters noemde hij *de eigenlijke stichters van de binnenlandsche wanorde*” en de regeering, die zoodanige misbruiken duldde en aan de slaven alle bescherming ontzegde, gaf blijk

van een bekrompen inzicht, terwijl de veiligheid der kolonie in de waagschaal gesteld werd; ten tweede aan het gemis van godsdienstig onderwijs voor de slaven. „De Franschen wenschten ook priesters tot de boschnegers (op hun gebied) te zenden en wilden aan de Hollandsche koloniale regeering toestaan hetzelfde te doen, terwijl zij de door deze regeering te zenden priesters of geestelijken niet alleen zouden toelaten, maar in allerlei opzicht begunstigen." [54])
Het Hof van Politie echter verklaarde: „dat gespuis liever geheel te verdelgen", waarbij hij als zijn vast besluit mededeelde „dat indien de Marrons op Surinaamsch grondgebied terugkwamen, zij gevangen of gedood zouden worden". [55])

De Marrons schijnen op deze gastvrijheid niet gesteld te zijn geweest. Zij bleven ten minste rustig aan de overzijde wonen, waar zij het tot een zekeren welstand brachten. De Franschen waren zoo verstandig hen in hun dorpen met rust te laten en dientengevolge bestond er ook voor de Marrons geenerlei aanleiding om de Europeesche planters van dit gebied op eenige wijze lastig te vallen. Van een overval op de plantages was geen sprake.
Een tijdlang profiteerde ook het Nederlandsch gebied van dezen wapenstilstand. In Bonni en zijn makkers bleef echter het verlangen branden om zijn Surinaamsche broeders en zusters uit de slavernij te bevrijden en in 1788 keerde hij terug, om opnieuw voor de vrijheid der Surinaamsche slaven te vechten.

HET LAATSTE HOOFDSTUK VAN HET VERZET

In Europa waait de vrijheidsvlag. Jean Jacques Rousseau schrijft over den paradijstoestand der natuurvolkeren. Men stelt de natuurlijke rechten vast van den mensch en van den burger. Men schreeuwt „vrijheid, gelijkheid en broederschap" in de straten. De Fransche sansculotten bestormen de Bastille en Hollandsche patriotten loopen op een sukkeldrafje mee, ondertusschen omkijkende of niemand het gek vindt. In een ontzaglijk vuur van geestdrift verbrandt Parijs de touwen, waarmede de onderliggende klasse was gekneveld. Zoo hoog slaan de vlammen op, dat enkele vonken overwaaien, heel over den oceaan naar Suriname, waar ze in enkele blanke zielen een walmend vuurtje als van natgeworden, echt vaderlandsche turf, ontsteken.
Zulke smeulende zielevuurtjes ontsnappen aan het Nederlandsche hart als het knetterend gerijmel eener Catsiaansche ode. Zoo kwam het, dat de Surinaamsche dichter P. F. Roos ons vaderland een vrijheidsode schonk, die den bescheiden naam „Suriname verheerlijkt in kreupeldicht" droeg. „Richt tempelen op, die aan de heilige vrijheid gewijd zijn", zoo zong de geïnspireerde dichter en even later roept hij uit: „O, moge de tijd komen dat Afrika opnieuw voor Nederland een magazijn van kloeke slaven worde!" [56]) In zijn figuur is deze tijd geteekend. „Voor ons de vrijheid, voor u de slavernij" en de geldgod zal het rijk der vrijheid en gelijkheid tot werkelijkheid maken.

In 1780 volgde commandeur Bernard Texier den overleden gouverneur Jan Nepveu op. Het is de

tijd van den vierden Engelschen oorlog. Berbice, Demerary, St. Eustatius en Essequibo gaan voor de Hollanders verloren. Langs de kusten stroopt een Engelsche kaperkapitein en rooft de Hollandsche en Amerikaansche schepen, een voordeelig ambacht. Maar is het wel een Engelschman, deze zeeschuimer, die den allesbehalven Britschen naam Hans Stiers draagt? Of is het wellicht zelf een van die Hollanders, die zich bij voorbaat bereid verklaarden dwars door de hel te varen, wanneer men daarmede iets zou kunnen verdienen?
Ach, wat gaat het ons eigenlijk aan. Wat beteekent het voor ons, dat in 1784 de verloren gegane bezittingen der Hollanders weer bij den vrede in Hollandsche handen terugvielen; dat Willem V den nieuwen gouverneur Friderici (24 Augustus 1792 geïnstalleerd) in 1795 opdraagt om de Britsche troepen als bondgenooten te ontvangen; dat Friderici zelf op 13 Augustus 1799 de kolonie zonder slag of stoot overgeeft aan de vloot van Lord Hugh Seymour en als dank hiervoor zijn gouverneurs-betrekking mag behouden. Wat beteekenen ten slotte voor ons, Surinamers, al deze verwikkelingen tegenover dit éene, ontzaglijke feit, dat als een zwarte gestalte zich afteekent voor het licht der Europeesche revolutie: in dezen tijd, toen voor de blanken het morgenlicht der vrijheid daagde, werd in Sranang de laatste groote golf van den bevrijdingsstrijd uit de slavernij gebroken.

Ach, wij begrijpen heel goed, dat de regeering verontrust was, toen hier en daar ook slaven zich openlijk met de driekleurige vrijheidskokarde tooiden. Wij kunnen ons indenken dat het niet in haar bedoeling lag, dat de opstandige Marrons het voor-

beeld zouden volgen dier Bastille-stormers, die door een Roos zoo zeer bewonderd werden.
Wij verstaan de huivering waarmede zij het gerucht vernam, dat hun groote aanvoerder Bonni opnieuw de vaan van den opstand ontplooid had.

Opperhoofd Bonni en zijn volgelingen werden door de blanken op Aroukoe, een eiland in de Marowyne aangevallen, welk dorp door den onderhoofdman van Bonni, Ascaan, aan de blanken verraden was. Met onstuimige dapperheid wierpen de Marrons van Bonni zich in de hitte van het gevecht, maar zij moesten ten slotte wijken. Een groot gedeelte van deze opstandige troepen ontkwam, doch de kracht was gebroken. De Marrons werden nu verstrooid, terwijl ellende, kommer, hongersnood en de voortdurend hen achtervolgende kogels der blanken voortaan het deel dezer stoere helden waren.
De machtige en dappere aanvoerder der Marrons had nu den samenhang van zijn eens zoo gevreesd leger verloren en zij, die ijverig aan het verraad van Bonni hadden medegewerkt, ontvingen hun loon voor de trouwe diensten aan het Hollandsche koloniaal regime bewezen.
Bij de overrompeling van een der laatste benden werden twintig Marrons gedood, waaronder Bonni, Cormantijn, Codjo en Paedje.
Zij behoorden tot het gespuis, zooals destijds de blanken de Marrons noemden, maar voor ons zijn en blijven zij helden, Surinamers die hun waardigheid van aanvoerders door dapperheid en deugd verworven hadden, vechters voor de rechten en vrijheid der Surinaamsche slaven.
Baron! Bonni! Joli Coeur!

Uw beeltenissen blijven in onze harten behouden. Gij zijt van ons.

SURINAME ONDER BRITSCH BESTUUR.

Slaven gaan van hand tot hand, maar ook de kolonie zelve is niets meer dan een lijdelijk voorwerp bij den koehandel der Europeesche mogendheden. Bij den vrede van Amiens in 1802 krijgt Holland, met uitzondering van Ceylon, zijn koloniën terug. Friderici heeft uitgediend en trekt zich in December van datzelfde jaar terug op zijn plantages. Het bewind wordt door Bloys van Treslong overgenomen, die op zijn beurt in 1803 door Pierre Berranger opgevolgd wordt. Dan echter verschijnen op 30 April 1804 wederom de Britten. Onder commando van Sir Charles Green en Samuel Hood zeilden de Britten de rivier op en een paar krachtige aanvallen op de forten waren voldoende om den commandeur Batenburg tot overgave der stelling te nopen. Tot geruststelling veler kolonisten bleek spoedig dat de Engelschen goed geld lieten verdienen. De nieuwe gouverneur, Sir Charles Green, begon met de geruststellende verklaring, dat alle Europeanen hun vrijheid en het rustig bezit hunner eigendommen, ook onder Britsch regime, zouden behouden.

Deze verklaring was niet overbodig, want reeds onder het bewind van Friderici was een zwarte schaduw gevallen over het geluk der kolonisten. Terwijl in Nederlandsch Suriname nog gruwelen als die van Varenhorst en die op de plantage Arendsrust voorvielen (zie boven), had in het land der revolutie, dadelijk na de terechtstelling van Lode-

wijk XVI, de Nationale Conventie reeds het besluit genomen om de slavernij in de Fransche koloniën af te schaffen. En dat deze wet geen doode letter bleef, bleek, toen het bestuur te Parijs een decreet van verbanning uitvaardigde tegen velen der aanzienlijkste blanke tirannen van Cayenne. Deze verbanning bood aan Nederland de gelegenheid om te bewijzen hoe hoog het asylrecht daar stond aangeschreven. De slavenhouders werden door Frederici hartelijk welkom geheeten. In zekeren zin beantwoordde deze vestiging aan de blijde verwachting van Friderici, dat de plantagebezitters van Cayenne „minder afkeerig zouden wezen onder Hollandsche bescherming met slaven te kunnen blijven voortwerken, dan onder Franschen naam hunne bezittingen te zien verwoesten en ten prooi aan losbandig gepeupel te laten." [57])
Aan den anderen kant echter waren steeds scherper verordeningen, steeds meer Spaansche bokken, een groot aantal ketenen en een leger soldaten noodig om te voorkomen, dat de uittocht der slaven naar het land der vrijheid een al te grooten omvang aannam. Men kan dus begrijpen dat er een zucht van verlichting opging, toen het gezonde Britsche conservatisme deze Fransche nieuwlichterij bleek te verachten. En toch waren zelfs de Britten, die zich in koloniaal bestuur nergens ter wereld ooit sentimenteel getoond hebben, verontwaardigd over vele der toenmalige Hollandsche methoden en gebruiken. Achtereenvolgens werd de kolonie na Green geregeerd door drie Britsche gouverneurs, Sir William Hughes van 1805-1808, Charles van Bentinck van 1809-1811 en Pinson Bonham van 1811-1815. Reeds onder Hughes protesteerden de Britsche officieren tegen het gebruik, dat particu-

lieren hun slaven op het fort Zeelandia tuchtigen lieten. Zij beschouwden dit als een beleediging van den Engelschen vlag en wilden een einde maken aan „the cries of these poor wretches suffering torture".[58]) Van Hollandsche zijde toonde men zich over dit schrijven zeer verbolgen. Het was reeds een beleediging om te spreken over torture, daar het immers slechts een maatregel gold die „met het bestaan van eenen slavenstand onverbrekelijk was verbonden". Overigens gold het hier een gebruik dat door den tijd was gewettigd, het fort Zeelandia was voor dergelijke strafoefeningen zeer goed gelegen, de Hollanders dier dagen schenen geen last te hebben van de angst- en pijnkreten der getuchtigden die overal in de stad waren te hooren en de meeste kolonisten zouden het afschaffen dezer oude gewoonte als een inbreuk op het heilige recht van den eigendom beschouwen.
Erger nog in hun oogen was de lankmoedigheid, die door de Britten getoond werd tegenover vier gevangen genomen muitende jagers. Het gold hier inderdaad een feit van ontzaglijke beteekenis, dat zeer verstrekkende gevolgen had kunnen hebben. Als ieder koloniaal bewind had ook het Hollandsche getracht om de last der verdediging van haar belangen voor een deel af te wentelen op inheemschen, die door een betrekkelijke vrijheid, goede bezoldiging, uniformen en verdere gunsten overgehaald werden om zich tegen de eigen landgenooten te keeren. Zoo telde dan Suriname een korps van een goede 400 jagers of redimoesoes, aan wier betrouwbaarheid men tot nog toe nooit had getwijfeld. Maar het bloed kruipt waar het niet gaan kan, en met verbijstering vernamen de Europeanen, dat plotseling twee detachementen van ieder ongeveer dertig

man de wapens tegen hun officieren gekeerd hadden, overgegaan waren tot muiterij en zich bij de Marrons hadden aangesloten. Hoewel Sir Hughes zich persoonlijk naar het terrein van den strijd begaf, slaagde hij er niet in de opstandelingen tot onderwerping te brengen. Alleen had men het geluk om door verraad en list vier van de muiters gevangen te nemen. Heesch van wraakzucht eischten de Hollandsche kolonisten een bestraffing, zoo wreed en afschrikwekkend, dat de schrik er onder de redimoesoes weer in zou komen. Reeds had men van den voorraadzolder het oude kruis te voorschijn gehaald en de zware koevoet, waarmede bij het radbraken lid voor lid van beenen en armen der ongelukkigen wordt gebroken. Men begrijpt welke hoonende opmerkingen Sir Hughes te verduren had, toen hij — men schreef het jaar 1807! — de straf van het radbraken uit den tijd bleek te achten en er zich toe bepaalde de vier muiters op te laten hangen, waarna men hun lijken onthoofd en verbrand heeft.

De verontwaardiging echter kende geen grenzen, toen in 1808 bij Parlementsbesluit de handel in slaven werd verboden. Reeds in 1806 was bepaald, dat jaarlijks niet meer slaven mochten worden ingevoerd dan maximaal drie op elk honderdtal, dat zich reeds in de kolonie bevond. Zoo werden in 1806 slechts 987, het volgende jaar 467 slaven ingevoerd. Het is dan ook geen wonder, dat het verbod van 1808 een doode letter is gebleven en er onmiddellijk op groote schaal een sluikhandel in slaven ontstond, waarvan het jaarlijks binnengesmokkelde aantal slaven op 1000 werd geschat. Want de meeste Hollanders dier dagen dachten er evenmin over zich aan deze wet te storen, als de Amerikaan zich aan

de beroemde prohibitie gestoord heeft.
Gedurende deze geheele periode was het eigenlijke bestuur grootendeels in handen van Britten. Vaak zelfs werden hooge betrekkingen aan Engelschen toebedeeld, die rustig in het moederland bleven wonen en de bediening van hun ambten aan anderen verpachtten. Het land werd letterlijk overstroomd met militairen, terwijl tal van nieuwgeschapen posten een goed bestaan aan jonge Engelschen opleverden. Dat de kosten van het bestuursapparaat zoo loodzwaar op de inheemschen komen te drukken, maakt nu eenmaal deel uit van het stelsel. Wat de Hollanders aangaat, hun diverse Raden werden nog steeds met groote pracht en plechtigheid geopend. Het waren echte Surinaamsche prinsjesdagen. In werkelijkheid hadden zij echter zoo goed als niets meer in te brengen. Bij den Vrede van Parijs op 20 November 1815 kreeg Nederland met uitzondering van Berbice, Demerara, Essequibo en de Kaap alle door Engeland veroverde koloniën terug, dus ook Suriname. Aan Willem I werd bij de gewijzigde grondwet het uitsluitend opperbestuur over de koloniën opgedragen. Een reglement werd opgesteld voor het beheer der kolonie, en den 26en Februari 1816 werd de Engelsche vlag gestreken voor de Hollandsche driekleur. Nog een halve eeuw zou het duren, eer de slavernij werd afgeschaft.

DE GROOTE BRAND.

Aan de bovenzijde der kolonie voltrekt zich de geschiedenis met de doodende eentonigheid eener machine.

27 Februari 1816 tot 9 Juli 1816 Gouverneur Willem Benjamin Panhuys.
1816 tot 1822 Gouverneur Corn. Vaillant.
1822 tot 1827 Gouverneur Abraham de Veer.
1827 tot 1828 Gouverneur v. d. Bosch.
1828 tot 1831 Gouverneur Paulus Roelof Cantzlaer.
1832 tot 1838 Gouverneur Baron van Heeckeren.

De kolonie is een doorgangshuis voor gouverneurs, een trede op de ladder der koloniale carrière. Men voert een nieuwen bestuurder in zooals men een baal katoentjes invoert uit Twente. Kennis der bevolking, liefde voor het land waarover men moet regeeren, verknochtheid aan den grond, dat alles is wijsheid die zoo goed en zoo kwaad het kan maar met het ambt moet komen. Voor het trekken van groote lijnen, voor het uitvoeren van een plan dat het gouverneurschap zal overleven, is de tijd te kort, het is ook niet noodig, men speelt slechts onder nikkers den politieagent van Europa, men brengt het bespaarde geld in een veilige kluis onder en hunkert ondertusschen naar den dag waarop men het vervloekte land kan verlaten.
En ook aan de benedenzijde der kolonie vinden wij dezelfde regelmaat — die van een wreede en onmenschwaardige slavernij — welke slechts door het telkens opnieuw oplaaiend verzet wordt onderbroken.
Een regeeringscommissie stelt een onderzoek in naar den gezondheidstoestand der slaven. Het heet immers: „de slavenbevolking wordt aan de bijzondere bescherming van de Hollandsche koloniale regeering aanbevolen. Zij zal steeds de doelmatigste middelen aanwenden om voor zooverre zulks zonder inbreuk op rechten der eigenaren en zonder de rust en veiligheid der kolonie in de waagschaal te stellen, den

toestand der slaven te verbeteren en aan derzelver welzijn bevorderlijk te wezen".
De commissie bevindt den gezondheidstoestand der slaven bedroevend. Het sterftecijfer is abnormaal hoog. Men berekende het aantal der door verwaarloozing gestorven slaven op ongeveer vijftienduizend.
De rechten der eigenaren echter lieten geen ingrijpende maatregelen toe. Als na ieder der vele Surinaamsche rapporten bleef de toestand zooals hij was. De slaven moesten verder honger en gebrek lijden of wel zij kwamen opnieuw in opstand, zooals de slaven van Nickerie in 1821 of de Marrons die in 1829 opnieuw hun invallen op de plantages begonnen. Zulke opstanden werden op krachtdadige wijze neergeslagen. Er kwam een nieuw regeeringsreglement. Er kwamen nieuwe en telkens zwaardere belastingen. En de zweep striemde op de ruggen der slaven om uit nieuwe winst de nieuwe belasting te kunnen betalen.

Er waren eens, wij schrijven 1832, twee jonge negers. De oudste was 18, de jongste 14. Frederik heette de eene, Codjo de andere. Waarschijnlijk hebben zij vele malen huiverend gestaan voor de muren van het fort Zeelandia, wanneer de smartelijke kreten der getuchtigden klonken.
Zeker hebben zij de „Spaansche bok" zien toepassen op de straathoeken van Paramaribo en, evenals die Britsche officieren, geluisterd naar „those poor wretches suffering torture". En zeker hebben zij zelve, slaven van hun geboorte, tal van malen ondervonden hoe het aanvoelt wanneer de zweep van den blanken officier de zwarte huid striemt.
Zij waren door hun meester de stad ingezonden om

broodjes uit te venten. Codjo had twee en een halven cent te weinig ontvangen en Frederik had op dienzelfden dag acht cent verloren.
Het was de primitieve angst, de angst van een beest dat bang is voor slagen, die hen weerhield dien avond naar hun meester terug te keeren. Den volgenden dag beseften zij dat hun thans, door het wegblijven, nog strengere straf bedreigde. Zij leefden in het bosch dichtbij Paramaribo en naarmate de tijd vorderde sloten zich bij hen aan nog enkele verworpelingen, eveneens knapen, eveneens bedreigden, die om de een of andere reden de tirannie hunner meesters ontvlucht waren.
Zij leefden in de bosschen, maar deze jonge negers waren geen plantageslaven, opgegroeid in de stad voelden zij zich in de vrije natuur als vreemden en verstonden de kunst niet zich met haar vruchten en gewassen te voeden. Zij leden honger. Wanneer de nacht kwam, ondernamen zij ergens in de buitenwijken een strooptocht naar voedsel. Zij leefden in de voortdurende angst ontdekt te worden. Zij werden bespied, opgejaagd, soms moesten zij naar hun bosch terugvluchten zonder iets eetbaars bemachtigd te hebben.
Toen kwam het plan bij hen op brand te stichten en van de verwarring gebruik te maken om zooveel geld en mondkost te stelen dat zij vrij in de bosschen konden leven. Op den 3den September des avonds elf uur ontstond er brand in een der wijken van Paramaribo. In het samenraapsel van krotten en hutten, dat achter de statige huizen der blanken de toenmalige hoofdstad vormde, vonden de vlammen gretig voedsel. Een behoorlijke brandweer ontbrak. Van een organisatie die de ramp in haar aanvang had kunnen stuiten was geen sprake. In den

tijd van weinige uren werd een zeer groot gedeelte van Paramaribo een prooi der vlammen.
Waren de jonge negers van de uitwerking hunner eigen daad geschrokken? Was het licht der vlammen te helder geweest om hun oorspronkelijke opzet te kunnen volvoeren? Wij weten slechts dat de premieën die op hun hoofd gesteld werden, niet zonder gevolg zijn gebleven. Enkele dagen na den brand werden de slaven Codjo, Mentor, Present en Frederik gevangen genomen en even daarna ook hun vrienden.
Het Openbaar Ministerie, waargenomen door den Hollander Kanter, eischte dat Codjo zou gehangen worden, het hoofd daarna afgehouwen en ten toon gesteld. De andere beschuldigden zouden gegeeseld en gebrandmerkt worden en voor langeren of korteren tijd in boeien tot dwangarbeid verwezen. Het Koloniaal Gerechtshof kon zich met deze strafmaat niet vereenigen. In naam des Konings rechtdoende, veroordeelde het Codjo, Mentor en Present om levend verbrand te worden, Winst en Tom om te worden gehangen, de overigen om in boeien geklonken te worden, gegeeseld en tot levenslangen dwangarbeid gedwongen. [59])
Een weinig fantasie, waarde lezer, om u hun gemoed in te denken in de dagen die tusschen het vonnis en zijn voltrekking verliepen. Een weinig fantasie om u die stampvolle plaats te Paramaribo voor te stellen, waar de geur van gebraden menschenvleesch omhoog steeg. Het is niet gebeurd in de dagen der inquisitie. Het is gebeurd in 1833, kort na van Speyk. In den tijd van Bellamy's verzen en van het sentimenteele proza.
In dien tijd valt het levend verbranden van drie, het ophangen van twee, het tot levenslangen dwang-

8

arbeid veroordeelen van vijf negerjongens, waarvan de meesten den leeftijd van 20 jaar nog niet hadden bereikt.
Ach, het is geen schoone herinnering die wij in onze harten aan deze daad bewaren!

HET LOT DER ETHICI.

Op het koloniale schaakbord is geen partij zwakker dan die welke door het ethisch gemoed gespeeld wordt. Ongetwijfeld heeft, in de lange periode van het Nederlandsche bewind, de blanke bevolking ook goede en vooruitstrevende elementen bevat, ongetwijfeld zijn er plantagehouders geweest die hun slaven een menschelijke behandeling trachtten te verschaffen, regeeringsbeambten die met trouwe eerlijkheid hun plicht deden, militairen wier eenvoudige moed boven iedere verdenking gesteld mag worden. Het is niet uit demagogie dat wij tot nog toe verzuimden hier op te wijzen, het is slechts omdat èn de bestuursmaatregelen èn de vele wreedheden en de wijze waarop de publieke opinie hierop reageerde, ons aantoonen, dat de algemeene mentaliteit door deze betere elementen niet werd beïnvloed. Het is nu eenmaal een betreurenswaardig maar onloochenbaar feit, dat in de koloniale figuur de sterkte van de geheele keten door de zwakste schalm bepaald wordt. Het kan zijn dat enkele planters, verontrust door den jammerlijken gezondheidstoestand der slaven, voor hun personeel een betere voeding, met eenig vet en vleesch wenschelijk achtten. Het is ook mogelijk dat bepaalde planters gemoedsbezwaren voelden tegen het afzonderlijk verkoopen of verhuren van tot één gezin behoorende

slaven, doch wanneer het meerendeel der kolonisten aantoont dat zoodanige maatregelen noodig zijn voor een voordeelige bewerking der suikerbedrijven, dan kunnen zij zich op straffe van oeconomischen ondergang en algemeene minachting hunner medekolonisten toch niet blijvend aan het stelsel onttrekken.

En zooals dit met particulieren het geval is, zoo geldt dit in nog sterker mate voor de gouverneurs der kolonie. Er is een Hollandsch spreekwoord dat zegt, dat men geen grooter sprong kan maken dan de polsstok lang is. De polsstok echter waarmede de ethische bestuurder wilde springen was zeer kort, daar zij van het dure hout der winzucht werd vervaardigd. Een gouverneur als van Heeckeren, die — indien wij de woorden van Halberstadt mogen vertrouwen — onder v. d. Bosch terecht stond wegens het onrechtmatig bezit van landnegers en schuldig was aan allerlei willekeurige handelingen tegen vreemde onderdanen (John Bent), kan in een dergelijke kolonie promotie maken; hij mag particuliere briefwisselingen onderscheppen, zoons gebruiken als spion tegen hun vader, eerlijke ambtenaren met 18 jaren dienst (Halberstadt) ontslaan zonder hun de gelegenheid tot verdediging te geven, ridderorden uitreiken aan zijn vriendjes met zulk een sans-gêne, dat er, tot zijn bespotting, papieren ridderorden rondgezonden werden in de kolonie, dat alles deert hem niet, zijn positie is ongeschokt, en het eervol ontslag wacht hem aan het einde van zijn loopbaan. De ethische persoonlijkheid echter beseft niet, dat hij vaak naar voren geschoven wordt als stootkussen tegen de radicalen, uit angst voor een slechte buitenlandsche reputatie of om de massa-desertie der slaven naar vrijere kolo-

nies te voorkomen. Wanneer hij zijn taak met ernst opvat, zal hij weldra ondervinden dat Halberstadt het gehalte der kolonisten juist geschat heeft toen hij over Suriname schreef: „Zeer gering is in elke volksplanting onder de keerkringen, het getal der eigenlijk gezegde kolonisten of gevestigde vrije bewoners en hun zedelijke invloed op het bestuur. Velen hunner, zoowel particulieren als ambtenaren, hebben zelfs zich er heen begeven met het doel om, op welke wijze ook, zich te verrijken en een bedorven fortuin te herstellen, of met een berooid hoofd zich in de weelde der keerkringen te dompelen; en bij die overwegende neiging en den geringen invloed der volksopinie, moeten, bij het gemis van de noodige kracht bij het oppergezag om elkeen binnen de grenzen van zijn plicht te houden, kabaal en kruiperij, knevelarij en afzetterij op een verderfelijke wijze voor land en eigendom ten toppunt stijgen." [60])

Een dergelijke bevolking zal zich tot het uiterste tegen een waarlijk ethische lijn blijven verzetten. Een van Heeckeren zou, zoo de dood hem niet op Curaçao achterhaald had, in gemoedsrust zijn verdere dagen hebben kunnen doorbrengen, maar een edele figuur als Jean Elias, die van 1842-45 Suriname bestuurde, verliet de kolonie met een gebroken hart, en een idealist als baron van Raders, man van wetenschap en kennis, wordt naar huis gezonden met rood paspoort.

In strijd met de Amsterdamsche kooplieden.

Het was ongetwijfeld geen aangename taak het bewind der kolonie over te nemen van een gouver-

neur, die pas onlangs den veroordeelden bedrijver van een zedendelict tegen 18 slavinnen hersteld had in een openbare betrekking, welke onder haar plichten telde „het helpen zorgen voor de goede nakoming van wetten en verordeningen, inzonderheid wat betreft de behandeling der slaven"! Het was geen genoegen zich in een dergelijke kolonie de invoering van een nieuw slavenreglement tot taak te stellen, waar zoo juist opnieuw een vanggeld van *f* 10.— uitgeloofd was voor iederen doodgeschoten weglooper waarvan men, als bewijsstuk, de afgehouwen hand kon overleggen.

Het was onmogelijk een dergelijke taak door te voeren in een gebied, waar iedereen bij de handhaving der slavernij direct financieel belang had.

Het vigeerende slavenreglement dateerde van 1782. Elias was van oordeel, dat wilde een nieuw reglement eenig nut hebben, men de handhaving hiervan niet aan de Administrateuren en Directeuren, maar aan onzijdige ambtenaren moest opdragen. Speciaal ook wilde hij grenzen stellen aan de huiselijke tucht. Daartoe deed hij een onderzoek instellen, en waar de huiselijke tucht z.i. overschreden werd, zond hij de strafregisters op naar Nederland, ten einde de Hollandsche regeering volledig op de hoogte te stellen van de toestanden in Suriname.

„In de strafregisters dier dagen (weekrapporten van den Adjunct Luitenant van Policie en van den Cipier van het fort Zeelandia) komen er dikwijls 100 zweepslagen voor, die door dienaren der justitie, op aanvrage des meesters, met uitsluiting van onderzoek van derden, werden toegediend. Die ambtenaren, dienaren der justitie, vonden hieruit een groot gedeelte hunner inkomsten en het tarief der emolumenten klom met het getal der slagen. Elias

meldde aan de Nederlandsche regeering dat het getal slagen met tamarinderoeden wel eens twee tot driehonderd bedroeg, alvorens hij de grenzen der huiselijke tucht tot een punt van onderzoek had gemaakt, en toch wordt hem in de adressen der Amsterdamsche kooplieden verweten, dat hij de onmisbare huiselijke tucht onder de slaven belemmerde." [61])

Ja, die Amsterdamsche kooplieden! Hoe zagen zij, in iedere wijziging op de bestaande reglementen zonder hun goedkeuring, een inbreuk op het heilige eigendom! Hoe plechtig klinkt uit hun deftige monden de uitspraak: „dat de tegenwoordige Gouverneur Generaal meer hartstogtelijk dan welberaden philantropische denkbeelden voorstond, en dat in zijne gedragingen de behoudende beginselen werden gemist". [62]) Hoe protesteerden zij in hun nieuw adres van 25 Nov. 1843 opnieuw „tegen de inbreuk die de Gouverneur Generaal maakte op de huiselijke jurisdictie, welke binnen de kolonie van oudsher gebruikelijk geweest, en zonder welke ook tot een zekere graad geen slavenstand denkbaar is," [63]) en hoe achtten zij ondertusschen geen middel te verwerpelijk om het gezag van dienzelfden gouverneur te ondermijnen.

Laster was in de kolonie vaak een der scherpste wapens. Graaf Bonham wist er reeds over mede te praten, toen hij aan lord Bathurst schreef „dat hij zelf was genoodzaakt geworden, om personen, die dagelijks aan zijne tafel aten, het huis te ontzeggen; hoe hij belasterd en beleedigd was zou Bent den minister kunnen mededeelen".

Zelden echter is een lasterkampagne zoo geraffineerd en met zulke vervalschte cijfers doorgevoerd als die, welke door de Amsterdamsche kooplieden

gefinancierd werd [64]). Wel werden bij Koninklijk Besluit van 1844 de opstellers van het vervalschte stuk uit hunne betrekkingen ontslagen, maar de verontwaardiging hierover in de kolonie was zoo groot, dat de Amsterdamsche kooplieden zich in een nieuw adres tot den minister en vervolgens tot de Tweede Kamer wendden. Hierdoor raakte de invoering van het nieuwe slavenreglement geheel op den achtergrond. Gouverneur Elias, moe van het gekonkel, vroeg ontslag. De heeren mochten het succes boeken dat er van invoering der nieuwe slavenreglementen weldra geen sprake meer was, terwijl de heer Elias zelfs niet de komst van zijn opvolger afwachtte, zoozeer haakte hij er naar het land van den laster te verlaten. Hij had ondervonden wat het beteekende ethische politiek te willen voeren in deze Nederlandsche kolonie! De les zou echter nog een vervolg hebben in het treurspel dat hierna met baron van Raders opgevoerd werd.

BLANKE KOLONISATIE.

Kan Suriname, het groote, dun bevolkte land, een afzetgebied worden voor de Nederlandsche overbevolking? Is het mogelijk, dat op den vruchtbaren bodem van Sranang Hollandsche boerenfamilies door eigen arbeid tot welvaart komen en tevens door hun betere arbeidsmethodes een voorbeeld aan den inheemschen landbouw geven?
Is het technisch mogelijk? Wolbers bevestigt dit met nadruk en ook in den laatsten tijd is de vestiging van Nederlandsche kolonisten wederom met nadruk door deskundigen verdedigd geworden (o.a. door den nieuw benoemden gouverneur Prof. Kielstra in het „Haagsche Maandblad" van 1925).

Waarom mislukte het dan in het verleden? Het is mislukt, zooals alle plannen om de kolonie tot welvaart te brengen telkens mislukten, door conservatieven tegenzin bij de koloniale bestuurders zelve, door bekrompen zuinigheid die het noodige aanvangskapitaal niet durfde verstrekken, door gebrek aan doorzettingskracht bij tegenslagen. Het was gouverneur Elias, die, met de onafwendbare emancipatie der slaven voor oogen, de proeven voorbereid heeft voor een Europeesche kolonisatie aan de Saramacca. Het was ditzelfde vooruitzicht dat de plantagebezitters der kolonie en hun aanhang reeds bij voorbaat tegen het plan innam. Reeds waren, ter weerszijden der kolonie, de slaven vrij, maar men meende destijds op Nederlandsch grondgebied voor altijd te kunnen continueeren wat elders overal reeds als barbaarschheid afgeschaft was. Alleen de gedachte reeds, dat blanken met hun handen zouden werken, stuitte den kolonisten tegen de borst en het perspectief van een vrijen arbeid, waarin gekleurden en blanken op voet van gelijkheid zouden concurreeren, was voldoende om hun het plan geheel te doen verwerpen. Onder voorwendsel „dat de aanraking met een door het stelsel van slavernij bedorven maatschappij, nadeelig op de moraliteit der nieuwe landbouwers werken zoude"[65]) werden alle plaatsen afgewezen die uit hoofde van natuurlijke gunstige ligging in aanmerking zouden komen, en wees men den kolonisten ergens in de rimboe de verlaten plantage Voorzorg ter vestiging aan. Vervolgens liet men de bouwplannen uitvoeren door een tegenstander der kolonisatie, die op iedere woning een *f* 250.— wist te besparen, voerde alles zoo traag mogelijk uit, stelde de immigratie onder leiding van een paar dominees in plaats van landbouw-

deskundigen en hoopte dat God's water wel over God's akker zou loopen als deze kolonisten, die toch maar arme proletariërs uit het moederland waren, aankwamen.

Arme Baron van Raders, die dadelijk na zijn aankomst (9 October 1845) deze mislukte onderneming kreeg te liquideeren! Nauwelijks had hij gelegenheid gehad om zich bij velen voorgoed gehaat te maken doordat hij reeds bij zijn huldiging verbood de slaven met zweepslagen weg te jagen, die naar de muziek kwamen luisteren, of hij mocht op de Voorzorg hooren wat wij hieronder uit „de Geschiedenis van Suriname" citeeren: [66])

„In den morgen van den 21sten Juni 1845 bereikte het schip „Susanne Maria" Voorzorg, doch welke teleurstelling beidde daar de hoopvolle kolonisten! De voorbereidende maatregelen ter hunner ontvangst waren weinig gevorderd; de som van 50.000 gulden daaraan besteed, was als weggeworpen. Eenige hutten met strooien (palmbladeren) daken, sommige nog maar half voltooid, in eene rechte lijn tegen den groenen horizon van ondoordringbaar bosch, leverden een weinig aanlokkend gezicht voor de kolonisten op. Toen het anker was gevallen, hadden er aan boord van het schip ijzingwekkende tooneelen plaats. Vrouwen en kinderen jammerden en schreiden; de mannen liepen, bij den aanblik hunner bestemming, als wanhopenden en woedenden over het dek. De meesten weigerden om van boord te gaan; eenigen, die nog gelden bezaten, boden dezen den kapitein voor de terugreis aan... Waren de woningen ellendig, daarenboven aan huisraad, aan alles was gebrek. Geen voet gronds was bebouwd of productief gemaakt.

Aan bakken van brood viel niet te denken; de oven

was defect en er ontbrak een baktrog. De kolonisten waren verplicht zich hoofdzakelijk met spekkoeken te voeden ... Slechts een gedeelte kon te Voorzorg onder dak worden gebracht, en dat nog zoo, dat in elk der woningen 7 tot 10 personen moesten huisvesten; de overigen betrokken de gebouwen van de vroegere militaire post Groningen, aan de overzijde der rivier gelegen.
De ongezonde huisvesting, de slechte voeding en de teleurstelling die allen zoo zeer had geschokt, deden eene ziekte ontstaan. Weldra vielen slachtoffers; de geneeskundige hulp van een scheepschirurgijn met een medicijnkist was ongenoegzaam. De krachtige taal van Ds. Copijn bewoog het koloniaal Gouvernement hulp te zenden ... Geneeskundigen, apothekers en oppassers snelden toe; ponten met medicijnen en ververschingen werden aangevoerd; doch alles te vergeefs, het was te laat! .... Binnen weinige maanden stierven meer dan de helft der aangekomen kolonisten en onder deze de door de kolonisten geliefde en betreurde bestuurder Ds. Copijn. Zoo stonden de zaken toen van Raders den 15den October 1845 Groningen bereikte."
Een fraai begin dus, dat even fraai vervolgd werd. Want terwijl eenerzijds van Raders in Paramaribo zich inspande om de kolonisten te helpen door vee en gehuurde slaven ter beschikking te stellen, gebruikte aan den anderen kant de leider der kolonie dominee Brandhoff, een deel van deze slavenmacht om voor hemzelf een prachtige villa in Italiaansche stijl op te trekken, waarbinnen hij zich dan met administratieve bureau-arbeid en het opstellen van zijn preeken bezig hield, zijn bevelen ondertusschen vanaf de waranda gevende zonder ooit moeite te nemen om de werkzaamheden der

landbouwers gade te slaan met eigen oogen.
En desondanks verbaasde de grond de kolonisten door haar vruchtbaarheid. Toen echter, weinig maanden na de eerste regens, ieder in het bezit was van een overvloed van aardvruchten en groenten, bleek het, dat door gebrek aan communicatiemiddelen, een voordeelige verkoop in Paramaribo onmogelijk was. Zoo ging de kolonie ten gronde en ongeveer *f* 50.000 waren nutteloos in het water gesmeten.
Op anderen grondslag is blanke kolonisatie in 1852 nog eens beproefd door de firma Kreglinger & Co. aan de Marowijne. Ditmaal betrof het de vestiging van een aantal Württembergers, die zich daar met het vellen van hout bezig hielden. De uitslag bewees de oeconomische en financieele mogelijkheid van een dergelijke onderneming. Tegenover een besteding van *f* 37.000,— aan kapitaal stond in het eerste jaar reeds een opbrengst aan hout van *f* 21.000,—. Desondanks weigerde de firma verdere bedragen hierin te beleggen en moest, bij gebrek aan subsidie van den kant der regeering, de zaak stop gezet worden. Deze tegenzin om door te zetten wat zoo goed was begonnen, had echter een dieperen grond. De leider Kappler had n.l. voortdurend moeilijkheden met zijn arbeiders die zich niet als negerslaven wenschten te laten exploiteeren. Aan den kant der arbeiders stond Bühler „welke laatste een wetenschappelijk gevormd man, maar vol roode socialistische denkbeelden was”. Bühler werd door den Procureur-Generaal van gouverneur Schimpf in de stad ontboden en ontving bevel het land te verlaten, hij stierf echter nog voor zijn vertrek aan de gele koorts die destijds in Paramaribo heerschte. De vrees, dat zijn denkbeelden niet met hem gestorven

waren, heeft ongetwijfeld medegewerkt tot de drastische liquidatie van deze heele onderneming, die van zulk groot belang voor de ontwikkeling der arbeidstoestanden in Suriname had kunnen worden. Want grooter gevaar dan in de Marrons zag de toenmalige regeering in Europeesche proletariërs, die hun zwarte broeders hadden kunnen toonen, dat een arbeider nog niet noodzakelijk een slaaf is.

VECHTEN TEGEN DE BIERKAAI

Er zijn menschen wier werk men van a tot z mag onderzoeken, zonder dat men één punt zal vinden waarop zij te kort zijn geschoten, menschen met groote ijver, toewijding en plichtsbetrachting, met een ontwijfelbare bekwaamheid en inzicht, die desondanks niets blijvends tot stand brengen en aan wier levenseinde men slechts de serie bouwvallen bespeurt van de werken, die zij met zooveel liefde op touw gezet hadden. Zij zijn degenen, die met alle kracht tegen een stroom in trachten te roeien welke hun boot met meer dan hun persoonlijke kracht drijft naar de klippen waarop zij straks, onder het hoongelach der menigte, schipbreuk zullen lijden. Zulk een man was ongetwijfeld baron van Raders. Hij vond een kolonie waarin emancipatie der slaven onmogelijk scheen, daar de vrijgelaten slaven iederen handenarbeid weigerden, omdat door den vloek der geschiedenis het begrip handenarbeid aan dat van de schande der slavernij onverbrekelijk was gekoppeld. En hij ontzag zich niet om, als gouverneur, persoonlijk de spade van den grondwerker ter hand te nemen ten einde te breken met dit funeste begrip. De aanleg, door vrije arbeiders, van het Ka-

naal naar Kwatta, waarvan het verleggen der Steenbakkersgracht het begin was, was de eerste daad van groote moreele beteekenis die door een Nederlandsch gouverneur verricht werd, omdat hierdoor voor goed het vooroordeel, dat tegen veldarbeid bestond, weggenomen was. En wederom moeten wij berichten dat juist de voltooiing van dit werk, dat de kolonisatie van 60 vrije boerengezinnen mogelijk gemaakt zou hebben, door de tegenwerking der regeering is verijdeld. Tevergeefs stelt van Raders uit zijn eigen middelen *f* 5000,— beschikbaar, tevergeefs tracht hij de maïsbouw in Suriname ingang te doen vinden, tevergeefs wil hij den veeteelt door het aankweeken van Paragras verbeteren, tevergeefs wil hij de West-Indische bankaffaire saneeren. Overal stuit hij op blinden, verborgen tegenstand, op een tegenstand die liever den volkomen ondergang der kolonie ziet komen dan dat zij een man als van Raders eenig succes zou gunnen.
Want van Raders is de man die op de gouvernementssuikerplantage Catharina Sophia verkorting van den werktijd voor slaven in durft voeren, waarbij de productie niet daalde maar steeg van 3¹/₃ okshoofd suiker in een langgerekten dag tot 5 okshoofden in 10 uren. Van Raders verstrekt hun schoenen, waardoor „de voornaamste teekenen der slavernij" teloor gaan. Van Raders verbiedt het transport van slaven van de eene plantage naar de andere. Van Raders wilde administrateuren tot een mildere behandeling hunner slaven bewegen. [67])
Zulk een idealist is gevaarlijk, zulk een warhoofd maakt zich schuldig aan inbreuk op de rechten van de slaveneigenaren, zulk een droomer moet gebroken worden. En de droomer, wiens ergste schuld hierin bestond dat hij niet slechts een droomer,

maar een bekwaam man van den daad was, wòrdt gebroken. Een nietig diplomatiek incident is voldoende om hem in 1852 ongevraagd zijn ontslag te verleenen.
Hij was een man van karakter.

GOUVERNEURS OP PARADE

Op 28 Augustus 1833 vond de volledige emancipatie plaats der slaven in de Engelsche koloniën.
In 1848 volgde Frankrijk dit voorbeeld. Het moest tot 1 Juli 1863 duren, voordat Nederland in haar kolonie Suriname gedwongen was dit voorbeeld te volgen.
Wij willen de gouverneurs onder de loupe nemen om te zien met hoeveel ernst en toewijding zij de voorbereiding dezer bevrijding ter hand hebben genomen.
Schmidt auf Altenstadt nam het bewind van Baron van Raders over. Een ziekelijk man zonder geestkracht, een speelbal der reactionnairen. Hij kende slechts één hartstocht, het invoeren van bezuinigingen. De geschiedschrijver getuigt van hem dat „hij een verrotten boel naliet, waarvan de herstellingen het driedubbele zijner zoogenaamde besparingen gekost hebben." Wel werden onder druk van de publieke opinie in Nederland tijdens zijn bestuur enkele verbeteringen in het slavenreglement aangebracht, zooals betere voeding en kleeding, doch ingrijpend waren deze niet, terwijl de planters zich er bovendien niets van aantrokken.

Na het aftreden van Schmidt auf Altenstadt in

1855 regeert Schimpf. Zooals de naam van dezen generaal-majoor titulair een mengsel was van Fransche en Duitsche klanken (Charles Pierre Schimpf), zoo waren zijn bestuurshandelingen een mengsel van goed en kwaad, waarbij echter in den loop der tijd de kwade steeds duidelijker domineerden toen hij volkomen onder den invloed van de reactionaire partij geraakte.

Onder Schimpf vielen vele winstgevende betrekkingen toe aan vrienden en bekenden. Onder Schimpf verving dwaze spilzucht de verdwaasde zuinigheid van zijn voorganger. Onder Schimpf maakte men van het slavenreglement een holle klank en werd, naast de geeselstraffen, de dwangarbeid ingevoerd, wat intusschen niet wegnam dat Schimpf in een officieel rapport aan de regeering berichtte dat „de slavernij in Suriname slechts in naam bestond".

Onder Schimpf werden opnieuw de boschpatrouilles uitgezonden, de weggeloopen slaven gegeeseld en het slavenreglement geschonden, zoodat „de straf op misbruik van magt voor de meesters meer in naam dan in werkelijkheid bestond". [68])

Maar vooral, onder Schimpf vond het drama plaats dat aan zou toonen wat Suriname straks, na de wettelijke afschaffing der slavernij, stond te wachten.

In 1858 werden op aandringen van een aantal planters, die van oordeel waren, dat immigratie noodig was vóór tot afschaffing der slavernij kon worden overgegaan, door bemiddeling van den Nederlandschen Consul in Macao een 500 Chineesche koelies geronseld. Zij kwamen in April te Suriname aan, doch nu bleek dat niemand koelies wilde huren,

zoolang men slaven voor niets kon laten zwoegen. Hierop werd het eenmaal gesloten contract buiten de Chineezen om, door den gouverneur eigenmachtig ten voordeele der huurders gewijzigd.
De Chineezen werden volkomen als slaven behandeld. Toen zij hiertegen in verzet kwamen, werden zij zonder vorm van proces, in strijd met de bestaande reglementen, door de politie met rietslagen gestraft, een onwettige handeling die telkens en telkens herhaald is.
Een interpellatie aan den Minister van Koloniën, Rochussen, in de Nederlandsche Kamer, hielp intusschen niets. Het door den Nederlandschen Consul gesloten contract is niet gehandhaafd. Aan de Chineezen is geen recht gedaan. Zij waren wettelijk geen slaven, maar tusschen de woorden wettelijk en werkelijk bestond het volle verschil van recht en macht, van menschelijkheid en winzucht.

Dan neemt in 1859 gouverneur van Lansberge het bewind over de kolonie over en geniet de twijfelachtige eer om, diep in de negentiende eeuw en wel in 1861, nogmaals met geweld van wapenen een formeelen slavenopstand te onderdrukken. In dat jaar verlieten vele slaven uit het district Coronië hun meesters en trachtten Demarary te bereiken, waar zij hoopten onder Engelsch regime de vrijheid te winnen. De koloniale regeering in Suriname zond hare zgn. blanke commissie met troepen er op uit om den opstand te dempen en op de meest barbaarsche wijze werden de gevangenen behandeld.
Ook op de houtplantage Berg en Dal aan de Boven-Suriname geraakten de slaven in opstand. Ook daar werd de zgn. Blanke commissie met haar troepen gezonden om in naam der koloniale regeering den

opstand met geweld te onderdrukken.
Bij deze gelegenheid bewees de kerk — die nog heden over uitgestrekte bezittingen in Suriname beschikt — dat het koloniale regime van haar niets te duchten had. Zij herstelde hiermede de groote fout die in 1848 door Otto Tank, hoofdvoorstander van de zending der Evangelische Broedergemeente, gemaakt was, toen hij het gewaagd had in een circulaire aan de eigenaren en administrateurs in Nederland de gruwelen der slavernij aan den kaak te stellen. [69]) Om het verwijt te ontgaan dat wij hier de rol der kerk te zwart schilderen, laten wij enkele oogenblikken een vurig bewonderaar der zending aan het woord. Hij schreef: „Tank keerde niet meer naar Suriname terug, en de Broedergemeente volgde sedert dien tijd nog stipter den gestelden regel van over deze dingen het zwijgen te bewaren. Om niet alles te verliezen moesten zij den slavenhouders veel toegeven (o.a. de schending van het sacrement des huwelijks, doordat het aan slaven verboden was wettig te trouwen!) Om den armen slaven eenige droppels uit den vollen beker des Evangelies toe te kunnen dienen, getroostten zij zich te zwijgen, waar zwijgen soms moeielijk viel. Wij veroordeelen die lieve broeders daarom niet, ofschoon, volgens onze overtuiging, spreken meermalen plicht ware geweest." [70])
Zoolang de wettelijke slavernij in de kolonie bestond, is de zending onder de, betrekkelijk onbelangrijke, Indianenstammen geduld, de kerstening der negers echter met alle kracht tegengewerkt omdat blanke hoogmoed niet duldde dat slaven denzelfden godsdienst als hun meesters zouden hebben. De 36 predikanten der Hervormde gemeente Paramaribo hebben van 1668 tot 1854 onder het woord

„broeders" nooit anderen dan menschen met de zelfde huidkleur verstaan. Zoo zagen zij in waarheid de cultureele missie van Nederland in de kolonie. Pas toen het einde der slavernij in zicht kwam, zag men in een kerstening der zwarten op basis van het Hollandsche sektewezen een middel om de zwarten, tot zelfs volgens hun kleeding, onderling te verdeelen. Pas toen de slavernij afgeschaft was, greep men naar den Bijbel om op spiritueele gronden dezelfde gehoorzaamheid aan te kweeken. En men deed dit slechts omdat men overtuigd was dat ieder der zendelingen, man voor man, de oprechte Christelijke beginselen van gehoorzaamheid aan de door God gestelde overheden toegedaan was. De Christelijke beginselen die zich zoo zeer verloochenden in datgene wat men, naar aanleiding van den opstand op plantage Rac à Rac, neer durfde te schrijven: „Dat plantageslaven bij vermeend onrecht tot muiterij oversloegen was meer gebeurd, doch dat zij, zoo zonder eenige reden van misnoegdheid de woning van den directeur verlieten, dat was meer dan schandelijk."

DE AFSCHAFFING DER SLAVERNIJ

Op 1 Juli 1863 weergalmden 21 kanonschoten ten teeken dat de wettelijke slavernij in Suriname afgeschaft was. Zij werden waarschijnlijk gelost door de nieuwe troepen, die in grooten getale, ter voorbereiding van dit feest, naar de kolonie waren gezonden. Zij vormden in ieder geval een schrille echo op de schoten die nog zoo onlangs, in het najaar van '62 door de soldaten van kapitein Steenberghe waren gelost.

Dit gevecht en zijn aanleiding verdient de volle aandacht van allen, die nog te veel illusies mochten koesteren over de motieven welke Nederland bij de zgn. bevrijding der slaven zouden hebben bezield. Toen het eenmaal vaststond dat het anachronisme der slavernij tusschen twee geëmancipeerde kolonies waarheen de slaven, als door de bodem van een lekke ton vloeiden, niet langer gehandhaafd kon blijven, trachtte men natuurlijk dit proces der emancipatie zoo gunstig mogelijk voor te bereiden. Staatscommissies van 1853 en 1861 hadden de kwadratuur van den cirkel op te lossen door te onderzoeken hoe men de slavernij op kon heffen zonder dat de belanghebbenden schade leden. Wanneer men bedenkt dat er meer dan 100.000, zegge honderdduizend Surinamers als slaven in drie en een halve eeuw hard gewerkt hebben voor Holland en niets hiervoor betaald kregen, wie zou dan het recht betwisten wanneer het Surinaamsche volk daarom een eisch stelde aan het land dat aan dit onmenschwaardige stelsel de welvaart van zijn kolonie dankte?

Het is begrijpelijk dat de commissie, waarin natuurlijk geen zoon van ons ras zitting had, alleen keek naar de belangen der rijke vermogende slavenbezitters en bepaalde dat dezen voor elken vrijgelaten slaaf een schadeloosstelling van *f* 300, zegge driehonderd gulden, zouden ontvangen. Nu ging het er maar om zoo snel mogelijk de voorraad te inventariseeren. Hoe meer slaven, hoe meer duiten. Commissies werden ingesteld om de slaven te registreeren, hun ouderdom (bij benadering) vast te stellen, en hen op den koop toe met een Hollandschen naam te vereeren, zoodat Jansen, Krijnsen, de Kom en

dergelijke schoone namen in de plaats kwamen voor Jaü, Codjo, Abenibo en dergelijke, die wij van onze vaders erfden.

Toen het eenmaal zoo ver was ontwaakte echter in het hart van vele plantagebezitters de hebzucht. Hoe — driehonderd gulden zou men ontvangen voor iederen slaaf, en dan te bedenken dat er in de bosschen nog honderden Marrons rondliepen die eenmaal hun wettig eigendom geweest waren en waarvoor zij thans geen cent zouden ontvangen? Welk een onrechtvaardigheid! En het gouvernement, dat waarschijnlijk geld te veel had, trachtte de plantagebezitters te helpen met de publicatie van 20 October 1862, waarbij aan alle Marrons amnestie beloofd werd. Toen dat niet hielp volgde een berichtje van dezen inhoud:

„Aan alle slaven die in vroegere en latere jaren en nog in den laatsten tijd zijn weggeloopen, wordt verzekerd, dat zij ter zake van dat wegloopen niet zullen worden gestraft. Degenen die in de kampen der wegloopers geboren zijn, kunnen ook onbeschroomd zich begeven tot de meesters of naar de plantages die hun bekend zijn als die hunner moeders of grootmoeders." [71]) Het klonk zeer schoon. Doch de Marrons, die waarschijnlijk een voorgevoel hadden van het soort vrijheid dat hun straks stond te wachten, bedankten er voor om vrijwillig op den lijmstok te komen zitten. En ziet, toen het zoete fluiten den vogelaar niet baatte, toen kwam het net op de proppen, en op de schoone publicatie van van Lansberghe waarbij de vrijheid beloofd werd, volgde in het jaar 1862 een boschtocht om de ontvluchte slaven te vangen. Het koloniaal bestuur zond zekeren kapitein Steenberghe er op uit, teneinde te trachten de Marrons te doen terugkeeren. Er ont-

stond een hevig gevecht, waarbij de blanken verplicht waren zich onverwijld terug te trekken. De gouverneur, die hiervan bericht ontving, zond een versterking van blanke kolonialen om gezamenlijk met de troepen van Steenberghe het kamp te vernielen. Steenberghe was nauwelijks in het bosch of de opstandelingen openden een hevig vuur, waardoor verscheidene blanken doodelijk getroffen werden. De soldaten gaven eveneens vuur en men liet zelfs de draaibussen der marine op de opstandelingen richten. Deze slaagden er echter in zich, met medeneming van hun gekwetsten, in veiligheid te brengen en Steenberghe moest onverrichter zake aftrekken. Door hem is ook het laatste hoofdstuk der wettelijke slavernij met bloed geschreven.
Eerst na de emancipatie sloot de koloniale regeering door bemiddeling van den Moravischen broeder Drexler vrede met de Marrons.

DE VRIJHEID?

„Wat toch", zoo redeneerde Linguet, „heeft de maatschappij in de plaats der slaven gekregen? De zoogenaamde vrije dienstbaarheid. Doch het geschenk der vrijmaking, op die wijze, is niet anders dan de krans waarmee men het slachtoffer tooit: een ware bespotting. Slavernij is dan beter en zachter. Nu eenmaal het wezen der maatschappij daarin bestaat, dat de rijke niet werkt, is dienstbaarheid slechts een zachter naam voor een nog harder zaak dan slavernij was. De slaaf werd tenminste gevoed, zelfs als hij niet werkte, zooals onze paarden die alle dagen hooi in de ruif vinden. Maar wat wordt er

van den vrijen daglooner, die dikwijls slecht betaald wordt als hij werkt, wat wordt er van hem als hij niet werkt? Hij is vrij, maar ziedaar zijn ongeluk! hij behoort aan niemand, maar niemand heeft hart voor hem. Wanneer men hem noodig heeft, huurt men hem zoo goedkoop als het kan. Het armzalig loon, dat men hem belooft, staat in geldswaarde ternauwernood gelijk met den prijs van het voedsel van den dag, dien hij in arbeid levert. Men stelt opzichters aan, om hem te dwingen stiptelijk zijn taak te volbrengen: men haast hem: men zet hem aan, uit angst dat hij er iets op uitvindt om de helft van zijn kracht te verbergen teneinde langer aan het werk te blijven. De inhalige zuinigheid van den werkgever volgt zijn arbeid met onrustige blik, overlaadt hem met verwijten bij den minsten stilstand dien hij zich schijnt te gunnen, en, indien hij een oogenblik rust neemt, beweert zij dat hij haar besteelt. Heeft hij gedaan, dan zendt men hem weg, zooals men hem genomen heeft, met de koudste onverschilligheid en zonder er zich over bekommeren, of de twintig of dertig stuivers, die hij met zuur dagwerk heeft verdiend, voldoende zullen zijn tot zijn onderhoud, voor het geval dat hij den daarop volgenden dag geen werk vindt." [72])

Ook thans nog bevatten de woorden van Linguet veel waars, ook al wordt ieder jaar op 1 Juli de dag der bevrijding met veel vertoon van vreugde in Suriname gevierd.

Laat men ons aantoonen, dat de Surinamers in den waren zin des woords vrij zijn, dat ze niet meer gedwongen worden hun arbeidskracht te verkoopen, zij het dan op andere wijze dan tijdens het tijdperk der slavernij.

Wij zeggen U, de lichamelijke pijnbanken zijn veelal door zielskwellingen, armoede en gebrek vervangen. Het is alsof men ons uit het vuur gehaald heeft om ons zonder dat wij zwemmen konden, in de golven van den Atlantischen oceaan te werpen. Want het is dwaasheid om te veronderstellen, dat zij, die eeuwen lang onmondig gehouden werden, plotseling, zonder steun en zonder slechts een stukje land, waarlijk in vrijheid zouden kunnen leven. De vele millioenen, die de slaaf met zijn bloed en zweet moest opbrengen, zijn wel gebruikt ten bate van de blanke slavenhouders, maar de mishandelde, de verdrukte, werd aan zijn lot overgelaten.
Wat zou Suriname zonder den arbeid der slaven waard geweest zijn? En toch is er voor deze Surinamers bij de z.g. emancipatie niets gedaan, in niets is men den armen vrijgelatenen tegemoet gekomen, integendeel de heele emancipatie der slaven werd zoo ingericht dat de vrijgelatenen geen andere keus zouden hebben dan het vrijwillig weder opnemen der slavernij die men zoo juist wettelijk afgeschaft had.
Terwijl de kolonisten driehonderd gulden per slaaf ontvingen, konden de vrijgelaten slaven zelfs geen rooie cent hun eigendom noemen. Zij waren vrij, doch zonder de middelen om ook maar een enkelen dag voor zich zelf te kunnen zorgen. Zij ontvingen geen land, zooals vroeger de Europeesche kolonisten. Zij ontvingen geen landbouwonderwijs om later op de kostgronden voor zichzelf te kunnen zorgen. Zij kregen geen crediet om zich op gepacht land de gereedschappen te kunnen verschaffen die voor het bewerken van de akkers noodig waren.
Het eenige wat zij ontvingen, was de mededeeling dat alle plantageslaven van 15 tot 60 jaar verplicht

waren om koeliecontracten te sluiten tot het verrichten van plantagearbeid. Ook zij die in de stad woonden (stadsslaven) moesten contracten sluiten voor het verrichten van huisarbeid. Het loon werd natuurlijk voor, bij en buiten hen om vastgesteld. Zoo zag de „vrijheid" er uit onder het z.g. „staatstoezicht". [73])

DE GROOTE UITVERKOOP.

Het wordt u, Nederlanders, reeds op de scholen bijgebracht, dat de vrijlating der slaven de ondergang heeft beteekend voor de, tot dien tijd welvarende, kolonie Suriname. Wij kunnen deze legende niet beter bestrijden dan door nogmaals den uitstekenden kenner der kolonie J. Wolbers te citeeren en de woorden te vermelden waarin hij, enkele jaren voor de afschaffing der slavernij, de toestand der kolonie kenschetst. Hij schrijft:
„Wel hebben eenige individuen stoffelijke voordeelen onder het stelsel der slavernij genoten; het getal evenwel derzelve was gering en een nauwgezet onderzoek der geschiedkundige bronnen, waarvan hier de resultaten zijn medegedeeld, heeft mij volkomen overtuigd, dat Suriname nimmer een wezenlijke bloei of een degelijke welvaart heeft gekend; en thans, terwijl slavernij nog tot schande van den Nederlandschen naam in eene Nederlandsche bezitting bestaat, kwijnen handel en landbouw in de kolonie. Is er in de laatste jaren meer uitbreiding aan de suikercultuur gegeven, en is de opbrengst daarvan vrij aanzienlijk, andere culturen zijn grootendeels vervallen, en die uitbreiding der suiker-

cultuur geschiedt ten koste van het leven en de gezondheid der slavenmagt; enkele gunstige jaren uitgezonderd, neemt het getal der slaven, de productieve kracht van Suriname, gestadig af. Gedurende de onzekerheid, de wijfeling, die ten deze reeds zoovele jaren heeft geheerscht, wordt de ondernemingszucht uitgedoofd. Zijn er eenigen, die zich hierover niet bekommeren, die voortgaan de slaven uit te mergelen, om een dadelijke stoffelijke winst, en verder redeneeren: „après nous le déluge", of die, gelijk de Schrift een dwaze voorstelt, in zorgelooze lichtzinnigheid zeggen: „Laat ons eten en drinken, want morgen sterven wij", het betere gedeelte, de kern der vrije bevolking, ziet ook verlangend uit naar de afschaffing der slavernij, daar slavernij alle ontwikkeling tegenhoudt en Suriname bij een langer voortduren van dat verderfelijk stelsel noodzakelijk ten val moet komen." [74])
En ook het gezegde van de zgn. luiheid der vrijgelaten slaven wordt afdoende weerlegd wanneer een zekere R. E. in het Surinaamsche weekblad van den 23sten September 1860 opmerkt:
„Zeker is het dat de armoede des vrijmans niet altijd uit luiheid voorkomt. In 1860 zelfs boden eenige dier lieden zich aan tot het verrichten van delfwerk (het zwaarste werk) op plantaadjes, doch zij vonden geen gereede huurders, niettegenstaande door slavenmannen zoo dikwijls over gebrek aan arbeiders geklaagd wordt. Hadden die vrijlieden het vooroordeel tegen plantaadje arbeid overwonnen; de planter wilde geen vrije nevens zijn slaven dulden, zoodat ook eerst na afschaffing der slavernij in deze verbetering te hopen is."
Deze verwachting is niet bewaarheid en wel omdat alle humanisten die zoo redeneerden, rekenden bui-

ten den waard, n.l. de mentaliteit der heerschende klasse die dezelfde bleef, hoezeer men dan ook de wet mocht veranderen, een mentaliteit van lichtzinnigheid en onzedelijkheid, zoodanig, dat in 1858 83 wettige kinderen geboren werden tegen 255 onwettigen, dat Wolbers moest schrijven over „mannen die tegelijkertijd met zeven of acht slavinnen betrekkingen onderhouden, die er heden eene wegjagen, morgen eene bijnemen, terwijl de slavinnen gedwongen worden zich aan de lusten hunner meesters te onderwerpen." Eene mentaliteit welke zelve weer het gevolg was van de slavernij, want terecht merkt hij op: „Dat afschuwelijk stelsel demoraliseert niet slechts den slaaf, maar ook den vrije." [75]) Menschen met een dergelijke mentaliteit waren niet degenen die geschikt en bereid waren om, ook onder de nieuwe omstandigheden, het oeconomisch leven der kolonie in nieuwe banen te voeren. Het geld dat zij voor hun slaven ontvingen, bood hun slechts de goede kans zich voorgoed uit alle beslommeringen terug te trekken, hun plantages achter te laten, om in het moederland met het verworven kapitaal goeden sier te gaan maken.

De meeste eigenaars en beheerders vreesden dat met de emancipatie hun hooge winsten en dividenden zouden verdwijnen. Zij begonnen zich te ontdoen van hun bezittingen, die voor ieder redelijk bod aan sloopers verkocht werden. Op de suikerplantages b.v. werd al het aanwezige suikerriet, rijp of onrijp, uit den grond gehaald en afgemalen. Op de koffieplantages rukte men de struiken met wortel en al uit den bodem. Het kapitaal verdween naar het buitenland, zoodat zelfs de karige loonen herhaaldelijk niet uitbetaald konden worden. De eene plantage na de andere werd in een wildernis her-

schapen en waar nog gewerkt werd, gebeurde dit onder zoodanige voorwaarden, dat dadelijk na het beëindigen van het staatstoezicht de arbeiders in massa's deserteerden. De ondergang der kolonie is niet aan de luiheid der slaven, maar aan de hebzucht hunner meesters te wijten!

HET TIJDPERK DER „VRIJHEID"

ZOO LEVEN WIJ.

„Wie bevreesd is kan nimmer het binnenste van mijn land betreden."
(Albert Helman in Zuid Zuid-West.)

Maakt, waarde Nederlanders, liefst op een droogen dag, een wandeling door de onbestrate maar breede en met tamarinde, oranje- en palmboomen beplante straten van Paramaribo. Bewonder de statige steenen heerenhuizen welke in verschillende eeuwen door de bezitters aan de straten gebouwd zijn en ga dan, indien gij den moed hiertoe kunt verzamelen, door de negerpoort het erf op. Weerzijds een modderig pad liggen de oude verwaarloosde eenkamer-krotwoningen der vroegere slaven, waar thans de vrije proletariërs van Suriname wonen.
Geen rioleering, geen electrische verlichting, geen waterleiding in de huizen.
Ergens aan het einde van het erf staat een wrak privaat.
Al wat gij ziet spreekt van armoede en ontbering. Slechts weinig is hier veranderd sedert de slavernij afgeschaft werd. [76])

Neem daarna „de Banier" ter hand van 21 Juli 1931 en lees een (op 18 Juli ingezonden) berichtje van het subcomité voor kindervoeding, dat „op Maandag 20 dezer een aanvang zal worden gemaakt met de voedselverstrekking aan ondervoede schoolkinderen. Tot dat doel zal de autotruck met voedsel op dien dag uitrijden om 12½ uur des middags. Wij vernemen, dat er in totaal ongeveer 1800 kinderen van 24 scholen zijn ingeschreven, doch dat er voorloopig aan slechts 900 het voedsel kan worden verstrekt."

Ook de Surinamer, ook de man met de zwarte huid wil leven, leven tot elke prijs, leven, al moet hij daarvoor de zwaarste arbeid verrichten, de grootste ontberingen op zich nemen, het eenzijdigste contract onderteekenen en werken onder voorwaarden die nog nimmer in een overeenkomst die ooit tusschen menschen in werkelijke vrijheid werd gesloten, voorkwamen.
Aan de eene zijde staat de Surinaamsche proletariër, de volkomen bezitlooze arbeider, die niets dan zijn arbeidskracht heeft te verkoopen.
Aan den anderen kant staat de Balata Maatschappij, „de kurk waarop de kolonie drijft", het troetelkind der regeering, tot sinds de crisis van 1931 ook deze laatste bron van welvaart onder het kapitalistische productiestelsel op dreigt te drogen.
De Balata Compagnie legt den neger haar livret voor, het lijvig wetboek met voorschriften dat door geen volksraad gekeurd, door geen parlement is bekrachtigd, dat in volle machtsvolkomenheid door de directeuren der compagnie samengesteld is, maar welks naleving desondanks door alle organen van den staat, door politie en leger, beschermd wordt.
En de neger teekent.
„In volle vrijheid" plaatst hij zijn handteekening, de afdruk van zijn duim, onder het contract en van dat oogenblik af is het onderscheid tusschen den slaaf van vroeger en zoo'n vrijwilligen contractant van heden waarlijk niet groot.
De neger is verplicht tot op den laatsten dag van zijn contract iedere werkzaamheid die hem wordt opgedragen precies volgens voorschrift uit te voeren, de maatschappij bezit het recht „deze overeenkomst ten allen tijde te verbreken, zonder dat zich de in de wet bedoelde „dringende redenen"

daartoe voordoen, mits aan den arbeider een schadeloosstelling wordt toegekend ten bedrage van *f* 10.— (art. 2).

De neger leeft in zijn kampen als in een kazerne, hij heeft het recht niet om tot zijn woonplaats vrienden, bekenden of zelfs zijn vrouw toe te laten, hij mag zonder schriftelijke verlofpas van zijn opzichter de werkplaats om geen enkele reden verlaten, hij is verplicht zich uitsluitend op te houden binnen de terreinen door den gestelden opzichter aangewezen.

De neger „is verplicht om behalve het inzamelen van balata volgens welk systeem ook, eventueel ook elk hem door of namens de Compagnie opgedragen ander werk uit te voeren ... Hij zal geene vergoeding ontvangen voor de hierboven genoemde werkzaamheden, indien die zijn in het direct belang van zijn eigen persoon of arbeid, als b.v. het bouwen van zijn eigen kampen, het maken van zijn dry grounds en dabrees, het kappen van de voor zijn balata winning benoodigde lijnen" (art. 3).

Onbetaald blijft het transport van de balata die hij heeft gewonnen, gratis verricht hij alle transport en hulpverleening wanneer een van zijn makkers door ziekte of een arbeidsongeval wordt getroffen.

De maatschappij echter verwijst hem bij geschillen naar den kolonialen rechter, waarover de Banier van 26 Mei 1931 zich in de volgende bewoordingen uitliet:

„Waar was in dit geval de jurisdictie? Was hier sprake van een onbevangen rechtspraak? Heeft de bevolking geen vertrouwen in de justitieele rechtspraak, in Naam der Koningin!, des te minder in die van de administratieve overheid.

Ongelukkig het land dat niet onvoorwaardelijk ver-

trouwen in de rechtschapenheid van zijne bestuurders stellen kan!"
De neger is een bezitlooze proletariër, die voor zijn voeding, uitrusting en gereedschappen in gedwongen winkelnering de prijzen heeft te betalen welke de maatschappij eigenmachtig vaststelt.
De compagnie echter „behoudt de volle bevoegdheid den arbeider extra voeding en uitrusting te weigeren die naar het oordeel van de Compagnie voor den arbeider niet strikt noodig zijn en is niet verplicht andere artikelen in voorraad te hebben dan door de wet bepaald is." (art. 13).
De neger heeft geen recht op voeding gedurende den tijd verloopende tusschen het sluiten van de overeenkomst en den dag van vertrek naar de werkplaats. De kosten van voeding, ook in geval van ziekte mag hij zelf betalen. Maar de lengte van den arbeidsdag, die ten minste 8 uur moet duren, wordt bepaald door den opzichter, die uitsluitend beslist of een voldoende hoeveelheid arbeid is geleverd.
Zoo werkt de neger in de ongezondste wildernissen tegen een loon van *f* 1.25 per dag.
Zoo werkt hij onder elastieke dwangvoorschriften die met een boete van *f* 2,50 ieder bedreigen die een der volgende feiten pleegt:
„stoornis van de goede orde, niet dadelijk opvolgen van hem door den huurder, controleur of opzichter gegeven bevelen, liederlijk gedrag, roekeloos zichzelf of anderen aan gevaar blootstellen, bederven of doen verloren gaan van drink- of waschwater, en voorts al zulke daden in strijd met of verzuim van al datgene, voorgeschreven bij deze overeenkomst, waarop niet bij een in de kolonie geldend wettelijk voorschrift straf gesteld is." (art. 26).

Zoo werkt de neger tot hij bij afloop van zijn contract of bij ziekte verplicht is naar de stad te vertrekken met de gelegenheid welke hem wordt aangewezen, hetzij te voet, per spoor of per boot!
Wij spreken hier niet over de interpretatie dezer artikelen, over willekeur en bedrog bij het wegen en controleeren der aangevoerde balata, zooals wij dat alles in dienst dezer maatschappij herhaaldelijk medemaakten. Wij leggen slechts de regels van het contract open dat in Suriname door de z.g. zelfstandige *bleeders*, d.w.z. door eerste klasse vaklui niet slechts wordt onderteekend maar met een afdruk van hun duim (als of zij misdadigers waren!) wordt bezegeld.
Wij vragen aan Nederlandsche vakbestuurders hoe dergelijke voorschriften hun smaken als voorbeeld voor een collectieve arbeidsovereenkomst voor blanken?
Wij vragen aan de Nederlandsche arbeiders: De slavernij is afgeschaft in Suriname, maar noemt gij degenen die onder een dergelijk arbeidscontract moeten werken waarlijk vrij? En dan steekt dit contract nog heilig af bij menige overeenkomst die voor de Bauxiet- en andere maatschappijen of voor de plantages wordt gesloten.

HET WEZEN DER AUTONOMIE.

Wij zijn een oogenblik op de ontwikkeling der geschiedenis vooruitgeloopen ten einde met overtuigende bewijzen aan te komen, hoe betrekkelijk ook thans nog, zeventig jaar later, de menschelijke vrijheid voor proletariërs in Suriname in wezen is. Nu

nemen wij den draad der historie weder op en gaan verder met, op gevaar af den lezer door een al te groote opsomming van namen en feiten te vervelen, de Hollandsche kolonisatie van jaar tot jaar te analyseeren en de kenmerken van dit bewind duidelijk te maken.

De slavernij is afgeschaft, een nieuwe ordening der koloniale maatschappij is noodig, dit is de periode waarin de fundamenten voor een andere toekomst gelegd moeten worden. Hoe is de bijnaam van den derden Hollandschen gouverneur die deze Atlastaak op zijn schouders zou nemen? Men noemt hem „de magere", dezen baron van Heerdt met zijn zanderige begrootingen, wiens hoogste trots daarin bestond, „dat zijne ramingen van de uitgaven niet hooger mochten gaan dan noodig was om de verschillende diensten gaan te houden". Een ideaal gouverneur, voor hen die in de eerste plaats de staatsuitgaven tot het uiterste teruggebracht willen zien. Doch wat voor uitkomsten wanneer wij lezen hoe onder zijn bewind in het gezonde Suriname zware epidemieën van dysenterie, kinkhoest en moeraskoortsen de ondervoede inwoners wegmaaiden, zoodat op een bevolking van 23.000 menschen, binnen 60 dagen meer dan 300 sterfgevallen plaats vonden, en het geen zeldzaamheid was wanneer op één dag meer dan 15 menschen begraven werden. Doch waarom deze verontwaardiging over enkele gouverneurs, waarom niet het feit herdacht dat reeds in 1866 de verlichte Nederlandsche natie aan Suriname datgene schonk waarnaar, ook thans nog, anderen tevergeefs hunkeren en smachten: „de autonomie, het heilige zelfbeschikkingsrecht der bevolking"! Laten wij niet te vroeg juichen, laten wij ons niet

door een naam verblinden, alsof bijvoorbeeld een „Raad van den Arbeid" hetzelfde als een „arbeidersraad" ware, laten wij dus niet met het woord genoegen nemen, maar ons eerst afvragen hoe die autonomie van Suriname er eigenlijk uitziet.
De koloniale machinerie van Suriname ziet er als volgt uit: De kolonie vormt een onverbrekelijk geheel met de Nederlandsche rijkseenheid. De gouverneur wordt aangesteld door den koning en heeft tevens het opperbevel over de krijgsmacht. De gouverneur wordt, bij het invoeren van nieuwe wetten, bijgestaan door:
1. Een raad van bestuur (Hollanders), waarbij de gouverneur voorzitter, de procureur-generaal ondervoorzitter, de administrateur van financieën lid, en de gouvernements-secretaris secretaris is. Al deze leden zijn dus door den koning benoemde ambtenaren en ook de twee overige leden van dit college worden door den koning benoemd.
2. De Koloniale Staten, welke het Surinaamsche volk heeten te vertegenwoordigen. Vier van deze leden worden door den gouverneur benoemd. De negen overigen worden gekozen door de stemgerechtigde burgers, d.w.z. door hen die belasting betalen over een jaarlijksch inkomen van minstens 1400 gulden. Dit beteekent dus practisch dat het overgroote deel der bevolking van allen invloed op het bestuur blijft uitgesloten. Doch deze geheele wetgevende macht is ook in zooverre schijn, omdat aan deze colleges het voornaamste recht, n.l. dat van budget, blijft uitgesloten. Zoolang n.l., en dat is tot nog toe steeds het geval geweest, een bijdrage uit 's rijks schatkist wordt gevorderd, kan door den gouverneur aan de Koloniale Staten slechts een „voorloopige begrooting" worden aangeboden,

waarover de Nederlandsche wetgever, d.w.z. dominee Kersten, mijnheer Braat en andere dergelijke Surinaamsche specialisten, tenslotte beslissen. Er blijft dus in werkelijkheid van de „autonomie" van Suriname niet veel over. In waarheid moet iedere wet in Nederland goedgekeurd worden en Nederland wijst de personen aan, die in de kolonie de lakens uit zullen deelen. Terecht schreef het koloniaal Nieuws- en Advertentieblad Suriname van 25 Mei 1931:

„Blank en Bruin. De Grieken kenden in de oudheid slechts Grieken en barbaren; de Nederlanders in overheidsdienst kennen in Suriname heden ten dage slechts blanken en bruinen. De blanken, enkele bevoorrechten, die zitten aan de vleeschpotten, de drie groote bevolkingsgroepen inboorlingen, Britsch Indiërs en Javanen, die mogen het ook goed hebben, maar naar Aziatische maatstaf. Dag aan dag wordt het erger met de scheiding, welke gemaakt wordt tusschen blank en bruin. Het salaris is niet verbonden aan de betrekking, naar geschiktheid en bekwaamheid wordt niet allereerst gevraagd, de huidskleur maakt veeleer benoembaar. Het bestaande stelsel om het bezit van een Europeesch diploma extra te beloonen, is alleen om de Nederlanders te bevoorrechten. In enkele betrekkingen varen de Surinamers er wel bij, zij loopen mee, maar zijn er geen Nederlanders, die van het bezit van zoo'n Europeesch diploma kunnen profiteeren, dan wordt het bij een Surinamer niet op prijs gesteld. Het wordt zoo duidelijk mogelijk gezegd: zonder zoo'n diploma functioneert de dienst opperbest. De bruinen of zwarten met hun Europeesche diploma's blijven dan gespeend van elke extra belooning. De dienst kan volstaan met krachten zonder die Euro-

peesche diploma's. Elke dienst in dit land kan volstaan met hier opgeleide krachten. Elke betrekking bekleed door een Nederlander met een Europeesch diploma kan worden bekleed of waargenomen door een Surinamer, een hier opgeleide kracht dus, tot voordeel van de dienst."

Het wordt echter nog erger. De Banier van Dinsdag 9 Juni 1931 verklaart:

„Sedert het optreden evenwel van den huidigen Landvoogd moet worden geconstateerd, dat evenals in Indonesië de Vaderlandsche Club der Hollanders ageert tegen de Gekleurden daar, hier in Suriname, ook vele blanken ageeren tegen de gekleurden. Bij voorkeur worden personen uit Indonesië gerecruteerd voor de dienst in dit gewest, hetzij als ambtenaar of bij particuliere ondernemingen. Gekleurden, hoe bekwaam en geschikt zij ook zijn mogen, moeten veelal plaats maken voor de Surinaamsche Europeesche Groep."

Dan vragen wij het recht om eens na te gaan door welke daden deze zendelingen der Europeesche kultuur in den loop der historie hun moreele superioriteit bewezen hebben. En dan vinden wij al dadelijk een zeer karakteristiek specimen in den gouverneur Jhr. de Savornin Lohman die, 30 Jan. 1889 het bewind van gouverneur Jan Smidt had overgenomen. Als een waardig Fin de Siècle willen wij dus aan deze periode een eenigszins uitvoeriger beschouwing wijden.

FIN DE SIECLE.

Reeds dadelijk na de overname van het gezag blijkt

tot welk welvaartpeil de vroegere slaven sinds hun bevrijding waren opgeklommen. Voor zoover zij, na de opheffing van het 10-jarig staatstoezicht, de slaventoestanden op de plantages niet meer konden en hoefden te verdragen, hadden zij zich als kleine boeren op kostgrondjes gevestigd waarvoor zij hooge pacht aan de eigenaars of aan de regeering betaalden. (Nog heden bedraagt de pacht aan het gouvernement voor wilden grond *f* 10.— per h.a. *per maand*). Hierbij kwamen echter nog hooge belastingen, waardoor zij er niet veel beter aan toe waren dan de plantage-proletariërs. Toen de betaling hiervan echter volstrekt onmogelijk bleek, had Lohman aan de kleine boertjes van de Parakreek toegestaan om de personeele belasting welke zij, volgens de verordening van 9 Februari 1886 voor den 1sten April moesten betalen, eerst over zes maanden te voldoen. Zes maanden later echter waren de boertjes nog even arm en, daar er niets nieuws onder de zon is, begonnen zij, ook zonder Gandhi, een belastingstaking. Nu ging men over tot een vervolging en de vernuftige rechter veroordeelde 600 Parabewoners die geen geld hadden om hun belastingen te voldoen nog bovendien tot het betalen eener hooge boete. Toen zij ook deze niet voldeden, zond de gouverneur den districtscommissaris Livnarons er op uit met een troep Kolonialen onder luitenant Schut, die tot opdracht had de weigerachtige extremisten in de gevangenis te werpen. Toen men echter bemerkte dat de Parabewoners zich ondertusschen van wapens voorzien hadden en bereid waren om tot het uiterste tegenweer te bieden, kozen de troepen de verstandigste partij door zich, zonder eenig wapenfeit bedreven te hebben, terug te trekken. Wij krijgen nu een

uitstekende gelegenheid om de praktijk der autonomie te aanschouwen. De Koloniale Staten waren n.l. nieuwsgierig geworden en verlangden inlichtingen over den gang van zaken welke de gouverneur botweg weigerde te geven. Zoo ontstond de eigenaardige toestand dat alle verordeningen welke door den gouverneur aan de staten werden voorgelegd hetzij verworpen werden of zelfs niet in behandeling kwamen, terwijl Lohman van zijn kant iedere interpellatie weigerde die door de staten aangevraagd werd. Nog erger. De gouverneur liet zelfs vier staten-leden n.l. den Agent Generaal Coteau v. Rosenvelt, de Adv. Generaal mr. Barnet Lyon, de geneesk. Inspecteur Dr. Salomons en den ommegaanden rechter da Costa bij hem ten paleize verschijnen, waar hij hun, in tegenwoordigheid van den gouvernementssecretaris mr. Fockens een schrobbeering toediende omdat zij zoo brutaal geweest waren aan Zijne Excellentie inlichtingen over de Parakreek te durven vragen. Plotseling herinnerde men zich nu ook dat er in Suriname nog een bevolking bestond en trachtte iedere partij, ieder door een dagblad, de publieke opinie op haar hand te krijgen. Aan den eenen kant stond „de Volksbode", die naar men zeide door den gouverneur en den apostolischen vicaris van Suriname, monseigneur Wulfingh, gesubsidieerd werd, aan den anderen kant streed „de West-Indiër" als een verwoede megéra. Merkwaardig was, wat er bij dit onderling getwist zooal aan den dag kwam, en vooral de kerkelijke gemeenten moesten het hierbij ontgelden. Anietrie Leriemans en hun Hernhutter Gemeente (Stichting Moravische broeders te Zeist) stonden aan den kant van den gouverneur en men verweet hun dat zij „ijverig zieltjes vingen om des te ijveriger de

subsidies op te kunnen strijken". Doch de Moravische broeders kaatsten de bal en beschuldigden van hun kant de Luthersche gemeente, dat deze in één dag een honderdtal heidenen tot Christenen maakte, slechts om het spreekwoord in toepassing te kunnen brengen, dat wie het eerst komt ook het eerst zal malen. Ondertusschen beklaagde de Procureur-Generaal Mr. J. Kalff zich bij de Nederlandsche regeering, waarop de gouverneur van zijn kant, doch zonder succes, de terugroeping van dezen ambtenaar eischte.

Zoo naderde de 12e Mei, de feestdag waarop het 25-jarig herdenkingsfeest van het regeeringsreglement plaats zou vinden. Hooger en hooger laaiden de hartstochten op. Reeds weken te voren wekte „de Volksbode" openlijk de bevolking op om aan de feestelijkheden geen deel te nemen.

En het volk, dat bij dezen heelen strijd om de baantjes niet het minste belang had, stroomde bij duizenden naar Paramaribo en begon op den dag van het feest alle versieringen en verdere toebereidselen in een vlaag van opgekropte verbittering te vernielen. Toen aanschouwde men het schoone schouwspel, dat onder goedkeurende aanwezigheid van den Nederlandschen gouverneur de politie door de menigte werd verdreven, terwijl Lohman zelfs last gaf om de hier en daar uitgezette militaire posten terug te trekken.

Wanneer op den avond van den 12en Mei niet een ware wolkbreuk zich over Paramaribo ontlast had, zou ongetwijfeld door deze houding van Lohman, de stad het tooneel van een grenzenlooze wanorde en zelfs waarschijnlijk van een bloedblad zijn geworden.

De kater kwam intusschen snel genoeg. Reeds den

volgenden dag gaf de gouverneur toestemming om alsnog het feest te vieren en weer een dag later trad de politie met gewapend geweld op tegen de volksmenigte, terwijl haar aanvoerder, de w.n. inspecteur van politie van Lierip, persoonlijk een Surinamer neerschoot die niet snel genoeg uit den weg ging. In verband met een door Koloniale Staten en Procureur-Generaal aan H. M. verzonden bericht, kreeg de gouverneur order met politie, land- en zeemacht samen te werken tot herstel der rust en orde. Hij voldeed met ijver aan deze opdracht. En de Surinamers hadden de les geleerd, dat als men vechten moet, het uitsluitend de moeite loont om te vechten voor zijn eigen zaken.

CONTRACTARBEID.

„Vrije" arbeid = Duitenplaterij.
(Multatuli).

De Britsch-Indiërs.

„In nauw verband met den economischen toestand staat de regeling der immigratie.
Voorzoover deze ten doel heeft de plantages van werklieden te voorzien, regelt de aanvoer zich naar de vraag.
Ten aanzien van de verder reikende doelstelling, kolonisatie door immigratie, bestaat er geen reden deze stop te zetten, maar alleen aanleiding in verband met de beschikbare geldmiddelen in langzaam tempo voort te gaan. In 1931 werden daarom slechts 120 gezinnen aangevoerd. Hierbij moge gewezen worden op een lichtzijde der huidige koffie-

crisis, namelijk dat deze krachtig medewerkt tot den overgang naar vrijen arbeid. Het inzicht, dat de koffiecultuur door haren seizoensarbeid economischer gedreven kan worden met vrije arbeiders dan met contractanten, wint snel veld en de tijdsomstandigheden leiden tot onmiddellijke verwezenlijking van deze kostprijsverlaging. Daarbij komt thans de zekerheid, dat vrije arbeiders, en zelfs van betere kwaliteit dan de contractanten, rechtstreeks van Java aangevoerd kunnen worden, zoodat ook aanvulling der vrije arbeidsmarkt in de toekomst mogelijk is.
In den loop van dit jaar is daarom door samenwerking van Bestuur en planters een verder aanzienlijke verschuiving in de richting van den vrijen arbeid te verwachten. Het is mijn vaste overtuiging, dat de koffiecultuur hierdoor op een gezondere basis zal komen te staan en een blijvende kostprijsverlaging zal bereiken, hetgeen niet het minst te danken zal zijn aan de met succes bekroonde pogingen tot bevordering van de vrije immigratie van den tegenwoordigen Agent-Generaal Noordhoek Hegt."

Aldus de gouverneur van Suriname in zijn rede bij de opening der Koloniale Staten op Dinsdag 12 Mei 1931. „Men verwacht een aanzienlijke verschuiving in de richting van den vrijen arbeid". Hoe heet dan de andere, nu de slavernij toch afgeschaft is? Deze heet contractarbeid en wordt voor een groot deel uitgeoefend door koelies die men uit China, India of Indonesië geïmporteerd heeft.
Over de Chineesche tragedie hebben wij in dit boek reeds vroeger geschreven. Zij lokte niet uit tot een spoedige herhaling der proef. Liever wilde men de

kans eens met Britsch-Indiërs wagen, waarvan men verwachtte dat ze minder intelligent en ook minder opstandig zouden zijn dan de Chineezen. Tusschen Nederland en Engeland werd daarom onder gouverneur van Idsinga op 8 September 1870 een tractaat gesloten, betreffende de immigratie van koelies uit Britsch-Indië naar Suriname en op den 5en Juni 1873 bereikte het eerste koelieschip Paramaribo. De harten veler Hollanders klopten sneller, nu onder deze nieuwe vorm de oude slavenhandel herleefd scheen. Ook de methodes der slavendrijvers schenen wel herleefd, want op 8 October 1876 werd het bericht ontvangen van den immigratie-agent te Calcutta, dat Engeland de immigratie van koelies uit India geschorst had.
Groote consternatie.
Onderzoek door een regeeringscommissie.
En de agent-generaal Cateau van Rosevelt rapporteert, dat de behandeling der koelies in Suriname niets te wenschen overlaat.
Engeland is tevreden.
In Februari werd de immigratie heropend.

„De behandeling laat niets te wenschen over." Welnu, laat ons eerst nagaan wat voor soort menschen deze geïmporteerde Hindoes waren. Over hen schrijft Helman in zijn boek Zuid Zuid-West:
„Laat U niet bedriegen door de luidruchtigheid der Hindoes, die bijna allen „koelies" zijn, want hun wezen is heel stil en ingekeerd. Zij zoeken naar een synthese van uit- en inwendige harmonie. Zij zijn spaarzaam en sober, zoozeer zelfs, dat zij van allen de armelijkste indruk maken. De mannen loopen half naakt, met een wijde doek om de magere dijen. Maar op hun feestdagen hebben ze een kleurig

overkleed van oranje of rose zijde, en hun sluike haren glimmen van de olie.
De vrouwen daarentegen zijn ook op weeksche dagen met veel smaak gekleed, en zijn zeer ingetogen onder hun sluiers, die in de straat als feestelijke vlaggen om de voorbijgangers zweven.
In de buitenwijken staan ze des morgens vroeg voor hun hutje, en wasschen zich met veel zorg uit geschuurd koperen potten. Hun huisraad bestaat meestal uit niet veel meer dan dit, en een gevlochten divan. Ze slapen niet op den grond, zooals de negers. De stilte van het veld dat zij bebouwen, het zonlicht dat over de lage struiken huppelt en aan elk blaadje wasdom brengt, vervult ze van de wonderlijkste gedachten. Daarom zingen ze meestal bij het werk, of neurieën coupletten uit de Veda's. Hun naaktheid en armoede belet ze niet heel veel te weten."

Kan het vreedzamer?
„De behandeling liet niets te wenschen over." Maar, the proof of the pudding is in the eating, reeds in September 1884 viel er een groote opstand onder de Indische contractkoelies te vermelden. Dadelijk werden de troepen opgecommandeerd, de „extremisten" aangevallen en zeven „belhamels neergelegd". Zoo slaagde gouverneur van Heerdt tot Eversberg er in, met bloedig geweld den opstand in korten tijd te dempen. Doch waar de vlammen neergeslagen waren, bleven de vonken gloeien en reeds in Augustus 1891 kwamen de Hindostani's opnieuw in beweging. Scherp politie-optreden volgde, enkele koelies werden gevangen genomen en het scheen of het verzet in de kiem gesmoord was, toen plotseling de koelies van verscheidene plantages zich soli-

dair met de opstandelingen verklaarden. Ditmaal kwam het tot heftige botsingen met de gewapende macht en de rust keerde niet weer, voordat opnieuw twee koelies gedood en tal van anderen gewond waren.
Groote verontwaardiging maakte zich meester van de rijke planters en zij dienden bij den gouverneur een adres in: „Teneinde een eind aan dezen onhoudbaren toestand te maken, wordt de hulp van het bestuur ingeroepen tegen de baldadigheid der Britsch-Indische immigranten."
Tegelijkertijd stuurden de beheerders en eigenaren in Holland een gelijksoortig verzoek aan den minister van koloniën, eischende „dat strenge maatregelen zouden worden genomen tegen de voortdurende verzetbeweging onder de Britsch-Indische koelies". Dat de klachten over mishandeling, over uitputtend werk, over menschonwaardige loonen, tot nog toe meestal doove ooren op het gouvernementsgebouw vonden, kon men in deze adressen natuurlijk niet lezen. Des te duidelijker echter sprak het uit het verzet der koelies zelve, welke nu verscheidene plantages afliepen, en in hun verbittering meer dan duizend koffieplanten uitrukten. Tenslotte kwam het tot een definitief gevecht tusschen de koelies en de kolonisators, waarbij de laatsten door hun betere wapens er in slaagden het verzet voor goed te breken. De Britsch-Indiërs hadden aan den lijve ondervonden, dat hun kleine groep, gescheiden van de overige bevolking, niet in staat was voor betere levensvoorwaarden te strijden.
Zij schikten zich zoo goed en kwaad het ging in de omstandigheden en thans schrijft Helman:
„Een harde arbeid in tropisch klimaat geeft ze soms het geld om terug te keeren naar hun hooge oude

tempels in Benares. Maar meestal sterven ze hier, in het sousterrain van een stinkend hospitaal, of in het barak van een afgelegen plantage. De jongeren zien dat en een doffe wanhoop komt over hen. Geen wijze boeken kunnen ze meer redden, en de schoone gedichten maken hun heimwee slechts schrijnender. Ze achten elkanders leven niet meer, en moorden om een kleinigheid. Zij ontzien den vermanenden pandit, maar beminnen hem niet."

De Indonesiërs.

Honger en gebrek drijven de uitgebuite Indonesische koelies er toe de dessa te verlaten, de roep van den ronselaar te volgen, en op goed vertrouwen in Suriname een beter bestaan te zoeken. Ook hun verwachting werd bedrogen. In Augustus en November 1890 werden de eerste 94 Indonesiërs geïmporteerd. Deze arme drommels waren door de rijke Nederlandsche Handel-Maatschappij overgehaald om gedurende vijf jaren als contractkoelies op de plantage Mariënburg te gaan zwoegen. Men vond in hen willige proletariërs en in Juni 1894 kwam het eerste groote aantal Indonesische emigranten te Paramaribo aan.

Van de 612 koelies, die als haringen in een ton in het scheepsruim ingepakt waren, stierven er gedurende de reis 32 tengevolge van slechte voeding, onvoldoende lucht en smerige slaapplaats. Voor de ontscheping op de reede van Paramaribo stierven er nog ongeveer 16, terwijl 200 van hen zwaar ziek in het Militair Hospitaal moesten worden opgenomen. Ofschoon de tegenwoordige transporten niet meer dergelijke sterftecijfers vertoonen, is de

verscheping van koelies naar Suriname nog altijd zoodanig, dat zij allen die het ooit meegemaakt hebben, met de grootste verbittering moet vervullen. Komen deze Indonesiërs eenmaal op de plantages, dan moeten zij daar zwaar werken in de brandende zon zonder ooit de kans te krijgen ook maar *f* 10.— over te houden om naar het vaderland terug te keeren.

Men begrijpe ons niet verkeerd, wij Surinamers zijn in het geheel geen tegenstanders van een werkelijk vrije immigratie van arbeiders en arme boeren in een welvarend Suriname. Ons land is rijk en groot genoeg om, bij behoorlijk bestuur, aan velen welvaart te verschaffen. Wij zijn bereid om ook aan de Indonesiërs als aan alle werkers gelijke rechten toe te kennen. Maar wij verzetten ons er tegen, dat men van den nood en ellende der Indonesiërs gebruik maakt om hen, onder valsche voorspiegelingen, contracten te laten teekenen waardoor loon en arbeidsvoorwaarden in Suriname omlaag gedrukt worden en waardoor de oude slavenmentaliteit in stand blijft.

Wij verzetten ons ook tegen het opvallende onderscheid dat gemaakt wordt, wanneer er toevallig eens sprake is van immigratie van blanken in plaats van gekleurden. In October 1892, dus in denzelfden tijd waarin deze Indonesiërs overkwamen, benoemde gouverneur van Asch van Wijk een commissie om te onderzoeken of kolonisatie van Europeanen (speciaal Hollanders) naar Suriname gewenscht was, aan welke eischen behoorde voldaan te worden en welke steun men zou moeten verleenen. Welk een teedere voorzorg!

Brochures als die van H. Pytersen werden geschre-

ven, vol nuttige wenken voor blanke emigranten. In Februari 1897 vestigde zich een aantal Duitschers in Suriname ter uitoefening van den kleinen landbouw. De regeering verstrekte hun alles wat zij noodig hadden, gaf hun verlof om zelf de meest geschikte plaats uit te zoeken en hielp hierin. Wij moeten hierop wijzen, omdat men tegenover geboren Surinamers nooit, maar dan ook nooit een dergelijke vrijgevigheid betracht heeft.
Vooral echter protesteeren wij tegen den hulpbehoevenden toestand, waarin de Indonesiërs achterblijven wanneer eenmaal hun koeliecontract is afgeloopen. Juist in een tijd van crisis als die welke wij thans beleven, brengt dit buitengewoon ernstige misstanden teweeg. Met massa's worden zij door de grootlandbouw-ondernemingen losgelaten, terwijl zij daarna zelfs niet voor inschrijving op een Arbeidsbeurs in aanmerking komen, onder het voorwendsel dat het zgn. Immigratiedepartement en de Commissarissen met hun bescherming belast zijn. Hoe ziet deze „bescherming" in de kolonie er echter eigenlijk uit? Zij schijnt slechts ten doel te hebben te beletten dat de moeizaam met arbeidskrachten volgepompte kolonie weer leegstroomt.[77]) Daarom moet de Indonesiër, die met het vooruitzicht op een welvarende terugkeer in zijn vaderland gepaaid werd, bedrogen uitkomen. Men moet redenen vinden om zijn recht op terugvoer naar Indië illusoir te maken, om niet in de noodzakelijkheid te komen hem een zeker bedrag tegen afstand van dat recht uit te keeren.
Daarvoor werkten, vooral sinds het optreden van den heer Noordhoek Hegt, het Surinaamsche immigratieagentschap en de zgn. huurders, broederlijk samen.

Is de koelie vermoeid of ziek, dan gebeurt het wel dat de districtscommissaris, die tevens meest hulpofficier van justitie is, hem voor den politierechter daagt wegens „onwil om te werken". Verlaat hij de onderneming om even „naast" te gaan en met een landgenoot over oude tijden en oud geluk te spreken, dan loopt hij kans op een vonnis wegens „desertie". Heeft hij door een ongelukkige houwerslag een koffieplant of bes beschadigd, dan wordt hem dat als vernieling van andermans eigendom aangerekend. En voor al deze delicten wordt hij gestraft met dwangarbeid voor korter of langer tijd, die bij ons te lande de schoone titel draagt van „Openbaar Werken", terwijl hij tevens zijn recht verbeurt op repatrieering. Ach, menig Saïdjah zal zijn Adinda nooit weerzien!

De korte droom van geluk heeft plaats gemaakt voor een lange, lange nachtmerrie van ellende.

De toestand der Javaansche contractkoelies is op het oogenblik dan ook ellendig te noemen, met het gevolg dat zeer velen op den weg der misdadigheid komen, zoodat de diefstallen en beroovingen door Javanen thans reeds een ware plaag vormen voor de kolonie, terwijl de meer beschroomden leven van de opbrengst der huur van de lichamen hunner vrouwen en dochters.

Het koloniale bewind echter beperkt zich niet tot zgn. vrije contracten, maar laat zelf in Suriname wegen en kanalen in zuiveren dwangarbeid aanleggen, al moeten wij toegeven dat deze straf uitsluitend aan gekleurde misdadigers opgelegd wordt.

„Men klaagt wel eens", schrijft „de Banier" van 7 Juli 1931, „over gebrekkig politietoezicht in de hoofdstad, waardoor diefstal en inbraken toenemen.

Maar boeven en inbrekers kan men, uitsluitend tegen gevangeniskost, te werk stellen bij den aanleg onzer wegen.” Misschien zouden zij geen boeven en misdadigers zijn geworden, wanneer men hen vroeger, als vrije arbeiders, tegen een behoorlijk loon aan die zelfde wegen te werk gesteld had.

De Creolen.

Het voorrecht van den contractarbeid is echter niet uitsluitend voor geïmporteerden weggelegd, ook Surinamers zelf kunnen er mee kennis maken, wanneer zij zich bij een der balatacompagnieën of andere ondernemingen aan laten werven. Onder verwijzing naar het bovenbehandelde livret willen wij hier nog het een en ander over hun werkwijze en arbeidsvoorwaarden mededeelen.
Er heerscht een ongewone drukte in de omgeving van de afvaartsteiger. Ezels voor tweewielige karren gespannen trekken traag hun vracht voort. Zij storen zich niet aan de „hoot” „hoot” van den voerman. Mannen dragen zware koffers met riemen gebonden op den rug. Knappe in bonte kleuren gekleede vrouwen met stijf gesteven gebatikte hoofddoeken balanceeren glimmende koperen teilen vol lekkernijen op het hoofd. Van de laatste stuivers zijn deze voor vader gekocht. In de roeibooten die een dagenlange reis zullen moeten maken, zetten de arbeiders zich neer tusschen de lading. Moeder is reeds vaarwel gekust. „Tang Boeng” en ze vertrekken.
Dagenlang hierna volgt de prospectie. Dit terreinonderzoek geschiedt ongeveer in vier maanden. Hiervoor wordt aan een goedgeoefenden arbeider,

die terzelfder tijd natuurlijk in de stad zijn gezin moet onderhouden, *f* 1.50 per dag uitgekeerd plus de kost. Het werk vindt plaats diep in de wildernis, op ongezonde plekken, waar malaria, zwartwaterkoortsen en allerlei maagziekten voor velen den dood tengevolge hebben. Wanneer het onderzoek is afgeloopen, volgt het inzamelen der balata. De sporen worden aangetrokken. De neger beklimt hiermee een bolletree (balataboom), hakt met zijn owroe (groot mes) en de melk vloeit. Altijd maar dezelfde witte kleur, maar de maatschappij betaalt later voor eerste, tweede en derde kwaliteit. Dit werk duurt van Januari tot ongeveer Augustus. De verdienste is afhankelijk van de hoeveelheid ingezamelde balata. Deze zal waarschijnlijk in de toekomst hoe langer hoe minder worden, daar men er, door een schadelijk systeem van roofbouw, wel op uit schijnt deze natuurlijke bron van rijkdom van Suriname zoo spoedig mogelijk op te doen drogen. Tegenwoordig bedraagt de gemiddelde verdienste der bleeders gedurende deze acht maanden per maand nog ongeveer dertig gulden. De voorlieden of opzichters, die ongeveer 5 of 8 arbeiders onder zich hebben, ontvangen ongeveer het dubbele. Ondertusschen is er in de huisgezinnen vrijwel geen geld, zoodat de vrouw als waschvrouw of werkster bijverdienste moet zoeken en de kinderen zonder eenig toezicht achterblijven. Hoe deze maandenlange scheiding van mannen en vrouwen op de zeden inwerkt, laat zich overigens begrijpen.

VRIJE ARBEID.

De invoer van contractkoelies was voornamelijk

noodig geworden doordat, na afloop van het 10-jarig staatstoezicht, de vroegere slaven in grooten getale naar den zgn. „kleinen landbouw" overgingen. Nu had men dit natuurlijk van regeeringszijde als een voldongen feit kunnen aanvaarden en het als basis voor den opbouw van het oeconomische leven in de kolonie beschouwen. Dit ware de natuurlijke weg geweest om de bevolking tot welvaart te brengen en indien men dien weg had betreden zou Suriname thans de leverancier zijn van tuinproducten voor Curaçao, iets waartoe dit schaarsch bevolkte land veel geschikter is dan voor den grooten landbouw. Niemand dacht echter hier aan. De regeering concentreerde al haar aandacht op de groote ondernemingen en beschouwde den kleinen landbouw slechts als een noodzakelijk kwaad, dat arbeidskrachten onttrok aan de plantages en hoogstens nog goed genoeg was om bepaalde stapelproducten voor den groothandel te kweeken. Anderzijds bedrogen de Surinamers zich, wanneer zij dachten dat zij op hun grondjes werkelijk vooruit konden komen. De pachten die zij moeten opbrengen zijn n.l. zeer hoog. Op dit oogenblik geldt een boer die het in den kleinen landbouw tot een inkomen van *f* 300 per jaar kan brengen, voor een man in bonis! Laten wij eens nagaan wat den „pietjien boeroe's" (kleine landbouwers) zooal ontbreekt om tot welvaart te komen.
In de eerste plaats zijn zij natuurlijk sterk afhankelijk van een goede verbinding, zoowel met de stad als met de buitenwereld. Hier vinden zij reeds dadelijk op hun weg het monopolie van de Koninklijk West-Indische Maildienst, wier tarieven zoo excessief hoog zijn, dat men op Curaçao nog goedkooper de goederen uit de Vereenigde Staten of Zuid-

Amerika in kan voeren.[78]) Doch ook het verkeer van den landbouw met de handelscentra in het land zelf is zeer gebrekkig. De doorloopende verbinding bestaat niet anders dan te water. Weliswaar bezit Suriname een spoorweg, maar deze gaat regelrecht naar het binnenland, hij is alleen aangelegd met het oog op de goudexploitatie, heeft geen aansluiting met het spoorwegnet van Zuid-Amerika en is van volkomen onwaarde voor de onderlinge verbinding der landbouwdorpen. Bovendien zijn in de laatste jaren de spoorwegtarieven zoo ongemotiveerd hoog opgeschroefd en de treinenloop zoo beperkt, dat b.v. Lelydorp en omstreken bijna ontvolkt werden en de kleine landbouwers hun landbouwproducten grootendeels met ossen en ezelskarren vervoeren, waarbij zij, langs den spoorweg, vaak afstanden van meer dan 40 km te voet afleggen. De verhooging der spoortarieven heeft geen andere gevolgen gehad dan een groote vermindering van het passagiersvervoer en een constante afname der bevolking in de eerste Para zône. Ieder distrikt waar kleine landbouwers wonen, lijdt op zijn beurt onder deze verkeersmoeilijkheden. In Coronië, een distrikt waar zelfs gewone landwegen ontbreken, legde de bevolking zich zonder eenige regeeringssteun toe op den verkoop van cocosnoten, een typisch product voor den kleinen landbouw. Plotseling verbood het bestuur in 1932 deze noten naar de stad te verschepen. Meer dan 25000 stuks noten bleven onverkoopbaar op de plaatselijke markt staan, terwijl er toch te Paramaribo een goede prijs voor viel te maken.
Ditzelfde Coronië brengt uitstekend vee voort en zou de teelt hiervan nog gemakkelijk kunnen uitbreiden. Het eigenaardige is echter, dat men dit vee

niet kwijt kan, terwijl toch tegelijkertijd voor Paramaribo vleesch uit Demerara (Britsch-Guyana) ingevoerd wordt. Dit komt omdat alle transport tusschen Paramaribo en Coronië over zee gaat met veel te kleine, oude en versleten booten. Groote vaartuigen moeten in Coronië minstens een paar uur uit de kust ankeren, passagiers en goederen worden met levensgevaar in volle zee overgeladen in een soort lichter, welke geroeid wordt over de breede modderbank die zich voor de kust afgezet heeft. Alleen bij hoog water kan dit kunststukje met succes gebeuren. Vervolgens moet dan nog een kanaal van 5 km lengte worden afgeroeid eer dat werkelijk Coronië bereikt is. Bij gewoon weer is deze landing reeds zeer lastig, bij eenigszins zware golfslag vrijwel ondoenlijk, zoodat herhaaldelijk de verscheepte goederen ernstig worden beschadigd. Vaak komt het voor dat de passagiers tot 15 uren lang in volle zee in een open roeibootje de komst van de stoomboot af moeten wachten.
En toch zou een landweg, die Coronië met het overige Sranang verbindt, zeer gemakkelijk en zonder bijzondere kunstwerken tot stand kunnen komen. Daardoor zou een gebied ontsloten worden dat zich uitstekend leent voor de cocosnotencultuur, vee- en pluimveefokkerij en de exploitatie van ontzaglijke houtcomplexen. Maar hier zoowel als elders ontbreken de wegen en zelfs van een behoorlijk wegenplan is, ondanks alle staatscommissies, geen sprake. En toch, hoe makkelijk zou men dergelijke wegen kunnen maken in een land waar de gebrande klei zoo goedkoop is en de bodem vol zit met schelpenritsen! Begaanbare wegen in Suriname zijn een eerste voorwaarde voor de opbloei van den kleinen landbouw aldaar.

Ook de waterstaat is in desolaten toestand. Het is heel mooi om te eischen dat de gekleurde arme boeren op hun grondjes langs de rivieren voor hun eigen waterkeering zorgen, maar wat komt daarvan terecht wanneer deze boeren de middelen missen om dergelijk werk behoorlijk uit te voeren?
Een deel van Charlesburg en de terreinen aan weerszijden van de spoorbaan bezuiden Lelydorp staan chronisch blank, door de afwezigheid van loozing voor de groote watermassa uit de zwampen. Het voor de loozing van deze terreinen indertijd gegraven Tout-lui-fout kanaal, functioneert niet door verwaarloozing en gebrek aan diepte.
De kleine landbouwers op Mattonshoop zijn, doordat de communicatieweg dichtgegroeid is, volkomen van een behoorlijke gemeenschap met de buitenwereld afgesloten. Overal en altijd weer is de kleine landbouwer de dupe en van vrijstelling of afslag van huur, het eenige wat hem zou kunnen helpen, is geen sprake.
Daarbij komt dat een landbouwschool in de kolonie ontbreekt, terwijl de enkele „cursussen" natuurlijk onvoldoende zijn om de noodige kennis voor een rationeel modern landbouwbedrijf bij te brengen. En toch blijft het gouvernement de kleine landbouwers aansporen tot het verbouwen van zgn. stapelproducten, in plaats van een eenvoudige en loonende cultuur aan te moedigen. Geen wonder dat men dan, na een schijnbare voorspoed als die met de cacao, plotseling voor een catastrophe komt te staan als die welke door de krullotenziekte werd veroorzaakt. En toch blijft men den grooten landbouw op iedere wijze tegemoet komen, door opschorting van de geneeskundige belasting (*f* 40.000), door rentelooze gouvernementsvoorschotten aan de kof-

fieplantages, door invoering van nieuwe cultures voor het grootbedrijf, terwijl men tegelijk den kleinen landbouwer nergens in te hulp komt. De Hindostani's van Commewijne klagen dat de commissie voor de huurwaardebelasting vaak gebouwen voor *f* 60.— huurwaarde aanslaat, die nog geen *f* 60.— aanbouw gekost hebben. Bij de vaststelling der inkomstenbelasting worden soms willekeurige maatstaven aangelegd. Daarbij komen wegenonderhoud en steigergeld. De heer Putscher vertelde in de Koloniale Staten hoe een Britsch-Indiër zijn steiger afbrak en voortaan door de modder waadde, omdat hij de belasting niet kon betalen.
Voor ongeveer twee jaren is er sprake van geweest, dat met behulp van Amerikaansch kapitaal in Suriname een nieuwe cultuur in het leven zou worden geroepen. De vooruitzichten waren goed, omdat voor het product een afzetgebied werd geboden. In de Vereenigde Staten was behoefte aan een grondstof voor de lakfabricatie. De alcohol, uit het zetmeel van de bitter-cassave, schijnt bijzonder goede eigenschappen te bezitten voor de samenstelling van fijne metaallakken.
Met het oog op het voornemen om uit Suriname de grondstof van den alcohol te betrekken, hield zich gedurende de tweede helft van het jaar 1927 een Amerikaansche zakenman in Suriname op. Doch eerst een jaar later werd in Nederland aan het plan van een cassavecultuur in Suriname meer aandacht geschonken en volgde een nader onderzoek in de kolonie.
Suriname is echter niet gelukkig! Worden zijn kansen niet door overdreven optimisme bedorven, dan geschiedt dit vaak door onrechtvaardig pessimisme. In beide gevallen moet bijna altijd de hoofdoorzaak

worden gezocht in onjuiste meeningen omtrent de werkelijke toestanden in het binnenland. Zoo is het met een cassavecultuur voor Suriname, nota bene de oudste Zuid-Amerikaansche cultuur, weder op een mislukking uitgeloopen.
En dat, terwijl een eenvoudig schoolmeester van Bergendal ons kan vertellen hoe daar in den omtrek de kleine boeren cassave in massa verbouwen. Had men zich liever gewend tot de gesmade landbouwertjes van Suriname, men had een ander resultaat gekregen dan thans door ons uiterst wetenschappelijk instituut onder zijn Zwitserschen directeur behaald is. Maar wie denkt er nu aan om zijn licht bij den kleinen man op te gaan steken? Boven alles gaat het principe dat de kleurling niet in staat is om iets tot stand te brengen waartoe de blanke geen kans ziet.
En wanneer de feiten tegen dat principe spreken, welnu, dan doet een Europeesche geleerde ons denken aan den boer, die voor het hok van den kameel staande, vol zekerheid constateerde: een dergelijk stuk vee bestaat niet!

Wij stammen zelf uit een gezin van kleine boeren. Hoe indroevig stonden de oogen van moeder wanneer wij hongerig thuis kwamen en het plankje voor cassave-brood leeg was. Was er wat te eten, dan kookte moeder een pot rijst, besproeide het met haringpekelwater en verdeelde onder ons zoo goed en zoo kwaad het ging. Wij begrijpen wat het zeggen wil wanneer de Polikliniekvereeniging op 30 Juni 1931 moest schrijven:
„De medische behandeling welke de kinderen ondergaan, verliest bij vele kinderen voor een belangrijk deel het doel door den slechten lichamelijken toe-

stand, waarin de kinderen verkeeren.
Reeds komen ongeveer 124 kinderen in aanmerking."

Wij weten dat de kleine boer er slecht aan toe is. Bij de werkeloozenactie van 17 Juni '31 zijn door den heer Stuger opnieuw een aantal eischen gesteld.

1. Instellen van een Landbouwraad. Advies en voorlichting.
2. Vrijstelling tot betalen van huur, inkomstenbelasting en huurwaarde gedurende 2 jaar.
3. Kwijtschelding van alle landbouwschulden aan hen die financieel onmachtig zijn tot terugbetaling van genoten voorschotten.
4. Kostelooze uitgifte van perceelen land tot de uitoefening van den kleinen landbouw en wel voor den tijd van 6 jaren.
5. Kosteloos verschaffen van eenvoudige landbouwgereedschappen en -werktuigen in eens, en van zaden en ander plantmateriaal gedurende den tijd van 2 jaren.
6. Vrije geneeskundige behandeling, w.o. medicijnen en verpleging in een inrichting gedurende de eerste twee jaren.
7. Het bevorderen van den aanplant van een of meer stapelproducten.
8. Het recht om een perceel in eigendom te verwerven na 5 jaren, getaxeerd naar den toestand van voor den aanvang.
9. Speciaal tarief voor vervoer van landbouwproducten per gouvernementsvervoermiddel voor landbouwers.
10. Steun te verleenen gedurende de eerste 6 maanden, hetzij in geld of in provisies.
11. Kosteloos verstrekken van benoodigd materiaal tot opzetting van een arbeiderswoning.

Het is goed dat deze eischen gesteld werden en door een volksmenigte gedragen. Zullen zij echter niet vrome wenschen blijven zoolang het bewind van Suriname in handen is van de tegenwoordige bestuurders? Pas wanneer de bevolking zelf daadwerkelijk aandeel heeft in het bestuur der kolonie, zal zij aan den toestand een einde kunnen maken, waarin de kleine landbouwer de dagelijksche slaaf is van den bittersten nood.

Vrije arbeiders.

> Das Ambacht soll seinen Mann ernähren.
> „Wat de arbeiders betreft, hoe laag hun loonen als contractarbeiders zijn, het schijnt dat zij er van rond komen."
> (De oeconomische en financieele toestand der kolonie Suriname, blz. 64.)

Op de plantages werken slechts betrekkelijk weinig geboren Surinamers.
De herinnering aan deze oorden van verschrikking is afschuwwekkend in de gezinnen blijven leven. Wanneer grootvader, toen wij nog kinderen waren, verteld heeft „op die en die plantage ben ik met een „zevenhoeksche spaansche bok" gestraft geworden, daar is grootmoeder vermoord omdat ze den meester niet terwille zijn wou, daar is oom Jantsie of tante Leeza opgehangen", dan kan men bij ons bezwaarlijk een groot enthousiasme verwachten om zich, tegen een dagloon van 60 cent per dag voor mannen of 40 cent voor vrouwen, naar die-

zelfde plantage te spoeden. Nog eerder begeeft de Surinamer zich naar de goudvelden of de balata-exploitaties, waar hij tenminste *f* 1.50 à *f* 2.00 per dag kan verdienen. „Bovendien", zegt het regeeringsverslag weer „houde men bij de beoordeeling van de boven gegeven looncijfers in het oog, dat ook de arbeidersvrouwen contractarbeid verrichten en het gezin dus niet alleen op de verdiensten van den man is aangegeven."

Inderdaad, onze vrouwen in Suriname verrichten contractarbeid en alle andere soorten arbeid daarenboven. Anders zou het raadsel niet op te lossen zijn, hoe men, al is het dan maar met wat rijst, bananen, brood en gezouten visch (of, als er bijzondere welvaart heerscht, een stukje gezouten vleesch of spek), een gezin in het leven kan houden in dat dure Paramaribo, waar de éénkamerkrotten *f* 8.— huur in de maand doen, terwijl men voor een woning met 2 of 2½ kamer van *f* 20.— tot *f* 25.— in de maand moet betalen!
Onze vrouwen werken als kotjies, werk- en kindermeiden, als waschvrouwen en huisbedienden, in fabrieken en op de plantages. Door geen wet beschermd werken onze vrouwen dagenlang voor loonen van 8 gulden in de maand met de kost of *f* 35.— zonder kost.
Afgebeuld komen ze thuis en doen dan het huishouden voor den man en voor de kinderen. De laatsten moeten overdag het ouderlijk toezicht ontberen.

En de kinderen groeien op.
Zoo mogelijk laten wij ze geen contractarbeiders

worden. Liever nog zien wij hen als sjouwer, kruier, karreman, besteller of roeier langs de haven. Volgens de verordening van 23 Januari 1899 bepaalt de Commissaris van Politie wie tot dit beroep toegelaten zullen worden, terwijl hij hierbij tevens het loon vaststelt waarvan niet mag worden afgeweken. Evenmin mag de toegelatene de diensten die van hem gevorderd worden weigeren. Het loon voor een sjouwer bedraagt *f* 2.— per dag voor 9 à 10 uren arbeid, terwijl de kruiers ongeveer $^3/_4$ van dit bedrag en de roeiers voor 11 à 12 uren arbeid slechts de helft hiervan verdienen. Telkens komen onlusten voor, omdat van werkgeverszijde zelfs aan deze loonen vaak niet de hand wordt gehouden.

Misschien ook kunnen wij onzen jongen in een van de weinige fabrieken laten werken. Van een goed ontwikkelde machinale nijverheid kan in Suriname niet gesproken worden. Gas kost 14 cent per m^3 voor motoren (20 ct. per m^3 voor particulieren, zoodat dit en electriciteit in geen proletariërshuis voorkomt). Verder is er gebrek aan grondstoffen en reparatie inrichtingen. Het loon is ongeveer gelijk aan dat van de plantagekoelies. Arbeidsinspectie bestaat niet. En „de Banier" schreef:
„Op de toestand en deugdelijkheid van bestaande inrichtingen, daarop wordt door de Overheid geen acht geslagen. Zoo zijn er rijstpelmolens wier stoomketels en vuurhaarden verbrand zijn; koffiedrogerijen op landbouwondernemingen, die niet worden nagezien enz. enz. Doordat de machines draaien, wordt er maar los en vast gewerkt, zonder de deugdelijkheid der onderdeelen overeenkomstig de technische voorschriften te controleeren, eventueel de ketels te drukken. Technische bediening ont-

breekt, de eerste de beste is machinist of motorist."

Zoo is de toestand overal, in de rijstpellerijen en bacovendrogerijen, bij de cocosoliefabricage en de fabrieken van gazeuse dranken, bij de houtzagerijen en de lucifersfabrieken. Een vakorganisatie bestaat niet om de belangen van industrie-arbeiders te verdedigen.

Doch over het algemeen tracht de jonge Surinamer zooveel mogelijk het een of ander ambacht te leeren, niet omdat hij hiermee zijn maag kan vullen, (*f* 1.— per dag is in Suriname normaal, zoowel voor den fabrieksarbeider als voor den ambachtsman), maar omdat dit hem later in staat kan stellen naar het buitenland te emigreeren, waar men die luie Surinamers gaarne aanvaardt als goede arbeidskrachten.

Het leeren van een ambacht valt echter niet mee. In de eerste plaats worden de jongens door den nood in de gezinnen veelal gedwongen zoo vroeg mogelijk geld te gaan verdienen, in de tweede plaats, is er geen sprake van een omvangrijk en behoorlijk ambachtsonderwijs in de kolonie. De overheid zelf past op Beekhuizen het onbezoldigd halfwas systeem toe, dat helaas meer en meer navolging vindt bij particulieren. Met het dalen van het welvaartspeil komt het dan meer en meer voor, dat de ouders niet meer in staat zijn de jongens behoorlijk van kleeding te voorzien waarin zij naar hun werk kunnen gaan, de jongens blijven rondom huis hangen, voeren eerst allerlei kattekwaad uit en worden tenslotte langzaam maar zeker candidaten voor het tuchthuis.

Heeft een jongen eenmaal een ambacht geleerd en komt de tijd dat hij zich als eigen baasje wil vestigen, dan ontbreekt hem het geld voor de aan-

schaffing van goede gereedschappen, grondstoffen en goederen die hij in voorraad moet hebben. Zoo valt hij, reeds bij het begin van zijn loopbaan in handen van credietgevers, die verder vaak zijn geheele leven op den armen tobber blijven parasiteeren. Is het dan wonder, dat er ook in deze kringen gebrek heerscht en dat de meeste gezinnen altijd in het krijt staan bij den een of anderen Chineeschen winkelier, die niet eens meer de moeite neemt om de waren af te wegen, maar volgens den barometerstand van zijn humeur de zakjes meer of minder gevuld meegeeft? Is het dan wonder dat men zich, in de hoop door het geluk uit deze misère verlost te worden, overgeeft aan het piauwspel?

Welke andere wegen staan open?
De handel biedt tenminste een bestaan waarin winkelbedienden *f* 15 à *f* 20 per week verdienen, terwijl in de grootere handelszaken het kantoorpersoneel loonen van *f* 600 per jaar kan bereiken. Vandaar die groote ambitie naar een administratieve werkkring, die door vele blanken natuurlijk aan afkeer van handenarbeid wordt toegeschreven. Zoo klinkt het tenminste telkens opnieuw uit den mond diergenen die zelf nooit handenarbeid hebben verricht, laat staan tegen Surinaamsche loonen.

Ook in het bestuursapparaat zoeken verschillende jonge Surinamers een onderkomen al worden zij hier steeds, ook financieel, achtergesteld bij de gelukkigen, die hoewel in denzelfden rang staande, beschikken over een Hollandsch diploma. Een uitgebreid bestuursapparaat heeft natuurlijk een leger van ambtenaren noodig. Practisch staan slechts de laagste rangen hiervan voor Surinamers open en

dan moet men nog de dure Hendrikschool of St. Paulusschool (M.U.L.O., want over een H.B.S. of gymnasium beschikt heel Suriname niet!) tot op het 16e jaar hebben doorloopen. Voor kinderen van proletariërs is zelfs de laagste ambtenarenklasse uitgesloten. Het aanvangsalaris dezer veelbegeerde ambtenaarsposities bedraagt *f* 300.— per jaar. De leidende betrekkingen van de regeeringsmachine worden door Hollanders bekleed. Deze blanken ontvangen bezoldigingen welke dikwijls 25 maal, 50 ja zelfs 100 maal zoo hoog zijn als die der Surinaamsche ambtenaren.

Ten slotte gebruikt men nog bij het onderwijs verschillende Surinaamsche krachten welke een aanvangsalaris van *f* 600.— per jaar verdienen. De hoogere onderwijsbetrekkingen, leeraars enz. worden meestal van Holland uitgezonden, en om het ook maar eenigszins verder in de wereld te brengen is studie in Holland voor den Surinamer noodzakelijk. Doch uitdrukkelijk waarschuwt de „Raadsman voor Studeerenden aan het Departement van Koloniën" dat voor een leerling van een middelbare school minimum *f* 135 per maand, voor een student ongeveer *f* 175 dient te worden uitgetrokken. Indien men deze cijfers dan bovendien nog verhoogt met de kosten van heen- en terugreis, dan is het wel duidelijk dat alleen de kinderen van enkele zeer bevoorrechte Surinamers zich de weelde van zulk een wetenschappelijke opleiding veroorloven kunnen.
Men telle hierbij het nadeel van onvoldoende onderwijs op grootendeels bijzondere scholen, het feit dat men van kindsaf in een vreemde taal heeft moeten denken, de drawback van een studie in vreemd klimaat, ver van verwanten en vrienden, men ver-

gelijke de kosten eens met de in Suriname geldende loonen en men vertelle ons dan nogmaals welke kans de Surinamer heeft om, zelfs op bescheiden wijze, in zijn onderhoud te voorzien!

OP JACHT NAAR GOUD.

Op jacht naar goud zijn de Nederlanders in Suriname gekomen en nog altijd spitsen de Heeren in het gouvernementsgebouw de ooren, wanneer zij het goud bij hun ooren rinkelen hooren. Het was onder Jhr. van Sijpesteyn dat deze verlokkende muziek het eerst werd vernomen en het scheen of de droom van eeuwen waarheid zou worden. Enkele stoutmoedige pioniers hadden bij het doorkruisen der bosschen in een bergachtige streek goudhoudende kreken gevonden en weldra werden duizenden hectaren door de koloniale regeering als claims uitgegeven. Inderdaad scheen het of de hoogste verwachtingen vervuld zouden worden, het was geen zeldzaamheid dat klompen goud van 7½ kg gewicht werden gevonden en binnen 20 jaar voerde de kolonie voor meer dan 23 millioen gulden aan goud uit.
Aan dezen korten roes, die door den volslagen onsystematischen roofbouw weldra een eind nam, dankt Suriname ook zijn beroemden spoorweg. Na 3 jaren zwaren kolonialen arbeid was Jonkheer van Asch van Wijck op 13 Mei 1894 voor verlof naar Holland vertrokken. Toen hij nu in 1895 definitief ontslag vroeg, werd de waarnemende gouverneur, oud-gouvernementssecretaris mr. Warmolt Tonckens, in zijn plaats aangesteld, die in 1896 het

bewind overnam. Hij had een open oog voor de belangen der groote syndicaten die men in dezen tijd gevormd had om de exploitatie van goud in Suriname met kracht ter hand te nemen. Deze syndicaten schreeuwden om een betere verbinding en zoo verwierf in Juli 1897 de Mij. Suriname het recht om een tramweg van Paramaribo naar het gebied der Lawa aan te leggen en te exploiteeren. Het is duidelijk dat men hierbij ter wille was met de noodige subsidies en privileges. Met ongewone haast werd de zaak ter hand genomen en reeds in Januari 1898 arriveerde een commissie van Hollandsche ingenieurs en geologen in Suriname en werd, onder leiding van ingenieur Grinwis Plaat, een begin gemaakt met den spoorweg. Gewoonlijk legt men een spoorweg aan om een verbinding tot stand te brengen, hetzij met het buitenland, hetzij onderling, tusschen verschillende dorpen, plantages of boerderijen. De spoorweg in Suriname echter, waarvoor men nota bene de houten dwarsliggers uit het buitenland liet komen, prefereert zich linea recta naar het goud in de wildernis te richten. Het tracé loopt van Paramaribo in zuidelijke richting naar het oerwoud. Toen de lijn klaar was, bleek de goudexploitatie in dit gebied niet langer loonend.
De goudvelden zelve leveren nog steeds een schamel bestaan aan een aantal koelies die er loonen van ongeveer *f* 1.50 per dag verdienen, terwijl zij in een der meest ongezonde streken van Suriname werken.

DE GROOTE CULTURES.

Kon men het goud niet direct uit den bodem toove-

ren, dan wilde men toch trachten via het grootlandbouwbedrijf de oorspronkelijke goudstroom van Suriname weer te doen vloeien. Van de groote suikerteelt is niet veel meer over. Sinds de slavenarbeid afgeschaft is, hebben de blanken geen plezier meer in dit soort ondernemingen en zijn er van de 85 plantages nog slechts 5 in exploitatie. En toch is de totale productie nog vrij hoog, daar door verbeterde cultuurmethoden en machines een veel hooger opbrengst per h.a. wordt verkregen. In 1700 bedroeg de opbrengst 6½ millioen k.g. per jaar, in 1760 10½ millioen, in 1860 13 millioen k.g., in 1908 nog steeds ongeveer 10 millioen per jaar. De productie per arbeider is dus sinds de afschaffing der slavernij ontzaglijk toegenomen. Ongetwijfeld zouden deze ondernemingen een beteren prijs voor hun product kunnen maken, wanneer niet iedere fabriek zich op een bijzondere soort melasse specialiseerde, zoodat er nooit van verkoop bij eenigszins massale hoeveelheden sprake zijn kan.

Naast de suiker was koffie altijd een der belangrijkste uitvoerproducten van Suriname. Men kweekte oorspronkelijk de zgn. Arabische varieteit, welke nog steeds in het naburige Brazilië de gunstigste resultaten oplevert. Deze koffiesoort heeft echter het nadeel dat de boonen niet allen tegelijk rijp zijn, zoodat voor den pluk vrij veel arbeiders langen tijd aan het werk zijn. Veel arbeidsloon betalen was echter het laatste waar de plantagebezitters aan dachten. Nog in de achttiende eeuw leverde Suriname een jaarlijksche koffieproductie van 15.000.000 k.g. Na de afschaffing der slavernij kromp echter de aanplant snel in, tot 258 h.a. in 1862 en zelfs in 1873 tot 78 h.a. Daarna kwam men op het lumineuze idee Liberia koffie te gaan planten, waarvan

de boonen wel tegelijk rijp zijn en dus minder arbeidskracht (en loon) eischen. In 1903-04 beplantte men 91 h.a. met dit gewas en verkreeg een opbrengst van 269.218 k.g. Toen echter de prijs der Liberia koffie tot 33½ cent per k.g. gedaald was, liet men de bessen aan de boomen hangen, aanplant in volle productie werd omgehakt en door cacao vervangen.
Deze cacaocultuur breidde zich in Suriname snel uit, zij schoot op als een paddestoel om vervolgens ook even snel weer te verdwijnen. In 1862 bedroeg de aanplant van cacao 593 h.a. In 1873 was dit tot 1913 h.a. gestegen. In 1904 waren bij den grooten landbouw meer dan 7000 van de 10.229 h.a. met cacao beplant. De geheele welvaart der kleine landbouwers was mede van deze cacaocultuur afhankelijk. Toen kwam de krulloten ziekte van de cacao en reeds in 1904 daalde de vroegere opbrengst tot een vierde. Van *f* 2.837.000 gulden in 1893 was de uitvoer in 1904 gedaald tot op *f* 538.000. Men is er nog steeds niet in geslaagd om deze krulloten ziekte van de cacao in Suriname te beteugelen.

Om de bron van Surinaamsche dividenden opnieuw te doen vloeien, heeft ons land een landbouwproefstation gekregen, waar een aantal technici, onder schromelijke verwaarloozing der belangen van de kleine boeren, zoeken naar den steen der wijzen voor den grooten landbouw. Wij zouden over dit dure instituut menige harde noot kunnen kraken, meenen echter te kunnen volstaan met verwijzing naar datgene wat een bij uitstek deskundig man als de heer L. Junker nog in Mei 1931 in de West-Indische Gids ten opzichte van de cassavecultuur constateerde:

„Zooals altijd ligt de grondfout weer daarin, dat zij die in het land opgegroeid zijn en tot het volk van ons land behooren, geen kans krijgen om zich verder te ontwikkelen, terwijl de zaken gedreven worden door hen die op zijn best na lange jaren met ons land vertrouwd geraakt zijn, doch die tenslotte toch altijd vreemdelingen blijven en zich tot taak gesteld hebben de belangen der vreemdelingen in de eerste plaats te dienen."

WAAR BLIJVEN DE MILLIOENEN?

> „En ik durf het U zeggen, zondagsbrave kooplieden: dit is Uw schuld. Want naamt ge bezit van dit land — ik wil niet spreken over recht of onrecht, God weet dit alleen — waarom heeft het Uw liefde niet meer, nu gij niet langer spreken kunt over het Dividend? Gij kent dit land alleen nog als een nadeelige post op de jaarlijksche begrooting en herinnert U wrevelig de vette dagen van Mauricius en Sommelsdijk. Gij berekent sluw hoeveel jaren vrijdom van belasting de verkoop van dit land U geven kan. Suriname, Uw voormalig suikerland, niet waar? Zoo verkoopt gij een slaaf; zoo verkoopt gij een kreupel kind. En in Uw hooggestoepte woning aan de groene stadsgracht, of in Uw deftige landhuizen aan Vecht of plas, weet ge niet hoe eenzaam de verbannen kinderen van dit land zwerven over de aarde, weet Uw dochter aan het romantisch klavier niet dat *mijn* Hawaï verschrompelt onder de heete zon."
>
> (Albert Helman in Zuid Zuid-West.)

Drie millioen gulden draagt het moederland ieder jaar bij in het tekort op de begrooting van Suriname. Drie millioen, dat is veel, niet waar, dat is soms het gemiddelde inkomen van een Uwer Nederlandsche millionairs. Drie millioen, dat is wat er op

een slechte crisisdag aan de beurs wordt verloren, drie millioen, wat doen toch in 's Heeren naam die luie nikkers met onze drie millioen heerlijke goudenstandaard-guldens?
Ja, waar blijven uw drie millioenen? Niet — ik verzeker het u mijne Heeren, niet in de zak van mijn oude moeder, die reeds lang voor de week ten einde is haar laatste dubbeltje omkeert en omkeert. Niet in de zakken onzer honderden werkeloozen, daar immers ons steuncomité in Suriname streng de opvatting huldigt dat „geldelijke steun aan werkeloozen slechts demoraliseerend kan werken".
Niet in ziekenhuizen, niet in universiteiten, niet aan liefdadigheid.
„Wist gij," zoo schrijft „de Banier" van 3 Juli '31, „dat de Portugeesche Regeering het bedelen in het openbaar streng heeft verboden? dat in Suriname daarentegen dit wel wordt toegelaten, ten einde van de openbare armenzorg vrij te komen?"
Neen, gij kunt niet klagen dat uw millioenen in Suriname aan ethische grillen, aan kunst of wetenschap of dergelijke overbodige luxe worden weggesmeten. Uw millioenen steken, voor zoover zij niet besteed worden voor extreem hooge salarissen der bestuurders, in de ontzaglijke sommen die verkwist worden om voor het groote planterskapitaal in Suriname nieuwe en goede beleggingsmogelijkheden te vinden.
Kom, wij zullen U een millioenensprookje vertellen. Een sprookje over de hevea en de bacove.

Hevea.

Waarom is men met den aanplant van Hevea in

Suriname begonnen? Zooals altijd in het kapitalisme heeft men zich laten verblinden door een tijdelijke hausse, door de buitengewone winstmarge welke in een zeer bepaalde periode de verbouw van rubber scheen te bieden. Had men zich niet op deze rubber „boom" blind gestaard, dan zou ongetwijfeld niemand er aan gedacht hebben om juist dit gewas, dat zooveel arbeidskracht en zoo minutieuse zorg vraagt, in ons menschenarme Sranang te importeeren. Nu men echter gouden bergen verwachtte, moest de proef aanstonds genomen worden, ook al was het grootkapitaal wel zoo verstandig om de kosten van dit experiment op de regeering te laden. Zoo begon men in 1908 met de exploitatie der gouvernementsrubberonderneming Slootwijk. Zij, die anders zulke tegenstanders zijn van staatsexploitatie, bewonderen plotseling het initiatief der regeering, zoodra deze het risico eener proefneming uit de handen van het hooggeprezen particulier initiatief neemt.

„Deze onderneming, tot welke in 1908 werd besloten, heeft geen ander doel dan winst te maken met rubberaanplant ten behoeve van het gouvernement. Als zoodanig is de keuze van de plaats aan de Commetewane, zeer ver van Paramaribo, waarschijnlijk al niet gunstig te noemen, zij zou volstrekt ongeschikt zijn wanneer, wat op zichzelve wellicht aanbeveling zou hebben verdiend, de onderneming beschouwd was als proef op groote schaal, waarbij het financieel resultaat niet dadelijk den doorslag geeft, maar eerder de leering welke de planters er uit kunnen trekken." (Rapport der Commissie, benoemd bij Kon. Besluit v. d. Min. v. Koloniën van 11 Maart 1911. Blz. 29 en 39.)

Ook hier dus weder de typisch kortzichtige win-

zucht die de poging reeds van den aanvang af tot mislukken doemt. Desondanks, en ondanks het advies van regeeringsspecialiteiten, gaat men nog steeds door met geld vermorsen aan verderen aanplant op deze onderneming. Het is een kwestie van prestige geworden en de koelies worden tot het uiterste aangezet, opdat men tenminste een toonbaar resultaat naar voren kan brengen. Ondertusschen is de rubber „boom" allang weer voorbij en gaat men overal elders reeds lang over tot restrictie. Wij hebben geen reden om het vooruitziende inzicht onzer bewindvoerders te loven!

De bacovemislukking.

> Axioma: Suriname kost Nederland millioenen en de neger is lui.

Het verhaal begint met de treurige ontdekking dat onze cacaocultuur volslagen mislukt is. De waarde van den uitvoer, die van 1901 op 1903 reeds van 2.3 millioen tot 1.4 millioen gedaald was, zakte in 1904 op 500.000 gulden. Dus staken de bewindvoerders de hoofden tezamen en zochten naar een nieuw product voor den grooten landbouw, dat gouverneur Lely in de bacove meent te hebben gevonden.

„In hoofdzaak is men afgegaan op gegevens betreffende de cultuur op Jamaïca. De inspecteur van den landbouw, dr. Van Hall, heeft nagegaan wat daaromtrent gepubliceerd was, wellicht ook nog schriftelijke inlichtingen ingewonnen; *persoonlijk echter heeft hij destijds geen landen bezocht waar*

* bacove = banaansoort.

deze cultuur gedreven werd. Wel is door *de vereeniging van den grooten landbouw* met financieele steun der kolonie een planter uitgezonden om zich in Jamaïca van de cultuur en den uitvoer van bacove op de hoogte te stellen en om gegevens te verzamelen ter bereiding van een dergelijke cultuur in Suriname. Diens *niet gepubliceerd rapport, dat op onze commissie niet een indruk van grondigheid gemaakt heeft,* is tezamen met bedoelde schriftelijke gegevens, de basis geweest, waarop men een geheele cultuur, waaraan de koloniale kas drie kwart millioen zou wagen, heeft in het leven geroepen." ... Aan de mogelijkheid van ziekten werd blijkbaar niet gedacht (men spreekt in Suriname van intriges waarbij door omkooperij van de United Fruit Company kwaad zaad gekocht werd!), men achtte het voor het welslagen voldoende dat een eenigermate met het te telen gewas overeenkomende plant in Suriname inheemsch was en de voor uitvoer noodige bacovesoort, de zgn. Gros Michel, in Jamaïca niet aan ziekte onderhevig was. Men schijnt er zich geen rekenschap van te hebben gegeven, dat het gansch iets anders is hier en daar een bacovesoort voor locaal gebruik te onderhouden, dan om op groote schaal te gaan overplanten een elders sedert jaren bestaande cultuur van een exportvariëteit, die aan hooge eischen zou moeten voldoen. Het ligt voor de hand, dat planters en werkvolk op Jamaïca en elders gaandeweg een ervaring met deze teelt hadden verkregen, die in Suriname niet op slag zou worden verworven.
Zoo b.v. wat betreft het op tijd doen rijpen van bossen, zoodat de groote meerderheid daarvan verscheepbaar is in de maanden waarin de beste prijs kan worden bedongen. Deze kunst, die eerste voor-

waarde is voor het bereiken van den hoogen gemiddelden prijs, waarop men ook voor Suriname meende te mogen rekenen, hebben in Jamaïca de planters zich niet dan door langdurige ervaring eigen kunnen maken.
Na deze gebrekkige voorbereiding diende de gouverneur op 3 April 1905 bij de Koloniale Staten een ontwerp in „betreffende het in het leven roepen van een bacovecultuur voor uitvoer". Vadertje staat zou de arme planters de helpende hand toesteken en beiden zouden hierdoor tot glanzende voorspoed geraken. Een veertig plantages zouden in drie jaar tijds ieder 75 h.a. door hun eigen koelies, maar volgens voorschrift der regeering, met bacove beplanten. Daardoor kregen zij dan een regeeringsvoorschot van *f* 560.— per h.a. tegen 4 % rente. Behaalden zij op dezen aanplant winst, dan mochten zij dien houden, ontstond er een nadeelig saldo, dan moest dit in 10 jaarlijksche termijnen, zonder bijberekening van rente terugbetaald worden. Men nam aan, dat de opbrengst van de oogst op de eerste serie voldoende zou zijn om de kosten van aanplant voor serie 2 en 3 grootendeels te dekken, zoodat men meende voor de beplanting van 3000 h.a. met *f* 750.000 te kunnen volstaan.
Natuurlijk stelde men zich van dezen opzet gouden bergen voor. Gouverneur Lely berekende dat reeds in de eerste jaren de export gesteld zou kunnen worden op 650 bossen per h.a., welke ongeveer *f* 420.— op zouden leveren. De kosten waren daarentegen geschat op *f* 360.— per h.a. voor het eerste en *f* 180.— voor de volgende jaren, zoodat reeds in het eerste jaar een winst van *f* 60.— per h.a. verwacht werd, die het jaar daarna tot *f* 240.— per h.a. zou stijgen.

Deze verordening werd door de Staten op 22 Juli 1905 bekrachtigd. 3000 h.a. land zouden met bacove beplant worden en minister Fock diende hierovereenkomstig een wetsontwerp in om de post uitgaven voor buitengewone productieve werken op de begrooting van Suriname met *f* 270.000 te verhoogen. Deze wet werd op 30 December 1905 aangenomen.

De United Fruit Company had reeds de afzet gemonopoliseerd in geheel Noord-Amerika, dus juist in dat gebied, dat voor den verkoop der Surinaamsche bacove het eerst in aanmerking kwam. Men dacht er niet aan om b.v. met lage tarieven van de Kon. West-Ind. Mail te trachten om dit monopolie te breken, men was veel te blij dat men het risico voor den afzet op andere schouders kon laden en men sloot dus een contract van levering met deze Company, ook al was de prijs welke zij bood belangrijk lager dan waarop men gemeend had te kunnen rekenen.
Intusschen had gouverneur Idenburg het bewind overgenomen en moest tot zijn verdriet ondervinden, dat de planters lang niet zoo happig waren op het regeeringsaanbod als men zou denken. Het bleek zelfs ondoenlijk om de nog resteerende 2500 h.a. in porties van 75 h.a. volteekend te krijgen. Men nam er dan ook maar genoegen mee dat verschillende verwaarloosde plantages, die sinds lang niet meer of slechts gedeeltelijk in cultuur geweest waren, thans voor 140 tot 375 h.a. inschreven. Ja, er werd zelfs door de regeering in Suriname en door het Ministerie van Koloniën pressie uitgeoefend, zoowel op de planters als op hun Nederlandsche geldschieters om het zoover te brengen.

Wij lezen op blz. 144 van het rapport der bovengenoemde commissie: „Nauwelijks was op 1 Augustus 1906 het aantal van 3000 h.a. met veel moeite volteekend, of het contract met de Fruit Company, die trouwens reeds teekenen van ongeduld had gegeven, werd afgesloten. Maar nog in diezelfde maand kwamen verzoeken in van plantages om haar inschrijving te mogen verminderen. In deze geheele wijze van behandeling scholen fouten die niet nagelaten hebben zich in de latere jaren ernstig te wreken."

Moeder Holland dan, had door het forceeren dezer inschrijvingen een zware moreele last op zich genomen, waarbij bovendien de geheele opzet van het plan op losse schroeven gesteld was. Zoolang men er op rekende dat vrijwel alle plantages voor een 75 h.a. in zouden schrijven, was de zaak niet al te riskant. Men kon daardoor de koelies, die in de cacaovelden niet meer noodig waren, aan den arbeid houden en, wat zwaarder woog, „de kapitalen welke in immigrantenwoningen enz. gestoken waren, zouden niet renteloos worden". Gaf de bacovecultuur na 3 jaar een flink batig saldo, dan waren de plantages geholpen, mislukte de zaak echter, dan was de verhouding der bacove aanplant tot die van de overige producten niet buitengewoon groot en zou dus de schuld in 10 termijnen wel afgelost kunnen worden. Maar heel anders werd het toen ²/₃ van de totale oppervlakte waarvoor gouvernementssteun gevraagd werd, slechts verdeeld was over 8 plantages, die tegenover deze 1782 h.a. slechts 668 h.a. met koffie, cacao en hevea beplant hadden.

Wederom merkt de commissie op: „Reeds bij geringe tegenvallers wat de kosten betreft, zou de

regeering zich dus aan het maximum van *f* 360.— niet kunnen houden, wilde zij de voortzetting van het bedrijf, *tevens het eenig onderpand voor de vordering van het gouvernement*, mogelijk maken. En mocht de geheele cultuur mislukken, dan kwam van het aan deze plantages voorgeschoten geld nagenoeg niets terecht." (pag. 145).

Het contract met de Fruit Company was afgesloten op een basis van 3000 h.a. bacove en wanneer er te weinig werd geleverd, moest het gouvernement boete betalen, die het wederom op de plantagebezitters hoopte te verhalen door betaling van een lageren prijs per bos bacoven. Maar het mooiste was, dat de United Fruit Company, die uit andere landen voldoende aanvoer kreeg, liever boete zag dan bacoven. En juist deze Mij. voelde zich geroepen om door haar employé G. H. Williams het landbouwdepartement en de planters met raad en daad te laten dienen. Het is dan ook niet zoo bijzonder te verwonderen wanneer wij later bij de Commissie lezen, „dat Williams in sommige zijner raadgevingen met het oog op de speciale grondgesteldheid van Suriname niet gelukkig geweest zou zijn!"

Uit een aan de 2e Kamer overgelegde nota van den administrateur van financiën, C. A. J. Struyck de Roysancourt blijkt: „Terwijl men bij den opzet der zaak gerekend had op een prijs van *f* 0.90 per volle bos, kon in het contract met de U.F.C. alleen voor de beste maanden een prijs van *f* 0.87½ bedongen worden, in de andere *f* 0.75 en *f* 0.50. Van het oefenen van eenigen merkbaren druk op den tijd van rijpen kwam niets terecht, zoodat de gemiddelde prijs dan ook niet hooger dan *f* 0.61 ge-

weest is. Bovendien werd het eerste product niet, zooals men verwacht had, na een jaar, maar pas 17 à 18 maanden na aanvang der exploitatie verkregen. Zoo bleek het dus noodig, nadat men de aanlegkosten van *f* 360.— in 4 maanden beschikbaar gesteld had, nog 13 tot 14 maanden onderhoud, berekend naar *f* 180.— per jaar uit te keeren, voordat het eerste product geoogst werd."

Het voor onderhoud toegestane geld bleek niet voldoende. Tengevolge van de hoogere eischen die daaraan moesten worden gesteld, was het zelfs noodig om de plantages ook tot betaling van de aanvoerkosten van immigranten en de daarmede samenhangende belastingen in staat te stellen. De staat betaalde dus aan zichzelf belasting. Ziet gij reeds, Nederlanders, waar uw millioenen blijven? Zoo werd het maximum voor onderhoud *f* 276.— in plaats van *f* 180.—. Zoo werden de kosten steeds hooger en de baten steeds geringer en op dat oogenblik brak tot overmaat van ramp een ziekte onder de planten uit, de zgn. Panama ziekte.

Weldra moest het gouvernement, dat zedelijk verantwoordelijk was voor het welslagen der bacovencultuur, aan de planters, die verklaarden geen bedrijfskapitaal meer te hebben, een verhooging der voorschotten toestaan. Hun schuldenlast steeg daardoor dermate, dat velen zich haastten hun ondernemingen in een naamlooze vennootschap om te zetten, zoodat voortaan slechts de plantage zelve een garantie voor de schuld vormde. En toen het gouvernement hierin eenmaal toegestemd had, kwam men al spoedig tot de ontdekking, dat bij vele plantages de schulden grooter waren dan de waarde en wel zoo hoog, dat hierin ook door een mogelijken opbloei der bacoventeelt geen verandering meer kon komen.

Vanaf dit oogenblik hadden de bestuurders der N.V.'s ieder belang verloren bij het binnen de perken houden hunner schulden. De salarissen van gezagvoerders en stadsagenten stegen soms fabelachtig en het rapport bericht ons: „Zelfs is het voorgekomen, dat uit de met andere cultures behaalde winsten dividend werd uitgekeerd. Toen het bleek dat het gouvernement meende dit niet te kunnen beletten, ontstond er van zelf een belang om gelden, voor de bacovencultuur verstrekt, voor de teelt van andere gewassen aan te wenden" (bladz. 149).
Op deze wijze werd de regeeringssteun ten eigen bate aangewend. En het rapport zegt dan ook: „De mogelijkheid van kwade practijken en krasse voorbeelden daarvan zijn ook inderdaad aan te voeren". Nu pas ging men er toe over door het Departement van Landbouw toezicht op declaraties en besteding der gelden uit te doen oefenen, waarbij het weldra noodig bleek verschillende beheerders uit hun ambten te ontzetten en zelfs om het beheer der plantages over te nemen.

De proef van de Gros Michel bacoven was dus volkomen mislukt.
Men maakte toen een plan op om het met de zgn. Congo variëteit te probeeren. Men wilde dan op een oppervlakte van 2798 h.a. koffie en bacoven door elkander planten. Na 2 jaar zouden deze cultures elkander beginnen te hinderen en dan zou men kunnen beslissen welke der twee cultures weggekapt moest worden. Een eigenaardige proef. Dit was echter toch den Minister te kras en zoo besloot de Kamer in Holland in Februari 1911 tot liquidatie der bacovenexploitatie, waarvoor *f* 500.000 op de begrooting werd uitgetrokken. [79])

Reeds einde 1907 was de toegestane som op *f* 100.000 na uitgegeven, terwijl zij in 1908 reeds verre was overschreden. Toch zwijgen in 1909 nog de Gouverneur Mr. O. Hofstede Crull, zoowel als de Minister van Koloniën Idenburg, bij hun toelichting der begrooting in alle talen over deze affaire. Reeds in 1908 was elfhonderdduizend gulden meer uitgegeven dan ontvangen zonder dat er een haan naar kraaide. Pas de toelichting van den gouverneur Fock op de begrooting van 1910 vermeldt voorzichtig „eenige tegenslagen". Maar waar zijn de cijfers? Nergens te vinden, allemaal opgeslokt volgens het axioma: — Suriname kost Nederland millioenen en de neger is lui!

Het zou trouwens moeilijk zijn geweest om cijfers te vertoonen, want toen de Tweede Kamer de vraag stelde: „of ten behoeve van een goed overzicht der financieele resultaten een commercieele boekhouding was ingevoerd"? toen moest men antwoorden, dat men, op zijn zachtst gezegd, een commercieele rekening niet kon overleggen, omdat men daartoe de gegevens miste.
Pas in 1911 verschijnt een nota van den adm. van financiën en verklaart de Minister van Financiën uitdrukkelijk, dat hem toen pas voor het eerst *sinds 1905* een duidelijk beeld van den loop der bacovencultuur was gegeven. Of het ook zijn goeden kant heeft dat de moeder toezicht houdt op het kind kolonie! Ze merken dat er iets aan de hand is, wanneer de oorspronkelijke raming van *f* 750.000 met 2 millioen is overschreden!

De liquidatie van het bacovenechec.

„Dit alles geeft goede hoop dat tenslotte de bacoventeelt tot zegen van de kolonie strekken zal en den grooten arbeid loonen, dien de opvolgende gouverneurs met hun ambtenaren zich in het belang dezer cultuur hebben getroost."

De bacovencultuur in Suriname herinnert ons sterk aan den eerlijken hengelaar die tot zijn vriend zegt: — man, ik heb een kolossale snoek gevangen! en dan, na een poosje: — maar hij is weer in het water gevallen.

De steun werd wel met ingang van 15 Januari 1911 teruggebracht tot de gemiddelde opbrengst per h.a. per maand over het laatst verloopen tijdvak, maar tevens werd, voor planters die dit verlangden, de steun aangevuld tot het oude bedrag van *f* 23.— per maand (*f* 276 per jaar) voor elke nog in cultuur zijnde h.a. Wat de United Fruit Company betreft, deze bleek bezwaar te hebben tegen ontbinding van het met haar gesloten contract.

De gouverneur ontwierp een verordening, waarbij hij de bevoegdheid kreeg om, met betrekking tot de op 1 Jan. 1911 bestaande bacovenschuld alle maatregelen te nemen, *daaronder geheele of gedeeltelijke kwijtschelding begrepen,* welke hem noodzakelijk voorkwamen om de ondernemingen in staat te stellen de met bacoven beplante velden in cultuur te houden en zoo mogelijk zelfs deze cultuuroppervlakte nog uit te breiden, en de gestelde hypotheek door andere waarborgen te doen vervangen of deze voor goed of tijdelijk prijs te geven. Het lag in de bedoeling om de geheele schuld op de ondernemingen te laten rusten, doch door toekenning

van premies voor het in cultuur houden van met bacoven beplante velden*) de ondernemingen in de gelegenheid te stellen hun schuld aan de regeering te verminderen. Zoo zou men een schuldafschrijving van ten hoogste 75 % kunnen krijgen, terwijl bij uitbreiding der cultuur ook het restant geschrapt kon worden.
Gulheid jegens den grooten landbouw. Schrielheid tegenover het proletariaat van Suriname, dat op die bacovenplantages uitgebuit werd.
Ook dit systeem zakte echter als een kaartenhuis in elkaar en weldra bleek ook de schuld aan het koloniaal regime waardeloos geworden door het geven van hypotheken ten behoeve van gefingeerde schulden. Immers om het verkrijgen van nieuw kapitaal mogelijk te maken, had de regeering door de verordening van 7 Maart 1911 aan haar eigen bacovenhypotheek blijvend een mindere rang toegekend. Tenslotte is men weer tot een nieuw stelsel gekomen, volgens welk door een omzetting van de hypothecaire vordering op de bacovenplantages in een grondrente, voor de plantages wederom de mogelijkheid geopend wordt om crediet te erlangen.

Wanneer het kalf verdronken is dempt men den put, en nu de millioenen een keer verdwenen zijn, komt men 25 jaren na het begin der cultuur, langzamerhand tot een verrassend inzicht.
Men ontdekt nu dat de bacovencultuur geenszins zoo eenvoudig is als men oorspronkelijk meende, maar dat de wijze van grondbewerking en het plantverband verschillend zijn naar gelang van den

*) *f* 200 per h.a. voor het in cultuur brengen van afgeschreven bacovenvelden; *f* 300 per h.a. voor het in cultuur brengen van nieuwe gronden.

bodem en de mogelijke tusschenplanting van andere cultures. Dat de laatst geplante serie van Gros Michel zich eensklaps veel beter gehouden heeft. (Nu de U.F.C. niet meer in het spel is!) Dat de Congovariëteit weliswaar bestand blijkt tegen de Panamaziekte, maar dat overigens haar marktwaardigheid zeer twijfelachtig is gebleken. Dat de Chineesche bacovenvariëteit, die men in Sranang als niet exportabel beschouwde, op de markt zeer gewild blijkt. En dat tenslotte een voeling met de markt noodig zal zijn, omdat het artikel nog steeds in nieuwe streken en nieuwe maatschappelijke kringen doordringt, zoodat de prijzen onderhevig zijn aan voortdurende wijzigingen.

En dus gaat men nu pas recht aan het experimenteeren. Het Landbouwproefstation gaat allerlei soorten aanplanten en zeer geleerde commissies begeven zich naar het buitenland, om de cultuur van bacoven aldaar te bestudeeren. En waarom ook niet? Het geld is er en de honoraria staan op het niveau van de Sranangliebа bij vloed. Al staat de cultuur van bacoven na zooveel jaren nog steeds in de kinderschoenen, men hoeft de hoop niet op te geven dat eens de goudbron zal beginnen te vloeien en de eigenaars der grootlandbouwondernemingen dan het leger van Nederlandsche millionairs versterken zullen! Zoo verdwijnen de millioenen voor Suriname ten bate van enkele kapitalisten, terwijl het overgroote deel der bevolking in armoe verkeert. En in Nederland op de scholen leeren reeds de kleine kinderen het axioma: — de neger is lui en Suriname kost ons millioenen! [80])

RESULTATEN.

Wroko di foeroe, ma wrokoman mantjeri.
(Er is veel werk, maar arbeiders ontbreken.)

In den langen stoet die Woensdagmorgen 17 Juni 1931 door de straten van Paramaribo trok, werden bescheiden roode vlaggetjes meegedragen en een opschrift: „Geeft ons werk, 5000 gezinnen lijden gebrek, helpt, helpt, helpt!"
5000 gezinnen lijden gebrek. Ditmaal niet het gebrek dat vaak heerscht in de Surinaamsche gezinnen, het gebrek dat welhaast tot een gewoonte is geworden. Neen, daarmede bedoelt men ditmaal het nijpendste gebrek van den honger, het gebrek dat een vader met 8 kinderen 40 k.m. ver doet loopen, omdat hij geen geld heeft voor de reis en toch hoopt in Paramaribo hulp te vinden. 5000 Gezinnen lijden gebrek, daaronder zijn niet de gezinnen der Javanen, die tevergeefs om werk aankloppen en tenslotte tot misdaad vervallen, daaronder rekent men niet de duizenden op Curaçao en zij die over de heele wereld verspreid, thans het dubbele slachtoffer van hun vreemdelingschap en van de crisis zijn.
Vijfduizend gezinnen lijden gebrek, helpt, helpt, helpt!
En de burgerij snelt ter hulpe:
Het Kino Theater Bellevue stelt de geheele netto opbrengst van een voorstelling ten bate der werkeloozen. In Thalia organiseert men een Kruislandavond ten bate der werkeloozen. Er komt een Surinaamsch steuncomité tot stand en wij lezen: „Het scheppen van, of de directe verruiming van de werkgelegenheid zelve, zal echter niet van het comité uitgaan. Dit is de zorg van de Overheid. Door de werkeloosheid zijn de zorgen in vele ge-

zinnen zeer groot geworden; vele kinderen raken ondervoed. Daarom heeft het comité ook in overweging hoe in deze te helpen ware. Het wil nochtans zich niet begeven op den weg van de eigenlijke armenzorg. Deze zorg behoort tot de taak van anderen: de kerkelijke gemeenten en de Overheid. Getracht zal worden de ondervoede schoolkinderen te helpen aan een dagelijksch maal. Principieel wijst het comité evenwel elke vraag om geldelijke ondersteuning voor levensonderhoud af. Dergelijke bedeeling wordt algemeen ondoelmatig geacht; werpt voor maatschappij en individu meer nadeel dan voordeel af." (5 Juli).
Zooveel liefdadigheid, zooveel goeden wil, en toch wordt de nood met iederen dag grooter en grooter. De werkeloozen beginnen in actie te komen. Zij stroomen de straten op en worden toegesproken door den uit Curaçao verbannen sociaal-democraat L. Doedel. Een vriendelijke speech, vol vertrouwen in de gestelde machten: „Geweld is niet het eerste middel dat men gebruiken moet om tot een doel te komen, weest steeds indachtig de spreuk: „een goed woord vindt een goede plaats". Gij hebt Woensdag een goede daad verricht en nu moet gij rustig het resultaat daarvan afwachten; het zal u niet reeds vandaag of morgen de gewenschte resultaten brengen, een tijd zal er overheen gaan, want de gouverneur moet met zijn raadsleden beraadslagen om te kunnen komen tot een uitvoerbaar plan. Van uwen kant zult gij dus een weinig geduld moeten uitoefenen. Ik beveel u ten warmste aan uwen mond het zwijgen op te leggen, om niet te vervallen in uitlatingen die geacht kunnen worden in strijd te zijn met de waardigheid uwer actie."

En men verzoekt zijne Excellentie de volgende punten in gunstige overweging te nemen:

1. Instelling door het Gouvernement van een arbeidsbeurs.
2. Breken met het systeem om gepensionneerden in opengevallen gouvernementsbetrekkingen te benoemen.
3. Het ondernemen van reliefworks en werkeloozen bij beurten te werk stellen.
4. Het beschikbaar stellen van eenige duizenden h.a. land aan werkeloozen voor delfstoffenontginning, alsmede voor landbouwdoeleinden, en gedurende 3 maanden gouvernementsvoorlichting en steun aan dezen.
5. In verband met punt 4 vrij vervoer met de gouvernementsvervoermiddelen naar en van hun bestemming van arbeid.
6. Het kosteloos verstrekken van voeding aan ondervoede schoolkinderen, evenals in de oorlogsjaren.
7. Het in het leven roepen van een gouvernementsgeldloterij waarvan de winsten gebruikt zullen worden voor rente en aflossing van de aan werkeloozen verstrekten steun.

Dan sluit L. Doedel zijn rede met deze welmeenende woorden: „Daarom hebben wij gemeend Uwe Excellentie te moeten naderen, de hoop voedend dat wij Uwe Excellentie van eenig dienst kunnen zijn naar onze zwakke krachten bij het vinden van de wegen om hulp te verleenen. Moge dan het resultaat van Uwe Excellentie's arbeid in het belang der werke-

loozen in Suriname de vruchten afwerpen, welke wij allen wenschen tot meerder bloei van dit Nederlandsche Gewest en tot het hechter maken van de band tusschen Nederland en Suriname. En moge tot slot het Evangeliewoord Uwer Excellentie's pogingen schragen, n.l.: Wat ge aan de minsten mijner kinderen gedaan hebt, dat hebt ge Mij gedaan.
Ik heb gezegd."

De gouverneur Rutgers zegt toe dat hij maatregelen zal overwegen. En de demonstreerende werkeloozen zingen eerst het Troelstralied en dan het Wilhelmus. Doch inmiddels verschijnt in „De Banier" van 26 Juni 1931 een groote advertentie:

Werkeloozen in Suriname!

Kent gij Uwen landvoogd zijn waren aard?
Behoudt dan Uw optimisme, vergaard op de audiëntie van Woensdag l.l.
Wij zijn en blijven voorshands in pessimistische stemming!
Terwijl Rome beraadslaagt gaat Saguntum verloren.
Politiek redeneerende werkeloozen.

Afbraak en bezuiniging door de overheid overal waar initiatief en opbouw het eenige zou zijn waardoor men de bevolking voor een steeds verdergaande pauperisatie kon behoeden! Het voorbeeld van haar om de werkeloosheid door ontslag van personeel te bestrijden, vond natuurlijk gretig navolging bij particulieren. Honderden arbeiders werden ontslagen uit de Moengo mines (14 Juli 1931) waaronder velen, die na 6 jaren trouwen arbeidsdienst, met een

uitgaanskas van 12 dagen loon op straat gesmeten werden.
Ondertusschen doet men niets om de nooden der bevolking te lenigen. De Chineesche winkeliers weigeren om langer crediet te geven. Hoewel de prijs van bloem per zak van *f* 45.— op *f* 17.50 gedaald is, blijkt dit op den prijs van het brood geen invloed te hebben en wanneer het Werkeloozencomité de bakkers op een vergadering uitnoodigt om een verlaging van den broodprijs te bespreken, schitteren deze middenstanders door afwezigheid. En zooals met het brood, staat het ook met de andere levensmiddelen. De Surinaamsche vacuum pansuiker kost in Suriname aanmerkelijk meer dan bij uitvoer. Tegelijkertijd echter overweegt men een nieuwe belasting op het houden van kippen, eenden, ganzen, kalkoenen, varkens, geiten, koeien, katten, papegaaien en kanarievogels, die met de opcenten er bij ruim een millioen per jaar in het laadje moet brengen. En in de kranten plaatst het gouvernement groote advertenties met de mededeeling, dat hij die zijn inkomstenbelasting niet tijdig betaalt, gestraft zal worden met een boete van ten hoogste 300 gulden.

Zoo in en in treurig, zoo buitengewoon slecht was de toestand op dat oogenblik in de kolonie Suriname. Deze resultaten van een eeuwenlange kolonisatie geven te denken.
De demonstraties der werkeloozen op den rooden Dinsdag van 31 eindigden met een salvo en sabelattaque der politie, die een doode en vele gewonden ten gevolge had.

Wij bevinden ons in 1802 aan boord van het schip van staat: de Pluto.
Overdek klinkt het bootmansfluitje en wanneer de manschappen baksgewijs opgesteld staan, houdt de schipper een toespraak:
„Mannen, zooals gij weet is thans de tijd van vrijheid, gelijkheid en broederschap gekomen."
„Jawel, schipper!"
„De bramzeilen moeten gereefd worden, en dat hoef jullie natuurlijk niet te doen als je er geen zin in hebt, omdat het nu vrijheid, gelijkheid en broederschap is."
„Jawel, schipper!"
„Maar als jullie nu niet binnen 2 minuten in de mast zit, zal ik je een end talhout over je ribbenkast halen, dat de stukken er af vliegen."
„Jawel, schipper!"
Nogmaals klinkt het bootsmansfluitje, de Janmaats vliegen het want in en vijf minuten later zijn de zeilen geborgen.

O, wij hadden dit boek nog veel langer en nog veel grooter kunnen maken. De koloniale baaierd is onuitputtelijk, wij hadden de waterleidingkwestie, de in en in treurige medische zorg, het gebrek aan onderwijs, de rassenwaan, en duizend andere grieven uit kunnen stallen.
Wij doen het niet.
Wij willen slechts één ding aantoonen: gekleurde landgenooten gij waart slaven, gij zult in armoede en ellende blijven leven, zoolang gij geen vertrouwen hebt in uwe eigen proletarische eenheid. Niet met hier en daar een grondje, een schop of ploeg op crediet zijn wij te helpen.
Een groot plan van nationale reconstructie is noodig, een plan met collectieve grootbedrijven met moderne outillage in handen van de arbeiders van Suriname.
Onze nationale welvaart zal met eigen handen opgebouwd moeten worden.

Dit plan eischt alle inspanning van ons Surinamers. Doch eerst moeten in ons land de proletariërs tot strijdvaardig klassenbewustzijn komen, eerst moeten zij met de oude slavenketenen ook de oude slavenmentaliteit af weten te schudden.

WEERZIEN EN AFSCHEID.

Sranang, mijn vaderland, ik heb U weergezien, en uwe schoonheid was zooals ik die vaak gedroomd heb, verlangend woelend in mijn bed in Holland.
Over het diepe blauwe water van den Oceaan draagt de „Rensselaer" mij naar uw kusten. Vliegende visschen, als dansende diamantjes, schrikken op bij het naderen van de boot, vliegen vijf à zes meter verder, werpen zich dan opnieuw, een zilveren spoor teekenend, in het water. De lucht is vochtig en frisch, een sterke passaatwind waait om mij heen met den adem der vrijheid. Als het monotone geluid der meeuwen zingt door mijn hart verlangen naar het weerzien.
Eenige stooten van de stoomfluit waarschuwen. Het is heden sloepenrol. Wij treden aan op het dek. Het blijkt dat er geen zwemgordels genoeg zijn voor de kinderen. Ineens weet je weer dat je proleet bent. Beneden in de eerste klas vermaken zich passagiers en officieren in hun zwembad. Schepelingen tellen niet mee. Proletenkinderen kunnen verzuipen. Hoog, door de stengen en stagen van de „Rensselaer" waait de wind der vrijheid. Op het dek beneden mij komt een blanke stoker, maar zwarter dan ik door het stof van de vuren en haast zich naar zijn bedompt logies toe. Als hij halfweg de bak is wuift hij naar mij en de kinderen. In het zwart van zijn gezicht lachen het wit van zijn oogen en de blanke rij tanden. Ook dat is overal hetzelfde en overal schoon, de makkerschap der proletariërs en hun liefde tot de vrijheid.

Ik sta op het dek van de „Rensselaer", een blijde lichte morgen in Januari. Twee uur geleden is de

zon met een bloedrooden glimlach opgestaan uit haar leger, haar gloeiende kogel rolt als een vurige ballon langs den strakblauwen hemel en trekt de melkwitte nevelsluiers tot zich, waarachter de groene muur van de kust schuil gaat. Uit de lucht storten stroomen van warmte en licht op het witglimmende scheepsdek. Aarde en zee van Suriname nemen een douche van zonlicht. Zwellend en bruisend vloeit de machtige stroom van de rivier ons tegen. Dicht bij de stad is haar water lichtblauw en tot op groote diepte doorschijnend. In het bosch langs den oever, waar de geur van bloeiende mahonieboomen en versch gebrand hout uit opstijgt, heeft een vroege haan alle andere vogels wakker geroepen. Tjongtjongs zingen hun eentonig liedje, watervogels steken den snavel plotseling in het water en komen met een vischje in den bek boven, twee langgerekte golfjes achter zich latend. Wieswiesies haasten zich naar het strand toe. Hoog in de lucht cirkelt in stemmige kleeding de tinjie fowroe (aasgier), die vrijwillige reinigingsman van Suriname. In de frischgroene toppen der boomen, waaromheen de laatste droomen van den ochtend nog zweven, klautert, als een vlugge bruine rakker de passaatwind. Boven het lied der andere vogels uit zingt een bloedroode kleine zanger zijn solo. Ranke zeilbooten met blanke zeilen komen de rivier af en roeibooten, rood als menie, met riemen waarvan het water druipt als een blinkende sluier van parels. Het schip wordt omringd door puffende stoombootjes die aan waterkevers doen denken en korjalen, als vlugge slangen warrelend over het water. Van fort Zeelandia gaat een schot de lucht in en weergalmt tegen de bosschen, een ijl rookwolkje blijft boven den loop van het kanon hangen. Op zijn sterke armen draagt

de lachende rivier ons schip naar de kade. Zij herinnert mij aan vader zooals hij mij en mijn zusje vroeger, hoog op zijn schouders naar de markt droeg.

Tusschen de duizendkoppige menigte die ons aan den wal verwachtte, was vader een nietig oud mannetje, moeder, om wie ik teruggereisd was, vond ik niet weer, ze was twee dagen na onze afreis uit Holland gestorven. In mijn hart wordt het fluitewijsje van de droefheid overstelpt door het gejubel der begroeting. Als op een feestdag heeft het proletariaat van Suriname zich in Zondagskleeding gestoken. Tusschen de hooge gestalten der mannen dwarrelen de koto miessies als vroolijke, kleurige vlinders. Duizend trouwhartige oogen blinken. Honderd sterke handen grijpen de mijne. „Na wang biedjie man!" (hij is een groot man) zegt een havenarbeider lachend, „de gouverneur zorgt voor zijn adjudanten". Nu pas merk ik hoe ik door eenige rechercheurs gevolgd word. In het foudraal op hun heupen dragen de agenten hun geladen revolvers. [81]) Hoffmandruppels moeten in die dagen voor vele blanken in de kolonie een begeerde drank geweest zijn! Nadat zij zelf en zij alleen, door hun dwaze angstpropaganda voor „den komenden Messias" deze belangstelling gewekt hebben, klopt het hart hun in de keel wanneer zij denken aan de mogelijke gevolgen. Hoe is het mogelijk dat de komst van een „communist" [82]) vele civiele en militaire bestuurders van de kolonie dermate had beangstigd? Hoe anders, dan omdat men wist dat de brandstof der ellende zoo hoog was opgestapeld, dat slechts een enkele vonk noodig zou zijn om haar te doen ontvlammen! [83]) En toch, wat zou een en-

kele man, zèlfs indien hij wilde, beginnen kunnen tegen het geheele machtsapparaat der kolonie Suriname?

Als dezen avond de laatste bezoekers weg zijn, denk ik aan die ellende. Buiten hoor ik, als eens, toen ik een jongen was, het zachte sissen der siensiens. Een lichtende faja-worong danst voor het open venster. Heel in de verte bast een waaksche hond. De maan lacht haar stillen glimlach boven de kruinen der boomen. De lucht is vol van de geuren der kamperfoelie. Inktzwarte vleermuizen kussen hongerig alle rijpe vruchten. Ver in de verlichte straten der binnenstad speelt muziek. Onder de toonen van de hot jazz (negers zijn goed genoeg om hun meesters met temperamentvolle muziek te vermaken) verdrinken vele rijke blanken hun zorgen. Hier in de „vuilewijk" waar de proletariërs wonen, is het stil en donker. In hun huizen van vier bij vier meter als lugubere holen, wachten de gekleurde gezinnen zwaarslapend van vermoeidheid den morgen. Niet allen zijn zoo gelukkig een dak boven hun hoofd te vinden. Velen slapen tegenwoordig onder de bruggen of op de stoep der huizen. Ik herinner mij nu ook hoe mager en hol vele gezichten aan den steiger waren onder het bedriegelijk masker der vreugde. Luidschreeuwend wiekt een verschrikte owroe koekoe van den boom op.
In het stille van den nacht klopt men aan de vensters. Dat zijn de rechercheurs die zeker willen zijn dat ik thuis ben. Het is alsof iemand plotseling aan mijn hart geklopt heeft: wat zul je doen om de ellende van je volk te verzachten? In het fluweelen donker van den nacht hoor ik zachte stappen.
Moeder, wat kan ik doen om te helpen? Mijn

kameraden wachten op mij. Ik ben pas terug in het land. Er is zooveel veranderd.
Het is of moeder zich over mij heen buigt om me te kussen, zooals ze deed toen ik klein was, zooals ze luisterde naar mijn klachten, wanneer het verdriet reeds minder werd omdat er iemand was die naar mij luisteren wilde.
En ineens weet ik, ik zal een adviesbureau oprichten en luisteren naar de klachten van mijn makkers zooals moeder eens geluisterd heeft naar het verdriet van haar jongen. En misschien zal het mij lukken hen iets te doen gevoelen van al de hoop en moed die besloten liggen in dat eene machtige woord dat ik leerde in den vreemde: organisatie. Misschien zal ik er in slagen iets van die verdeeldheid uit den weg te ruimen die de zwakte was dezer gekleurden, misschien zal het niet geheel onmogelijk zijn om negers en Hindostani's, Javanen en Indianen te doen verstaan hoe slechts de solidariteit alle zonen van moeder Sranang kan vereenigen in hun strijd voor een menschwaardig leven.

Een lezing, die ik had willen houden over de geschiedenis van Suriname, eerste poging mijnerzijds om het diep verankerde minderwaardigheidsgevoel van mijn landgenooten te bestrijden, werd ondanks de wettelijk bestaande vrijheid van vergaderen onmogelijk gemaakt door zaalafdrijving van den kant der regeering. [84]) De eene zaalhouder na den andere trok onder pressie van boven zijn vergunning in, een bijeenkomst op het erf van Knijpe werd buiten iedere wettelijke bepaling om door de politie verboden. Nu hoor ik iederen morgen reeds om vijf, zes uur de bloote voetstappen van mijn makkers die zich door de Pontenwerfstraat bij honderden

naar ons erf begeven, waar ze, gehurkt, uren lang geduldig in de schaduw van den grooten manjaboom hun beurt afwachten.
Rondom hen, in de vuile hoek, ontwaakt het leven. Langs de plankenkrotten vol gaten, gedekt met troelie waar in den regentijd het water als door een zeef doorheen gaat, spoeden zich de vrouwen met basquitas vol bananen en manjas op het hoofd naar de markt toe. Kinderen met dikke buikjes en kromme beenen van ondervoeding, dysenterie en andere ziekten, spelen in de waterplassen van de ongerioleerde, ongeplaveide straten, of bij de waterputten en de stinkende W.C.'s op de erven. Een aasgier sleept het kadaver van een rat uit een der stinkende, verstopte goten. Slechts de natuur schijnt zich om deze tentoonstelling van ellende niet te bekommeren. Vroolijk als altijd geven de vogeltjes elkander rendez-vous in den manjaboom, de mooi geteekende grietjiebies, de hemelsblauwe blavoortjies en de muschkleurige gado-fowroes. Alten en bassen geven concert in het zonlicht, dat de veeren van graspijltjes en kraroen doet fonkelen.
Onder den boom echter, langs mijn tafeltje, passeert de parade der ellende. Paria's met diepe holle wangen. Hongerlijders. Menschen zonder voldoende weerstand. Open boeken om in te lezen het moeizaam vertelde verhaal van onderdrukking en ontbering. Indianen, boschnegers, Creolen, Britsch-Indiërs, Javanen, er waren dagen, terwijl de motorbrigaden der politie buiten op de straat circuleerden, dat meer dan 1500 aan mijn tafel verschenen, waarvan sommigen zeven tot acht dagen gereisd hadden om mij te spreken.
Bitter zegt een Hindoe tegen mij: „Ik heb een ezel en een kar. Als nu dit beest een wond heeft, dan

zijn er dadelijk een paar politie-agenten bij de hand om mij te bekeuren. Toen ik onlangs zelf een wond aan mijn been had en in het hospitaal om gratis hulp vroeg, heeft men mij letterlijk er uit gesmeten. En toch zeggen de leiders van „Bharat Oeday" dat het koloniaal bestuur voor ons wil zorgen als een moeder voor haar kinderen."

Britsch-Indiërs vertellen dat men hen weggehoond heeft als ze kwamen klagen, spottende roepend: „wacht maar op jullie Gandhi!" Zij kunnen de belasting op de huurwaarde van hun grondjes en de krotten die daarop staan, niet meer betalen. Om de belasting te kunnen innen, dringen militairen in hun huizen, verkoopen het dak boven hun hoofd, de kippen uit den tuin, de kleine voorraad rijst die dienen moest als mondvoorraad voor het gezin. De waarde van het verkochte wordt vastgesteld door den aanvoerder die zoowel kooper is als verkooper. Men komt bij een familie die geen belastingschuld heeft. Daar de man niet thuis is, weigert de vrouw de militairen binnen te laten. Zij wordt, hoewel zij zwanger is, ter zijde geslingerd en baart later een mismaakten jongen.

Dezelfde klachten krijg ik van de kleine boeren uit Nickerie. Het werk in de polders daar is buitengewoon zwaar, terwijl de prijs van de rijst tengevolge van de crisis tot het uiterste gedaald is. Ook zij kunnen de belasting niet meer betalen en ook zij worden onteigend.

Het blanke papier van mijn schriften, (later, na de huiszoeking en mijn arrestatie bleken ze op onnaspeurlijke wijze verdwenen) vult zich met klachten.

In alle districten van Suriname wemelt het van malarialijders. De meesten zijn ten doode opgeschre-

ven omdat zij zelf geen geld meer hebben voor het koopen van kinine. Een gekleurde vrouw, die een ongeluk had gekregen, overleed in het hospitaal onder de hevigste pijnen, terwijl men in de buurt, voor de operatie, naar de solvabiliteit der familie informeerde. Een arbeider moest zijn jas in pand geven, een vrouw haar armbanden verkoopen om den dokter van Lelydorp te kunnen betalen. De tuberculose richt een ware slachting aan. Alleen in het jaar 1932 werden meer dan 2000 nieuwe gevallen van framboesia tropica geconstateerd!

Suriname is het land der bloemen. Als de vaja lobie, de bloem der vurige liefde die jonggeliefden elkander schenken, bloeien de roode wonden op haar zwarte lichaam. Als de anga lampoe, hangt de roode lamp der ellende voor het huis der armen. Tusschen bloeiende kana's en geurende popokaie tongo's bloeien filaria en lepra mede. Waar het mos geurt onder de palmen, ligt een jonge moeder vier dagen in barensnood en sterven op de vijfde, moeder en kleine. Bloemen in plaats van een verloskundige in het boschland. Diep in het binnenland, moerassen met ijskoud water, waar nooit de zon schijnt, groeit de kolossale kankantrie. Zwarte knoestige handen omklemmen de zware bijlen. Woudreuzen worden geveld, lappen grond opengekapt, binnenkort zullen zich hier, gesteund door regeeringssubsidies, de nieuwe koffiecultures ontplooien der blanken. Soms echter loopen de houthakkers geweldige wonden op. Wie zorgt dan voor de gekwetsten? Er zijn voetwonden, groot en diep. Je vuist zou je er gemakkelijk in kunnen draaien. Ze zijn vol wild vleesch. Zwarte voeten, vormeloos opgezwollen. Het geheele lichaam wordt ondraaglijk pijnlijk. De lucht van zulke wonden is voor de anderen in de hut niet

te verdragen. Midden in de heerlijke fauna en flora van het oerwoud sterft een werker.

Met alle mogelijke beloften lokte men de contractkoelies naar Suriname. Tachtig cent per man en 60 voor een vrouw werd hun toegezegd voor iederen dag, ook voor dien, waarop ze door force majeure niet zouden kunnen werken. Toen kwam de crisis. Terwijl de hoogste instanties vrijuit gingen, kregen de ambtenaren met salarissen tot *f* 12.000, 5 à 10 % loonsverlaging. De loonsverlaging van de koelies echter, die voortaan nog slechts 2 of 3 dagen werkten en de andere dagen geen uitkeering kregen, bedroeg 60 à 75 %. Voor den man van 80 op 60, voor de vrouw van 60 op 40 ct. per dag. Weekloonen vielen van *f* 4.80 op *f* 1.80. [85]) De handige ondernemers openden plantagewinkels, die zij meestal aan Chineezen verpachtten. Gedwongen winkelneering waarbij de oneerlijkheid des te gemakkelijker werd, omdat de Surinamer meestal niet per kilo, pond enz. maar voor 10 cent of 25 cent van dit of dat koopt. Wie zoo in de schuld raakt, ziet geen kans dat hij er ooit meer uit komt. Wil hij zaden enz. hebben om het landje te bebouwen, dat hem voedsel voor zijn gezin zal leveren, dan moet hij deze van den ondernemer poffen. Dat beteekent nieuwe schulden bij den ondernemer en het hongerend wachten tot de oogst op het kleine landje rijp is.
Tracht hij echter te protesteeren of te ontvluchten, dan wordt hij teruggebracht en gestraft.
En toch zijn diegenen, die zij het dan ook maar twee dagen in de week nog werken, te benijden.
Intusschen was het bloedbad van den rooden October noodig, eer de regeering er ten slotte toe

bereid scheen het vraagstuk van de werkverschaffing met eenige ernst aan te pakken. Sindsdien stuurt ze de lastigste en gevaarlijkste elementen naar het oerwoud, waar deze ongeschoolde werkkrachten uit de stad wilde rubber mogen gaan tappen waarvoor geen markt is te vinden of goud zoeken in de volkomen afgewerkte mijnen. Bijna allen die zich hierheen waagden zijn ziek en ellendig teruggekomen. Men kan, zegt bitter een der klagers aan mijn tafeltje, nog beter direct een touw nemen om zich ineens van kant te maken.

Voller en voller worden mijn schriften der ellende. Feller en feller worden de hetzartikelen in de blanda pers, „de West" en „de Surinamer".

Voorop de pers der Katholieke geestelijkheid. De „echo's uit de missie" jammerden over de „arme misleiden". Hadden het tegelijkertijd over „communistische Creolen en zwarte deernen". Over „sluw overlegd plan". Men sprak van moorden, brand stichten in huiveringwekkende geheimzinnigheid. Door de straat ratelen nog altijd, dag aan dag, de motorbrigades. En toch, wat kan ik voorloopig anders doen dan in de harten het beginsel der solidariteit planten, het eerste zaadje waaruit naar ik hoop eenmaal de sterke, goedgefundeerde organisatie zal groeien die wij noodig hebben.

Maar ook dat is reeds gevaarlijk.

Vrienden waarschuwen: Na den rooden October heeft men vele kameraden maandenlang opgesloten om ze eindelijk, zonder dat iets bewezen kon worden, weer vrij te laten. Hun werk en goede naam zijn ze daarmee hier kwijt. Velen van de zwakkeren werden zoo als het ware gedreven in het schrikbarend toenemende leger van den misdaad uit ellende. De koers van de regeering is vol-

komen duidelijk. Wie zich tegen dien koers verzet, wordt opgeborgen, al is het dan maar in het krankzinnigengesticht Wolfenbuttel, zooals het na zijn arrestatie in October '31 met Hugo van Vliet gebeurd is en in '32 opnieuw met den 18-jarigen White, om geen andere reden dan dat hij „weg met X" op een schutting had geschreven.
Dapper is de regeering tegen de ongewapende proletariërs uit de stad, bezorgd wordt zij zoodra ze ook maar denkt aan hun verbinding met de strijdbare elementen uit de bosschen. Sinds hun afgevaardigde Adjangamang op de vergadering van werkenden en werkeloozen in October '31 gezegd heeft: „Oeng dintjie Bonni didi, ma ing kra di iti!" — d. w. z.: „Jullie denken Bonni is dood, maar zijn geest leeft nog" en niet, „Jullie denken dat Bonni dood is, maar zijn nakomelingen leven", zooals het officieele rapport er van gemaakt heeft — heeft men de winzucht met de voorzichtigheid trachten te verbinden door guldens per jaar te eischen voor een „porte d'armes". De verbittering is er slechts grooter op geworden sinds deze hooge belasting op het dragen van wapens verbonden is met een van *f* 0.50 per blok hout dat gekapt wordt. En dat, terwijl de Djoeka's toch reeds herhaaldelijk misleid worden door ondernemers die de betaling weigeren voor zgn. afgekeurde stammen, welke de negers natuurlijk niet stroomop met zich terug kunnen nemen en die de maatschappij toch gebruikt als de Djoeka's teruggaan. Bijna iederen dag komen afgevaardigden van de Djoeka's der boven Commewijne bij mij en herhaaldelijk heb ik het aanbod om in 't geheim wapens op mijn erf te brengen met de meeste kracht van de hand moeten wijzen. Het

was mij te doen om organisatie, niet om een bloedbad.
Wat ik echter met alle kracht vermijden wilde, dat lag slechts al te duidelijk in de bedoeling van sommige elementen. „Als de schrik er maar eens in gejaagd is," dachten deze blijkbaar, die in het zwarte ras nog altijd niets anders dan een tot misdadigheid voorbeschikt geslacht zien, „dan is het gauw genoeg uit met dat gedonder." Tot het standpunt dat een volksbeweging niet ontstaat door agitators, maar tengevolge van den oekonomischen toestand der bevolking, hadden deze zich nog niet kunnen verheffen.
Reeds eenige malen had de Procureur-Generaal (waarnemend gouverneur) door de schutting van ons erf staan kijken wat er gebeurde. In den morgen van den 31sten Januari 1933, toen het erf reeds om 3 à 4 uur vol gestroomd was met Javanen, verscheen plotseling een afdeeling politie onder leiding van inspecteur Esseds, die orders gaf het erf te ontruimen. Op dit oogenblik had ik voor het eerst gelegenheid kennis te maken met dien typischen vorm van geweldloos verzet der Indiërs. Hoe de agenten ook rukten en sjorden aan de lichamen der gehurkte Javanen, er was er geen een die zich verweerde, maar evenmin dachten zij er aan om ook maar een centimeter van hun plaats te wijken. Toen dit schouwspel ongeveer een uur geduurd had, wendde inspecteur Esseds zich wanhopig tot mij met de opmerking:
„Als de blanken maar eerst komen, dan gehoorzamen jullie wel." Daar ik inzag dat wij tenslotte toch voor het geweld zouden moeten wijken en daar ik bovendien tot iederen prijs een botsing wenschte te vermijden, antwoordde ik hem: „Niet voor

de blanken, maar omdat jij een man van mijn eigen ras bent zal ik hun verzoeken het erf te ontruimen." En, wonderlijk, nauwelijks had ik een zin tot de menigte gesproken, of de heele massa der Javanen stond zwijgend op en verliet in volkomen orde het erf, waarbij weliswaar de politie niet kon nalaten hier en daar nog eens, volkomen overbodig, de menschen door duwen en sjorren tot sneller loopen aan te sporen. [86])
Ondertusschen was nu precies datgene gebeurd wat ik had willen vermijden en vulde de Saramaccastraat zich met 2 à 3000 menschen, die zonder bepaalde leiding of doel, in de richting van het gouvernementspaleis marcheerden. Nog altijd hopende dat ik de autoriteiten zou kunnen overreden, nam ik een auto, waarin ik mij langs een kleinen omweg, om niet als het ware aan het hoofd van een optocht aan te komen, over het reeds afgezette kerkplein naar het regeeringsgebouw toe spoedde. Op mijn vraag, onmiddellijk den gouverneur te mogen spreken, kreeg ik ten antwoord dat deze ongesteld was. Geen audiëntie. Op het politiepaleis trad in zijn plaats na enkele oogenblikken, hoogrood van drift, de Procureur-Generaal binnen en beval zonder mij ook maar een oogenblik aan het woord te laten: „Arresteer dien kerel!"
Achter de tralies van mijn cel waar men in allerijl een speciale prikkeldraadversperring om de gevangenis opwierp, heb ik het verdere verloop der gebeurtenissen niet als ooggetuige mee kunnen maken. Van mijn vrouw, van verschillende makkers die later in de gevangenis gebracht werden en uit de kranten, heb ik het verloop vernomen.
Op 4 Februari, den dag na mijn arrestatie, was een groote massa naar het parket getrokken om mijn

onmiddellijke invrijheidstelling te eischen. De politie dreigde te schieten, waarop eenige arbeiders naar voren sprongen, hun jas openrukten en hun borst ontblootten met de woorden: „Hier, schiet maar, dan zijn we tenminste van onze ellende af!"
Mr. van Haaren stond daarbij. Hij schrok hevig en zei, dat de menschen Dinsdagmorgen om 8 uur (dus op 7 Februari) maar terug moesten komen. Dan zou hij de Kom vrijlaten. De Surinamers Doorson en Kaffee en verscheidene anderen hebben dat gehoord, terwijl het bericht dan ook in „de Banier" geplaatst werd.
Toen dien Dinsdag 's morgens de massa naar het gouvernementsplein optrok, had mr. van Haaren de politie en militairen met carabijnen klaar gezet. [87])
Er gebeurde echter niets bijzonders. De menigte kwam kalm naderbij door de Heerenstraat, die niet afgzet was. Zoo rustig was men, dat de geheele massa zich kalm in het gras voor het Palace-hotel neerzette en daar verscheidene minuten bleef zitten. Toen echter, volkomen ongemotiveerd, een der kameraden gearresteerd werd, had dit de uitwerking dat allen opnieuw opmarcheerden naar het gouvernementsgebouw, waar zij te kennen gaven niet heen te zullen gaan eer ik in vrijheid gesteld was. Van rumoer of gewelddadigheid was nog steeds in het geheel geen sprake. Men weigerde echter rustig uiteen te gaan en hierop vielen vlak na elkander de beide salvo's, die 22 zwaar gewonden en 2 dooden ten gevolge hadden. [88])
De dooden waren gevallen en de politie achtte het hierna nog noodig tot een sabelattaque op de in paniek vluchtende menigte over te gaan. In „de Banier" schrijft iemand die bij het bloedbad tegenwoordig geweest is: „Ik ben ooggetuige geweest hoe de in-

specteur Kleinhout op de hoek van de Heerenstraat en Watermolenstraat een man die niet gauw genoeg volgens hem liep, met zijn sabel zoo geslagen heeft, dat de man niet verder kon gaan. Daarna werd hij verder afgerost door een agent met zijn gummistok. Het volk en vooral de Javaantjes, die over het algemeen physiek zwakke menschen zijn, werden meer dan mishandeld. Als men ze zoo toegetakeld had, dat ze op den grond lagen, werd er nog met de kolf op losgeslagen. Maar deze menschen laten zich niet medisch behandelen, ze zijn bang gestraft te worden."

Om nogmaals te bewijzen hoe volkomen vredelievend de betooging was, die met geweld was uiteengejaagd om den schrik erin te jagen, citeeren wij tenslotte onzen tegenstander „de Surinamer", welke op 10 Februari schreef: „Dat de menschen niet gewapend waren moge blijken uit het feit, dat van de in het hospitaal gebrachte 22 gewonden op géén wapens gevonden werden, slechts op Cyriell, die dood bleef, werd een broodmes gevonden." Nog dienzelfden avond werd de politie wegens haar optreden officieel gehuldigd en beloond met een bierfuif. [80])

Wanneer ik denk aan de gedoode makkers, aan de gewonden en verminkten, aan de nood en ellende, dan schijnt het bijna onbelangrijk daar tegenover mijn persoonlijk leed, de cel vol ongedierte, de kwellingen van verhoor op verhoor en dreiging op dreiging, pressie welke op mijn vrouw (die toch reeds door het ongewende klimaat ongesteld was) werd uitgeoefend, de huiszoekingen en het geleden financieel verlies, terugkeer en werkeloosheid in Holland, ook maar te vermelden. Slechts als een bewijs van rechte-

loosheid en willekeur in Suriname mogen zij dienst doen.

Reeds op 3 Februari had de burgerlijke „de Surinamer" moeten constateeren: „alles verdroeg de Kom lijdelijk, hij kwam tegen niets op, hij berustte in alles" en dit blad schreef dan ook verder: „De aanhouding is dus geschied zonder eenige zekerheid dat het tot een vervolging zal komen". Hoe profetisch deze woorden waren bleek wel, toen men mij op 10 Mei plotseling met mijn gezin aan boord van de „Rensselaer" bracht en zelfs de ultra regeeringsgetrouwe krant „de West" op 12 Mei moest constateeren: „Jammer, dat de justitie niet eerder tot het inzicht is kunnen komen, dat het formeel bewijs van schuld wellicht moeilijk te leveren zou zijn. Men kan natuurlijk als buitenstaander niet alle omstandigheden beoordeelen die vertragend hebben gewerkt, maar het blijft te betreuren dat het drie maanden moest duren eer deze beslissing genomen werd, en dat daardoor ook de spanning in den lande zooveel langer heeft geduurd." [90])

De „spanning in den lande" zal, vreezen wij, met het vertrek van de Kom niet ten einde zijn. „De schrik is er in gejaagd," het bloed heeft gevloeid, maar de ellende bestaat nog. Jacob Kanna, kapitein der Indianen, kwam naar den gouvernementssecretaris, met het verzoek om eenig voedsel te verstrekken voor zijn 30 hongerlijdende dorpsgenooten. Hij werd glad afgewezen. Ook onder de boschnegers heerscht soms hongersnood. De werkeloosheid neemt toe. De heer Putscher, lid van de Koloniale Staten van Suriname, levert in zijn rede van 12 Juli 1933 in den Haag in „Twee Steden" de scherpst denkbare critiek op het beleid van den landvoogd. „De slechte

geest in Suriname vindt dan ook zijn diepere bron in de algemeene erkenning, dat het bestuursbeleid volkomen tekort schiet en verre beneden de eischen van 's lands toestand in dezen zorgvollen tijd blijft. Er worden slechts maatregelen getroffen, die alleen maar strekken kunnen om den slechten toestand eenvoudig zijn beloop te laten. Niets wordt gedaan, dat de afglijding zou kunnen stuiten, geen enkele kiem wordt gelegd, die hoop op ontluiking van nieuw leven en voorspoed kan geven. Dit volkomen gebrek aan initiatief, organisatievermogen, regeertalent, is de ware bron van de voortgistende ontevreden geest in alle lagen van de Surinaamsche bevolking... Men mag met recht vragen, of indien in den geest van de heeren Brandon en Fernandes de rijst- en maiscultuur verbeterd en bevorderd waren en de bacovecultuur weer ter hand was genomen, het resultaat daarvan niet zou hebben voorkomen den ellendigen toestand onder het oog van den heer Rutgers gegroeid, totdat de ontevredenheid in ordeverstoringen uiting vond en door bloedvergieting en levensvernietiging neergedrukt moest worden?"

Maar gouverneur Rutgers onderbreekt haastig zijn korten loopbaan in de kolonie en keert terug naar Holland, waar hij als algemeen geacht deskundige zijn plaats in de 2e Kamer inneemt om mede te praten over de belangen van Suriname.

Voor zijn vertrek heeft hij zijn laatste maatregelen genomen: „Het bestuur houdt er rekening mede, dat herhaling van dergelijke gebeurtenissen als in October 1931, en Februari 1933, zij het in gewijzigden vorm, niet uitgesloten is."

Met andere woorden, het bestuur weet dat stijgende ellende stijgend verzet tengevolge kan hebben,

het is van plan iedere organisatie der Surinamers te beletten zooals de SAWO*) in 1932 ontbonden werd omdat zij zich zoogenaamd „op godsdienstig en politiek terrein" had bewogen.
Maar de toonaangevende pers juicht.
Het Handelsblad van 6 Juli '33 durft schrijven:
„Als een der groote verdiensten van gouverneur Rutgers kan men ongetwijfeld aanmerken, dat hij er in geslaagd is het subsidiecijfer op de begrooting te verminderen, niettegenstaande de belangrijke uitgaven voor crisissteun en het sterke afnemen der inkomsten."
Dat een Surinamer omkomt, daarvan zal het Handelsblad zich niet veel aantrekken, als hij maar bereid is op een koopje om te komen.
Deze bereidheid echter, de gebeurtenissen hebben het bewezen, begint in Suriname te verdwijnen.
Sranang mijn vaderland.
Eenmaal hoop ik u weer te zien.
Op den dag waarop alle ellende uit u weggewischt zal zijn.

---

*) Surinaamsche Algemeene Werkers Organisatie.

EINDE

AANTEEKENINGEN.

1. Mr. Jan Jacob Hartsinck, Beschrijving van Guiana of de wilde kust in Zuid-Amerika, enz., te Amsterdam, bij Gerrit Tielenburg, 1770.
   Een van de oudste en belangrijkste werken over Suriname, waarin de voornaamste brieven, adviezen, ordonnantiën, conventies en octrooien letterlijk geciteerd zijn. Hartsinck, wiens vader 25 jaar als directeur zitting had in de Surinaamsche Societeit, genoot voor dit boek de medewerking van den kolonialen secretaris van Meel en andere aanzienlijke inwoners van Suriname, terwijl hij voorts in staat was gesteld de archieven, resoluties, placaten en ordonnanties van de koloniale regeering te raadplegen. Hierdoor kan zijn werk op volkomen betrouwbaarheid aanspraak maken.
2. J. Wolbers, Geschiedenis van Suriname, Amsterdam, 1861, blz. 17.
   Wij zullen in ons boek nog vaak verwijzen naar dit uitnemende standaardwerk over Suriname, waarvan de objectiviteit en de zin voor recht en waarheid des te meer in het oog vallen, wanneer men bedenkt dat het geschreven is in een tijd, toen de slavernij in Suriname nog niet afgeschaft was.
   Aan de voorrede van dezen waarlijk godvruchtigen en liberalen schrijver, die krachtig de afschaffing der slavernij heeft bepleit, ontleenen wij, ten einde de geloofwaardigheid van de door Wolbers vermelde feiten te doen uitkomen, de volgende passages:
   . . . „Vooral werd mij een rijke bron ontsloten op 's Rijks-Archief. Daar vond ik, in de notulen van Gouverneurs en Raden, dagboeken der Gouverneurs en andere officieele stukken de belangrijkste bijzonderheden . . . Wel was het een vermoeiende arbeid, dat groot aantal lijvige folianten (manuscript) door te lezen, doch die moeite werd ruimschoots beloond, wanneer bijzonderheden werden aangetroffen, waardoor een helder licht over tot dusverre duistere punten werd verspreid" (blz. II).
   . . . „Steeds heb ik *waarheid* willen vermelden . . . . Men zal mij nimmer met grond kunnen beschuldigen *onwaarheid* te hebben geschreven of de feiten verdraaid of in een valsch licht te hebben gesteld" (blz. IV).
3. Werner Sombart, Der Bourgeois, Leipzig, 1913, blz. 96/98.
4. Wolbers, blz. 26/27.

5. Las Casas was een Spaansch priester, die geruimen tijd in Amerika vertoefde. Vervuld van medelijden met het ellendige leven van de inboorlingen, die vooral in de goudmijnen door hun nieuwe meesters op onmenschelijke wijze afgebeuld werden, stelde hij voor om negerslaven te importeeren. Zijn werk „Brevissima relacion de la destruccion de las Indias" (1552) is in bijna alle Europeesche talen vertaald.
6. Hartsinck, deel II, blz. 585.
7. Wolbers, blz. 837. Het geheele octrooi vindt men letterlijk bij Wolbers afgedrukt, blz. 834/46.
8. Art. XVIII, Wolbers, blz. 844.
9. Dagboek van gouverneur J. J. Mauricius, Wolbers, blz. 121.
10. Zie ook W. Bosman, Nauwkeurige beschrijving van de Guinese Goud- tand- en slavekust, enz. t'Amsterdam, bij Isaak Stokmans, 1709, blz. 149/151. „Deese handeling (het brandmerken), geloof ik, komt U.E. wat wreed, half barbarisch te voren; doch vermits het uit *noodzakelykheid* geschied, so moet het er so mee doorgaan."
11. Letter from Person Bonham to Earl Bathurst, 9 February 1814, Wolbers, blz. 567. (Bonham was tijdens de Engelsche overheersching gouverneur van Suriname van 1812-1815).
12. Letter from Person Bonham tot Earl Bathurst, 14 Juli 1813; Wolbers blz. 567.
13. Genesis, capittel IX, vers 25. Zie ook vers 27: „God breide Japhet uit en hij wone in Sem's tenten: ende Canaän zij hem een knegt".
14. Johan Picardt, Korte beschrijvinge van eenige vergetene en verborgene Antiquiteiten enz., te Amsterdam, bij Gerrit van Goedesbergh, 1660. Blz. 9.
15. Notulen van Gouverneur en Raden, van 24 December 1745, Wolbers blz. 131/132.
16. Wolbers, blz. 288/289.
17. Notulen van Gouverneur en Raden, van 4 Augustus 1761, Wolbers blz. 290.
18. Zoo deelt Hartsinck, deel II, blz. 646, mede: „Van Sommelsdijck bepaalde, dat voortaan niemand zijne slaven meer zou mogen verminken of met den dood straffen — er bleef dus nogal eenige ruimte over".
19. Notulen van Gouverneur en Raden, van 30 Augustus en 18 September 1799, Wolbers blz. 494.
20. Wolbers, blz. 494/495.
21. Journaal van gouverneur Mr. J. J. Mauricius, van 6 September 1750. Merkwaardig is ook wat hij ver-

der neerschreef: „Uit deze stukken siet men alweer, hoe doorgaans de ongelukken op eene plantagie komen door quaade directie". Wolbers, blz. 132.

22. Notulen van Gouverneur en Raden, van 1 December 1800, Wolbers, blz. 494.

23. Mauricius in „Receuil van egte stukken en bewijzen, door Salomon du Plessis, geweeze Raad van Policie en Crimineele Justitie, tegens Mr. Jan Jacob Mauricius; alsmede door de Societeit van Suriname, en der selve Gouverneur Mauricius tegen den gemelde du Plessis enz.", MDCCLII, deel II, § 107, blz. 517.

24. Receuil van egte stukken, deel II, § 16, blz. 185.

25. John Gabriel Stedman, Reize naar Surinamen en door de binnenste gedeelten van Guiana, 4 deelen, Amsterdam 1799.
Deel II, blz. 281: „De veroordeelden, eenmaal vastgebonden zijnde, vallen de zweepslagen op hen, zonder onderscheid van mans, vrouwen of kinderen. Zoo lang deeze straf-oeffening duurt, roepen de ongelukkigen bij herhaling: „danky masera" (ik bedank U meester) en de Planter wandelt met zijnen Opzichter rond, zonder op het geschreeuw het welk hij hoort, eenige acht te geven".
Stedman was een Schot van geboorte, die, met den rang van kapitein, als vrijwilliger van 1772-1777 onder Fourgeaud de expeditie tegen de Marrons medemaakte.
Van zijn boek verscheen behalve bovengenoemde onverkorte Hollandsche vertaling ook een Fransche en een verkorte Duitsche en Hollandsche vertaling. Stedman's vaak zeer scherp oordeel over de toestanden in Suriname is hem door de Hollanders zeer kwalijk genomen. Van belang is het daarom wat de godvruchtige schrijver M. D. Teenstra hierover in zijn boek „De negerslaven van Suriname" opmerkt: „maar heeft deze Britsche kapitein vele zaken overdreven, er is toch ook veel van, dat de *waarheid* is; waarheden, welke men in *Suriname* niet wil hooren, noemt men aldaar lastertaal van ondankbaarheid, en omdat men sommigen wel en gastvrij onthaald heeft, moeten die gasten niet publiek maken, hoe de slaven aldaar behandeld worden: daar zit hem de knoop", blz. 322/323.

26. Hartsinck, deel II, blz. 741 en vlg.

27. Wolbers, blz. 182.

28. Stedman, Reize naar Surinamen, verkorte uitgave, blz. 20/21.

29. Wolbers, blz. 187.

30. Wolbers, blz. 292. Crommelin stelde een aantal artikelen voor om de mishandelingen der slaven te beteugelen, o.m. dat ieder, die „zig schuldig gemaakt heeft aan 't om 't leven brengen van eenige slaaf, zal worden gestraft aan lijff of leeven". De Heeren Raden konden zich hiermede niet vereenigen. Wel gaven zij toe, dat er plantage eigenaren konden zijn, „die soo boos van aard waaren, dat zy zig niet ontzagen *tegen haar eigen kapitaal* te woeden", maar dat deze gedenatureerde lieden uitzonderingen waren. Voorts oordeelden zij, „dat het van de uyterste importantie is, dat de slaaven niet uyt het denkbeeld gebragt worden, dat hun meesters het Jus vite denecis hebben en dat zy niet te beteugelen zouden zijn, indien haar bewust was dat haar meester over het doodslaan van een slaaff aan lijff of leven gestraft zou kunnen worden". Wolbers, blz. 293/294.

31. Volgens Octrooi van 1682 was de crimineele rechtspleging opgedragen aan het Hof van Politie en crimineele Justitie. Voorzitter hiervan was de gouverneur, verder bestond het college uit de Commandeur als eerste Raad en uit 9 onbezoldigde Raden, gekozen uit de aanzienlijkste ingezetenen. Bovendien had er zitting als adviseerend lid de Raad-Fiscaal, de eenige jurist in dit college, aan wie de waarneming van het Openbaar Ministerie was opgedragen.

32, 33 en 34. Notulen van Gouverneur en Raden, van resp. 1 Mei 1729, 2 Augustus 1737 en 29 April 1732, Wolbers, blz. 133/134.

35. Notulen van Gouverneur en Raden, van 14 December 1730, Wolbers, blz. 145/146.

36. Notulen van Gouverneur en Raden, van 16 en 18 December 1762, Wolbers, blz. 290/291.

37. Notulen van Gouverneur en Raden, van 27 Februari en 12 September 1747, Wolbers, blz. 287/288.

38. Notulen van Gouverneur en Raden, van 2 Mei 1731, Wolbers, blz. 130/131.

39. Wolbers, blz. 135.

40. Surinaamsch placaatboek van resp. 7 Julij 1685, 10 Julij 1687, 8 November 1698, 20 Februari 1717, 18 Mei 1718, en Notulen van Gouverneur en Raden, van 7 December 1742. Wolbers, blz. 138/139.

41. Hartsinck, deel II blz. 757, begrootte hun aantal op vijf à zes duizend.

42. Hartsinck, deel II, blz. 700-722, geeft een uitvoerige beschrijving van dezen inval. Aan hem ontleenen wij o.m. ook de volgende interessante cijfers, dat 734 negerslaven zijn uitgevoerd à *f* 350.— per persoon,

benevens een aantal Indianen voor in totaal *f* 2300.—.

43. Hartsinck, deel II, blz. 740.
44. Wolbers, blz. 140/141.
45. Hartsinck, deel II, blz. 768/771.
46. Wolbers, blz. 149; ook vermeld bij Stedman.
47. Zie over deze vredesverdragen Hartsinck, deel II, blz. 755/813 en ook Stedman, deel I, blz. 78/96.
48. Stedman, deel I, blz. 90. Zie ook Wolbers, blz. 155.
49. Zie ook Wolbers, blz. 159/160.
50. Notulen van Gouverneur en Raden, van 25 September 1772. Wolbers, blz. 331/332.
51. Notulen van Gouverneur en Raden, van 30 Junij 1772. Wolbers, blz. 338.
52. Stedman, deel I, blz. 303.
53. Een uitvoerig ooggetuigen-verslag over deze expeditie vindt men bij Stedman, deel III, blz. 1/53.
54. Wolbers, blz. 352.
55. Wolbers, blz. 352/353.
56. P. F. Roos, in het vers „Suriname verheerlijkt", blz. 297 van de bundel „Surinaamsche Mengelpoëzy", te Amsterdam, 1804. Roos was voorzitter van de „Surinaamsche Lettervrienden". Van bovengenoemd vers citeeren wij nog:

    „Leer Uwe kinderen oprechte burgerplichten;
    Leer hen om tempelen der vrijheid op te richten!
    . . . .
    Juigcht, mijne burgers! juigcht! Juigcht, mijne [burgeressen!
    Juigcht, echtgenooten! Juigcht met Uwe [hartmeesstressen
    En telgen, om het heil, dat Suriname wacht!
    Des planters hoop ontluikt; de gulle landbouw lagcht;
    De handel, afgekwijnd, begint opnieuw te bloeijen;
    De zeevaart wakkert aan; men ziet de volken vloeijen,
    't Schijnt dat de voorspoed hier een nieuwen zetel vest.
    De kust van Afrika, herbouwd, gelijk voordeezen,
    Zal ons een magazijn van kloeke slaaven wezen!"

57. Wolbers, blz. 455.
58. Letter from G. Cramstown to Archer, 23 February 1806. Wolbers, blz. 555.
59. M. D. Teenstra, De Negerslaven in de kolonie Suriname, Dordrecht, 1842, blz. 267/68 en blz. 287/92. Het geheele proces en het vonnis, dat Teenstra „de gruwelen der barbaarsche middeneeuwen waardig" acht, is zeer uitvoerig door hem beschreven.
60. A. Halberstadt, Kolonisatie van Europeanen te Suriname. Na vele jaren tevergeefs een uitgever voor boven-

genoemd boek gezocht te hebben, gaf hij het ten slotte voor eigen rekening uit. Het boek beteekent een bittere en zeer scherpe aanklacht tegen het koloniale bewind. Van zijn hand verschenen nog „Een standbeeld voor den Graaf van den Bosch" en „Vrijmaking der slaven in Suriname".

61. Wolbers, blz. 691.
62. Adres van belanghebbenden te Amsterdam aan den Minister van Koloniën, 31 October 1843. Wolbers, blz. 693.
63. Wolbers, blz. 693/694.
64. Wolbers schrijft naar aanleiding hiervan o.a.: „Dit stuk is een aaneenschakeling van onwaarheden. Men veinsde onbekendheid met hetgeen een ieder wist. Men huichelde vermoedens, die bij niemand bestonden. De zaak werd verdraaid, verwrongen...." (blz. 696).
65. Wolbers, blz. 699.
66. Wolbers, blz. 707/708.
67. Wolbers, blz. 714/717. Zie ook „Rapport der Staatscommissie tot het voorstellen van maatregelen t. a. v. de slaven in de Nederlandsche koloniën", 1855.
68. Verslag der Commissie uit de Tweede Kamer, zitting van 8 Mei 1861. Wolbers, blz. 754.
69. In deze circulaire schreef Tank o.m.: „Ik zou meenen laakbaar te handelen, Mijne Heeren! wanneer ik mijne overtuiging voor u, gelijk het voor vrije Nederlanders betaamt, niet eerlijk en rondborstig deed kennen. Daarom wil ik ook dit niet terughouden... dat ik de slaven nergens aan die slechte behandeling heb onderworpen gezien, als in Suriname. Waar dan bij ons, moet de Neger straf ondergaan, alleen omdat hij eene klagt heeft ingeleverd; waar wordt hij zoo onmenschelijk gestraft als bij ons?"
Wolbers teekent hierbij aan: Maakte de mannelijke taal van Tank indruk in Nederland, in Suriname was men er zeer gebelgd over" (blz. 719).
70. Wolbers, blz. 720.
71. Mej. M. L. E. v. d. Vlier, Geschiedenis van Suriname, blz. 213.
72. Ontleend aan het vijfde deel van „Théorie des Loix Civiles", door S. H. N. Linguet (1736-1794), geciteerd bij Mr. H. P. G. Quack, De Socialisten, deel I, blz. 346/47. Dit werk, dat vooral gericht was tegen Montesquieu's „Esprit des Lois", trok o.a. de aandacht van Karl Marx, die in „Das Kapital" naar aanleiding hiervan opmerkte: „Linguet warf Montesquieu's illusorischen Esprit des Lois mit dem einen

Wort über den Haufen: l'Esprit des Lois *c'est la propriété*".

73. In Amerika waren bij de constitutie van 1865 de slavernij en onvrijwillige dienstbaarheid afgeschaft. De plantages van de planters in het Zuiden begonnen leeg te stroomen, waardoor nijpend gebrek aan arbeidskrachten ontstond. Het gevolg was, dat de planters capituleerden en arbeidscontracten afsloten met hun vrijgemaakte slaven, waarbij loonen van 10 tot 15 dollars per maand werden uitbetaald, zoodat de vroegere slaven ten minste genoeg ontvingen om te kunnen leven. Hoe gunstig stak deze toestand af bij die, waarin de Surinamers na de afschaffing der slavernij verkeerden!

74. Wolbers, blz. 776/77.

75. Wolbers, blz. 775.

76. Zie ook het verslag van de werkzaamheden van Freule J. W. van Lynden, in dienst van de Evang. Broedergemeente te Paramaribo, gepubliceerd in „Ons Suriname", Zendingsblad uit de Ev. Broedergemeente, van Juli 1933.

Wij ontleenen hieraan: ... „Ondergeteekende was diep getroffen door de armoede, die allerwege in de stad wordt geleden en vooral daardoor, dat de Kerk als zoodanig weinig deed of kon doen om deze bestrijding te leenigen...

... Wilt U mij volgen op een mijner dagelijksche tochten door „donker Paramaribo"? Weest U niet bevreesd, ik breng U niet in sloppen en stegen, waar alleen de moed van een heilsoldaat doordringt. Donker Paramaribo is te vinden in de zonnige straten van onze stad. Achter de voorhuizen, waar de meer met aardsche goederen gezegenden wonen, zijn de „erven" met de vele, vele woningen der armen, de vroegere slavenwoningen.

Als vervoermiddel nemen wij de fiets. Loopen is te vermoeiend. Maar weest er op bedacht, dat onze straten niet geasphalteerd zijn. Sterke longen en sterke zadelveeren zijn vereischt. Sommige straten gelijken veel op de Geldersche of Brabantsche heistraten. In het droge jaargetij moet men veelal heele einden toch te voet afleggen, daar zand en stof U verhinderen vooruit te komen. Als de regen komt, verbetert dit spoedig. Maar na korten tijd weet U niet wat U verkiest. Het kan gebeuren dat U tot over de trappers in de modder zakt...

... Het aantal huisbezoeken bedroeg gemiddeld 100 per maand. Zooveel mogelijk deed ik 5 middagen

per week huisbezoek. Deze bezoeken beteekenen een paar dagen geen al te ergen honger. In honderden gezinnen wordt werkelijk *honger* geleden; onder de kinderen van 1—3 jaar komt veel leverziekte voor, de kinderen zijn dan mager en veel te licht en te klein, stumperds om te zien, als gevolg van ondervoeding, of, waar de moeder meestal het kind tot bij of over het jaar zoogt, ondervoeding van de moeder zelve...

...Vrienden, het is dit jaar 70 jaar geleden, dat de negerslaven van Suriname vrij werden verklaard. Het is nog máár 70 jaar geleden, dat Nederland is gaan inzien, dat er bloed kleefde aan het in Suriname verdiende geld. Hebben wij niet een schuld? Niemand van ons behoeft te zeggen geen aandeelen in Surinaamsche plantages te hebben gehad, dus geen schuld te hebben. Er is een collectieve schuld! Zouden wij niet *allen* medewerken om iets van deze schuld, waarvan de gevolgen op zoo ontzettende wijze nu nog tot uiting komen, goed te maken? ...

Maar wij Nederlanders, Nederlandsche Christenen, wat doen wij?"

77. Zie ook Dr. Lampe, „Suriname, sociaal-hygienische Beschouwing", blz. 5: „De opgroei van de Javaansche bevolking in Suriname is dan ook zoo gering, dat dit ras in Suriname aan zich zelve overgelaten, zonder verdere immigratie dus, ten gronde zal gaan en dat in betrekkelijk korten tijd".

78. Bij het onlangs gesloten contract met de All Line, inzake een snelverbinding met Curaçao, heeft het gouvernement uitdrukkelijk bepaald, dat de tarieven van gemelde Mij. die de afstand in vier dagen aflegt, niet lager mogen zijn dan die der K.N.S.M., die er tien dagen over doet.

79. In de toelichting van gouverneur Lely op de bacovenplannen was *f* 750.000 genoemd als het maximumbedrag, dat de staat aan deze bacovenproef ten koste zou leggen.

Uit de bijlage VI van de meergenoemde nota van den administrateur van financiën van 28 October 1910 blijkt, hoe het er in waarheid met deze uitgaven uitzag:

1906 uitgegeven		*f* 144.328.33^5
1907 ,,		,, 503.434.10
Nadeelig saldo per 31 Dec. 1907		*f* 647.762.43^5
1908 uitgegeven	*f* 569.717.86	
1908 ontvangen	,, 96.474.62^5	
Meer uitgegeven dan ontvangen	*f* 473.243.23^5	,, 473.243.23^5
Nadeelig saldo per 31 Dec. 1908		*f* 1.121.005.67
1909 uitgegeven	*f* 651.085.21^5	
1909 ontvangen	,, 275.094.23	
Meer uitgegeven dan ontvangen	*f* 375.990.98^5	,, 375.990.98^5
Nadeelig saldo per 31 Dec. 1909		*f* 1.496.996.65^5
1910 (1e halfjaar) uitgegeven	*f* 318.059.30	
ontvangen	,, 134.696.25^5	
Meer uitgegeven dan ontvangen	*f* 183.363.04^5	,, 183.363.04^5
Nadeelig saldo per 30 Juni 1919		*f* 1.680.359.70

80. In de W. I. Gids van Januari 1934 schrijft de Heer A. J. Simons in een artikel „Het verval van Suriname" (blz. 299/308):

„In den slaventijd werd de legende van de „luie neger" uitgedacht, thans is dit gewijzigd in onwil van de menschen om naar den landbouw te gaan. Dit alles moet dienen om het verval van dit land te zoeken, waar het juist niet te vinden is..."

Als redenen van dit verval noemt de schrijver een tiental punten, waaraan wij ontleenen:

I. Het volslagen gemis aan kennis van Suriname in Nederland en niet het minst bij de Hooge Regeering. Als Minister Colijn zegt dat „zoo hij de millioenen had, hij toch niet wist, wat met Suriname te doen", dan verkondigt hij niets nieuws, maar blijft de traditie getrouw en zet voort een verkeerd bestuursbeleid, gevolg van gebrek aan kennis van dit land, waardoor wij steeds dieper in het moeras zinken.

II. Het hierheen zenden van O. I. ambtenaren.

Een beroemd Nederlandsch staatsman zeide: „Het ware beter dat men den eersten den besten dorpsburgemeester het Bestuur over de W. I. koloniën toevertrouwde, hij zoude in den regel altijd nog ge-

schikter zijn dan de meest verlichte O. I. ambtenaren".

III. Ons op een al te groote leest geschoeide bestuursstelsel.

Suriname is een ambtenarenkolonie, hoort men wel eens, en dit is volkomen waar. Zegt het niets, dat jaarlijks meer dan 3 millioen of ruim 70 % van de geraamde begrootingsontvangsten ten behoeve van de ambtenaren komt, en dat op een bevolking van 150.000 zielen? Zoolang wij geregeerd worden door O. I. ambtenaren, die gewoon zijn op grooten voet te leven en zich evenals Oostersche heerschers door een leger van dienaren zien omringd, zal het snoeimes der bezuiniging niet wel gehanteerd worden en zal Suriname steeds dieper zinken...

VIII. De hooge belastingen, die in slechten tijd nog extra worden aangeschroefd.

IX. De verouderde werkwijze in den landbouw."

De schrijver eindigt zijn artikel met de woorden: ,,Ik hoop hiermede duidelijk het verval van Suriname te hebben verklaard en de meening weerlegd te hebben, alsof dit verval aan de bevolking geweten moet worden".

81. ,,De Surinamer", nr. 1, 1933, schreef: ,,Weinigen wisten iets van de komst van de Kom af, maar hij werd aangediend als communist en dat maakte de belangstelling van velen gaande. Die belangstelling voor de persoon van de Kom groeide aan, toen bij zijn aankomst de politie het noodig achtte buitengewoon veel vertoon te maken...

Waar die man ging, stond of was, op de hinderlijkste wijze werd hij achtervolgd, beurtelings door de uit den dienst ontslagen politie-agenten Baal, Leeuwin en Kolf. Deze personen waren aangehuurd voor dezen specialen dienst...

... Algemeen werd dit optreden daarom afgekeurd."

82. Dit etiket was onjuist: ik was noch ben lid der communistische partij.

83. Zelfs de Surinaamsche correspondent van het Algemeen Handelsblad (7 Februari 1933) oordeelt:

,,Jarenlang is door het bestuur gehandeld en gedaan, alsof tout est pour le mieux dans le meilleur des mondes possibles. Heeft het bestuur ooit door woord of gebaar bewezen, dat de toekomst hem aan het hart gaat? Het gist in Suriname en het gist al lang. Maar het bestuur trekt zich daar nooit iets van aan. Verwijst alle conflicten oorzakelijk naar de andere zijde."

En de Heer Putscher, lid van de Koloniale Staten, zeide in zijn rede te den Haag van 12 Juli 1933 (blz. 6 van het verslag):

„Wanneer het bestuur begrepen had, dat besturen constructief initiatief en vooruitzien beteekent, dan had zonder eenigen twijfel vermeden kunnen zijn, dat Suriname kwam te staan in het teeken van werkeloosheid, ontevredenheid, ordeverstoring en bloedvergieting . . ."

84. „De Surinamer", nr. 10, 1933: „Niemand wist waarover de Kom het zou hebben, maar hij is communist en dat is meer dan voldoende om *hem* te beletten, wat aan iedere burger is toegestaan volgens de wet . . . . . . Tegen elke actie van de Kom werd een tegenactie ingesteld."

85. „Dat de loonsverlaging niet met den vereischten tact heeft plaats gehad, zouden wij niet durven beweren, maar men krijgt toch den indruk dat er iets aan de wijze van uitvoering gehaperd heeft" (Algemeen Handelsblad van 6 Juli 1933).

86. „Van ongeregeldheden en van daadwerkelijk verzet tegen de politie was geen sprake, de ontruiming van de straten ging natuurlijk niet goedschiks, er vielen klappen van de zijde der politie, wat natuurlijk onvermijdelijk was" („De Surinamer" van 5 Februari 1933).

87. „Met groote waarschijnlijkheid viel te voorspellen dat de rust niet weer zou keeren, *vóór er klappen gevallen zouden zijn en dat het Dinsdag 7 Februari tot een botsing zou komen.* In den avond van 6 Februari werden daarom door mij, na overleg met den procureur-generaal en den troepencommandant, de noodige maatregelen vastgesteld ter handhaving van het gezag en ter beveiliging van personen en goederen" (Regeeringsverslag).

88. Putscher (blz. 8 verslag van zijn rede) schrijft naar aanleiding hiervan:

„Trots alle pijnlijke gebeurtenissen zijn er toch nog personen, die de juiste oorzaak van een ontevredenheid, zoo sterk, dat de behoefte tot demonstratie daarvan dood en bloedige verwonding trotseert, trachten weg te doezelen en de schuld daarvan willen toeschrijven aan den invloed van den persoon van de Kom . . . Maar dat slikt geen enkel redelijk verstandig mensch. Zij die de toestanden in Suriname kennen, weten wel beter, zoo b.v. de correspondent van het Alg. Handelsblad, die schrijft: „Dat het een tragedie is geworden in een land van veel lachende moge-

lijkheden, is niet alleen aan het volk, niet alleen aan de Kom, maar wel degelijk aan het bestuur, aan de Europeanen te wijten. Ook aan het moederland".

„Zoo is het. De rol, die de persoon van de Kom in dezen vervuld heeft, is die van den droppel, die den emmer deed overloopen, de vonk, die de door anderer schuld opgehoopte brandstof deed explodeeren. ... En dan wil men beweren, dat de wereldcrisis en de Kom de oorzaken zijn van de ordeverstoring! Neen! Het economisch wanbeleid van het Surinaamsche bestuur is de verwekker daarvan en voor zoover de Kom daarop eenige invloed heeft gehad, is dat ook geheel te wijten aan de onder angstpsychose getroffen verkeerde maatregelen van het bestuur!" (blz. 20).

89. „Hoe... de overheidspersonen in Suriname zijn, is op verbijsterende wijze te aanschouwen gegeven door de onsmakelijke tactloosheid van de bloemenhulde aan de politie, onder genoegelijk eten en drinken, op nagenoeg hetzelfde uur, waarop de lijken der slachtoffers werden ter aarde besteld" (Putscher, blz. 8).

90. „Hoe moet de verbittering in het gemoed van de geloovers in de Kom's onschuld, die met twee dooden en stroomen bloeds en ongemeten leed hebben moeten betalen voor hunne overtuiging, dat hij niets kwaads gedaan had, niet oplaaien, nu het bestuur de onmogelijkheid heeft moeten belijden, om zijn schuld te bewijzen en hem toch vrij heeft moeten laten, zooals men was komen vragen?" (Putscher, blz. 6).